

KLASY

katolického spolku tiskového.

Rok 1879.

Číslo 1.

S Bohem či bez Boha?

Obrázky ze života pro život

nakreslil

Dr. Karel Lev Řehák.

Cena 36 kr. r. m.

V PRAZE.

Nákladem katolického spolku tiskového.

1879.

Pravdou k světlu, světlem k životu.

Pozvání k předplacení se

na

ročník desátý 1879

Hlasů katol. tiskového spolku.

Komu v pravdě záleží na tom, aby v našich katolických rodinách a obcích dobrými spisy budily a objasňovaly se myšlenky a zásady spasitelné: ten zajisté i sám stane se členem „**katolického tiskového spolku**“, i jiné jmenovitě pak svěřence a přátely své, horlivě vyzývati bude, aby ročním vkladem 1 zl. r. m. členy jeho se stali. Za ten vklad 1 zl. r. m. všechny knížečky roku 1879 spolkem vydané zašlou se každému členu poštou bezplatně, ku kterémuž konci žádáme, aby jmena členův, místo a poslední pošta zřetelně udaly se. Vklady členův přijímá a spisy rozesílá „**kněhtiskárna Cyrillo-Methodějská v Praze, v Řetězové ulici**“.

Kdožkoli chce opatřiti buď rodinu, buď knihárnu svou soukromou, školní, obecní, neb farní všemi posud vydanými **důležitými** spisy „**katolického tiskového spolku**“, dostane 1., 2. a 3. ročník každý po 50 kr., 4. ročník (1. čís. rozebráno) za 58 kr., 5., 7. a 8. ročník po 1 zl. r. m. a 6. zbytek (č. 1., 2. a 4. rozebráno) za 30 kr. Kdož doposud nebyl členem spolku toho, zašliž 1 zl. r. m. a nabude přesvědčení během r. 1879, že za 1 zl. poklad užitečného čtení zjednal sobě a rodině své. Kdo však zašle 7 zl. 38 kr., dostane ihned všech devět ročníků předchozích **totiž 49 knížek**, a během roku 1879 knížky nově vydané.

Jsouť pak spisové všech ročníků tito:

Ročník 1870.

1. Církev a vlast, čili: Může-li Čech býti katolíkem. Od V. Štulce. — 2. Široké řemeny z cizí kůže, aneb: Kněžské statky na pohmátky. Od kan. J. E. — 3. Zkáza z tebe, Israeli! aneb: Na kněze se všechno sveze. Od kan. J. E. — 4. O katolicko-politických besedách co mocném prostředku k zachování a ochránění společnosti lidské. — 5. Manželství bez svátosti či smlouva jako smlouva. Od Josefa Ehrenbergera. — 6. Listy z Ameriky a o Rusi. Od téhož. — 7. Sedmero proutkův ze spisů Jana Husi. Od

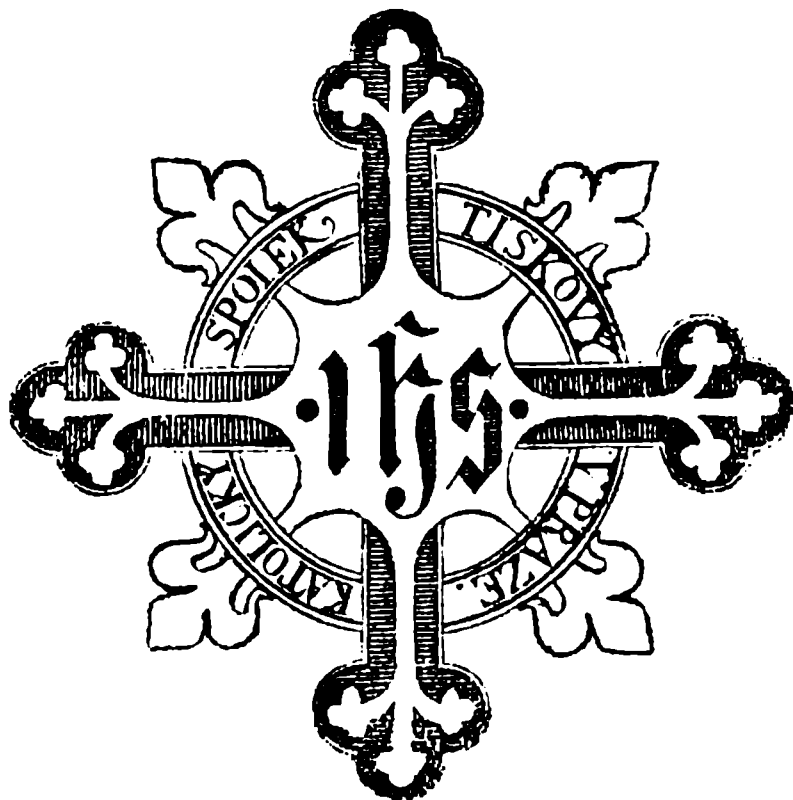
S Bohem či bez Boha?

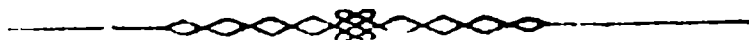
Obrázky ze života pro život

nakreslil

Dr. Karel Lev Řehák.

Spisův spolku tiskového číslo 1. za rok 1879.

V PRAZE.

Nákladem katolického spolku tiskového.

1879.

I.

Krásné bašty Čech Krkonoše jsou plny bohatství a krás přírodních, a mezi těmi neposlední místo zaujímají četné řeky i potoky, které na cestách svých pohybující přerozmanitými stroji tisíce lidských ruk zastupují, bezpočetných palouků vodou zavlažují, kořeny stromů šťávou nasycují, a tak velikými dary Božími býti se jeví.

Na jednom místě mezi vysokými skalami a divokým rostlinstvem řítí se z vnitřností země mohutný potok, kterýž čím dále od zřídla svého, tím více se zmáhá, jiné menší potůčky v sebe pojímaje, a u Svébořic, několik mil od zřídla svého, již značnou řekou jest. Táhne tam mlýn o třech složeních, a ještě množství vody neupotřebené v zimě v letě tajuplně hučí, valíc se přes jez dolů.

Nade mlýnem, na konci hlubokého úvozu umístěném, na vršíčku stojí kostelík svébořický se hřbitovem, při něm skromná fara a nedaleko nich úhledné stavení s mramorovou deskou nade dveřmi, a na té desce vyryto zlatým písmem: „Nechtež dítek jíti ke mně a nebraňte jim: nebo takových jest království Boží.“ Marek 10, 14.

Na škole si sousedi svébořičtí mnoho zakládají. Rychtář Žehrovský říkává: „Dítka patří nejprvé Bohu, pak rodičům a na konec vlasti“. A dle toho i jedná v domě svém, dle toho se řídí i ve věcech obecných. K jeho usilování upravena škola jako klec, propůjčeno učiteli několik korců obec-

ních polí a palouček zdarma, aby se snadněji uživil a o kravku více míti mohl, aby tím ochotněji a radostněji ujímal se mládeže. A učitel, jeden z těch starých poctivců, vida upřímnou snahu sousedů, aby mu bydlelo zpříjemnili, hleděl svědomitě na dítkách spláceti, v čem se mu rodiče zavděčili.

Jest utěšený den červnový, právě má býti visitace. Děvčata již dne minulého byla ozdobila školu věnci i chvojí, na stůl uchystala velikou, krásnou kytici, a cestu od školy do kostela postlala kvítím, a hoši označili ji májovým. I kostel byl ozdoben jako rouchem svatebním. Junáci svéboříčtí již se skřivánky vstali, do svatečních šatů se oblekli, koníkům hřívy i ohony vkusně zapletli, je osedlali, a vydali se v malebném banderium po silnici až na hranice osady, majíce samého rychtáře v čele, aby tam pana vikáře přivítali, kterýž slíbil, že z rána téhož dne přijede do Svébořic visitovat.

Sotva kočár z daleka zahrčel, sešikovali se všichni banderisté do řad a rychtář jako komandant postavil se v před. Pan vikář zastavil a rychtář slezl s koně a několika upřímnými slovy ho přivítal. Pan vikář je stařeček stříbrovlasý, oblečený v černý talár, a na prsou stkví se mu na červené pentli zlatá, drahými kamínky ozdobená hvězda, značící, že jest také čestným kanovníkem biskupské kapitoly. Vítajícímu rychtáři přívětivě děkuje, přátelsky ruku podává a na jeho milé domácí i na obec laskavě se vyptává. Pak rychtář vsedá opět na kůň, popojíždí v před, junáci obkličují kočár páně vikářův, a všichni klusem ujíždějí k Svébořicům.

Zatím vyzvědové vesničtí, sotva že z daleka spatřili oblak prachu, valící se po silnici, dávají

znamení do vsi, a hned na to obecní posel, neb jak mu ve Svěbořicích říkají, „mladší“, počíná vypalovati za humny hmoždíře. Býval vojákem, a proto od nikoho brániti si nedá, jedná-li se o nějaké střelení. „Já tomu nejlépe musím rozuměti,“ říkává, „vždyť jsem sloužil zeměpánu dvě kapitulace, a střílival jsem ve francouzských válkách, že nás pro dým ani viděti nebylo“.

Mezi tím spozorovali také zvoníci s věže příjezd žádoucího hosta, a jali se „se všemi“ sezváněti.

Osadníci slyšíce zvonění i střelení počali se ze všech stran scházeti ku škole, kdež již pan učitel dítky svátečně oblečené měl seřaděné k pochodu do kostela. U dítek stáli hudebníci se svými nástroji, čekajíce na pokynutí, by spustili slavnostní intrády. „Již jedou!“ zavzněly výkřiky ze strany, odkud vedla cesta ku škole. Slova ta jako elektrická jiskra vletěla do údů všech čekajících. Všichni se narovnali, seřadili, aby kočár mohl volně ku faře jeti, a hudebníci položili nástroje k ústům. Sotva pan učitel zahledl kočár, dal znamení, a polnice, klarinety, trouby i bubny spojily se v hlučnou intrádu. Pan vikář vystoupil před školou s vozu, a šel k učiteli ruku mu podáváje. Tento hned potom pokynul mlynářovic Márince, aby z řady dítek vystoupila a pana vikáře uvítala.

Mlynářovic Márinka vypadala jako vtělený andílek; byla asi osmiletá, pěkně zrostlá, bíle oblečená a v ruce měla pestrou kytici; hlavinku měla kulatou, jako makovičku, pleť bílou jako alabastr, tvářinky jako dvě růžová jablíčka, očka jako chrpa modrá, vlásky kaštanové, dovedně v copánky spletené a když mluvila viděti jí bylo dvě řady bílých zoubků jako perly. Řeč její byla jako

zpěv skřivánka a z úst tekla sladká jako med. Zajisté, kdyby ani nebyla mluvila sladkou, zpěvnou řečí českou, ale kdyby byla švitořila jazykem třebas docela cizím — jediný již její zjev byl by býval výborným přivítáním! Však ale ona uměla své říkání, kterým vyjádřovala radost všech, že zástupce apoštolského arcipastýře vítá v jejich kruh! A když prosila, aby všech živých, přítomných i nepřítomných, i mrtvých osadníků při nejsvětější oběti byl pamětliv, jako v srdcích svých láskou uzavírají jej všichni, a aby při nastávající zkoušce soudcem jich byl laskavým: mnohé z přítomných matek zástěrkami slzy si utíraly, žehnajíce v duchu dítku výřečnému.

Pan vikář laskavě se usmíval, děvčátko potom na hlavě pohladil, a vše, čeho si žádala, učiniti přislíbil. Na to spořádali se všichni v průvod, a za hlaholu zvonů ubírali se mladí i staří — nejprv na služby Boží do kostela, nápotom na zkoušku do školy.

Zkouška zdařila se výborně; děti hbitě odpovídaly k otázkám nejprvé z náboženství, pak z počtů i mluvnice, až radost byla poslouchati. Také předložené písemné práce, psaní i kresby došly obecné pochvaly. Pan vikář vyslovil svou nejvyšší spokojenost a oznámil, že i na vyšším místě chválu vzdá nejen učitelům a žákům, ale i příkladné obci, která tolik péče škole věnuje a hodného svého učitele v snahách jeho tak vydatně podporuje.

Potom předčítání byli za velkého napnutí pozornosti, kdož v tomto školním roce se vyznamenali svou pilností a dobrými mravy, a proto zasloužili zaznamenání býti do knihy zlaté. Potom oznámení byli i ti, kteříž zapsáni byli do knihy.

černé. Byli jenom dva, a z nich jeden: Josef Hejbal, jakožto tyran lidí i zvířátek. Každý, kdo je znal, zahanbení toho jim přál, těše se naději, že snad podruhé dají si na sobě lépe záležeti, aby takového pokárání více zapotřebí nebylo.

Na to rozdávány i odměny, při čemž pan vikář těm, kdož měli vyznamenání býti, na srdce kladl, aby vždy a všude, před Bohem i před lidmi povinnosti své tak bedlivě plnili, jakož až posud byli činili, aby odplaty i u Pána nebes po smrti došli; pak ostatních vřele vybídl, aby vyznamenaných příčiněním svým dostihnouti se snažili. Pilnější a větší žáci a žákyně dostávali buď knihy modlitební buď poučné v červené vazbě, jednající o dějinách lidstva, o tvorstvu Božím neb také o hospodářství, aby měli z čtení nejen radost, ale i užitek pro život. Jiní dostávali také pěkné náčiní do školy, menší žáčkové obrázky svatých.

Po společné modlitbě měl poděkování syn rychtářův Jan, který byl čten jakožto první mezi těmi, kdož v zlaté knize zapsáni býti zasloužili, mezi zkouškou věděním i rozumem svým se vyznamenal, a zkouškou touto chození do školy končil. I tato jeho promluva došla zasloužené pochvaly.

Tím se zkouška dokončila. Lidstva bylo při zkoušce mnoho. Čelnější hosté seděli při panu vikáři u stolku ve škole, jiní stáli u dveří, pokud místa bylo, a veliké množství bylo na síni ve škole neb i pod okny venku, aby, kdo nemohl žáčky viděti, alespoň podle hlasu zvěděl, kdo a jak odpovídá.

Všichni domů se vraceli potěšení. Pan vikář odešel s některými vzácnějšími hosty na faru k obědu, veda se se starým panem učitelem pod

paží, ač ten se tomu bránil. „Pojďte jen, pojdte, staroušku,“ vybízel pan vikář, „oba jsme spolu na jedné roli zplesnivěli, a proto nám to jistě dobře sluší.“ Při obědě posadil si pan vikář druhá svého k sobě a prvně jemu na zdraví připil, „aby ještě dlouhá leta Bůh mu popřál, jakožto spoludělníku na vinici Páně s místním panem farářem spolupůsobiti, srdce útlá pěstovati a zdárné syny a dcery Bohu, rodičům i vlasti odchovávat!“

Po obědě poctěn jest pan vikář, jako byl uvítán a provázen až na hranice osady sousední, kdež měla se odbývati visitace dne příštího.

II.

Jan Žehrovských školu vychodil. V prázdninách počali ho již přidržovati ku vší práci hospodářské, doma i na poli. Všemmu se rád podvolil, vše konal s chutí, s myslí veselou. Brzo se naň mohl otec ve všem spolehnouti jako na staršího čeledína. Celou ves naplňoval chválou svou a rodiče dětí méně hodných stavěli Jana dítkám svým za vzor.

Kromě otce a matky slýchávala chválu Janovu ráda také panímáma mlynářka; připadalo jí, jakoby slyšela své vlastní dítě chváliti. Jan, že měl dobrou pověst již jako školák, byl od ní požádán, aby s její Márinkou opakoval, čemu ve škole se učila, a úlohy jí pracovati pomáhal, což on se svolením svých rodičů také vždy činíval, a tak příčinou se stal pochvaly, jakéž se Márince při poslední zkoušce dostalo. Za to byl jako mazlíkem ve mlýně, i matčiným i dceřiným. Matka, kdykoliv Jan přišel, něco lepšího na zub přinesla, a Márince ani

jakýkoli pamlsek byl by nechutnal, kdyby nebyla mohla Janovi z něho aspoň kousek podati.

Po poslední zkoušce, že učení odpočívalo a hojnost prací polních bylo, Jana bylo málo viděti ve mlýně a Márinka marně ho vyhlížela, tak že se jí zastesklo. Panímámu to hnětlo. Sedávala po obyčeji svém přede mlýnem na kuse starého mlýnského kamene, za sedátko upraveného, z dýmky bafčíc a vonný kouř od úst od-fukujíc a byla zamyšlena. Že mívala žaludkové křeče, lékař jí byl kouření nařídil, a ona mu šťastně uvykla.

I stalo se, že Jan přicházel se žbánkem pro vodu ku pramínku, kterýž ze skály u mlýna se prýštil, právě když panímáma před mlýnem si hovila. Spatřivši ho, mohutně si bafla, pak dýmku z úst vzala a řekla: „Jeníčku, což ti u nás někdo něco udělal, či že ti k nám cestička zarostla, že's u nás již tak dlouho nebyl?“

„I nezarostla, panímámo,“ odpověděl na to Jan, „ale je mnoho práce, a já, že jsem s ní, nechci jídati chleba cizího, a proto činím se s ostatními.“

„Dobře tak, Jeníčku, že rodičům pomáháš a starosti ulehčuješ,“ pochwálila mlynářka s milým úsměvem. „Avšak v neděli a ve svátek od práce odpočíváte, a tu mohl by si nás přece navštívit a Márinku naši potěšiti, už si po tobě stýská.“

„Dovolíte-li, panímámo, tedy vás v neděli navštívím,“ řekl Jan a pozdraviv uctivě, odcházel.

„V pravdě švarný to se z něho dělá jonák,“ mluvila mlynářka za odcházejícím. „Škoda, že nemám takového syna! Ó jak by mi šel nyní na ruku, ó jak by brzo-dovedl zastati mi nebožtíka

muže, kterémuž Pán Bůh lehkého odpočinutí popřáti račiž! — Nuž,“ dodala po krátkém pomlčení, v kterém zdála se připomínati si minulé blahé časy po boku manžela milného, „kdo ví, zdali ho ještě nebudu nazývati — synem! Dej mi to Bůh!“ dodala si ještě, pak popel z dýmky, zatím vyhaslé, vyklepala, malíčkem tabák nedopálený přimačkala, znova zapálila a bafati počala, zahalujíc obličej v oblak kouře tabákového a mysl svou v dým nějakých závažných myšlení.

Jan od té doby chodil do mlýna každý den sváteční odpoledne po požehnání. Někdy si ho panímáma s Márinkou přivedly samy hned z kostela. Tu mu Márinka vždy vše, co se jí nového bylo přihodilo, vypravovala, změny nastalé ukazovala, a i sama na Janovi novinky vyzvídala, a když škola opět nastala, o učení s ním se vždy radívala. Když s ním mluvívala, hledívala mu vždy tak něžně, tak andělsky do očí, že se Janovi vždy srdce nepochopitelnou rozkoší rozplývalo, a když i on jí do nevinných modrých oček pohlížel, a obrázek svůj v nich patřil, zdávalo se mu, že očičkama jako okénkama Márince hledí až na dno srdéčka jejího, a tam že ona obrázek jeho chová tak živý, jako jest slunko na modrých nebesích.

Tak uplynulo několik let. Márinka zatím také škole odrostla, a po celé vsi bylo jako veřejným tajemstvím, že Márinka mlynářovic roste pro Jeníka, a Jeník pro Márinku. Rodiče z obou stran těšili se na spojení duší těch. Jen Márinka a Jan nevěděli, co se o nich povídá; oni se milovali jako bratr se sestrou, a o budoucnost péče neměli; nezdálo se jim, že by mohlo neb mělo jináč býti.

A přece mělo přijíti jináče.

Starý Žehrovský měl ve Svébořicích provdanou sestru. Měla za muže sedláka Hejbala, který formanil. Vdala se nešťastně. Hejbal, za krátko ženy i hospodářství se nabaživ, hledal vyrazení po hospodách, kudy jezdíval, a peníze, které svými povozy vydělal, plnýma rukama opět rozhazoval. Dobrého přál sobě i jiným, a sešel-li se někde v hospodě s harfenicemi, museli mu hráti a zpívati třebaš celou noc, a pak platil za všecky, kdož s ním dodrželi. Domácnost svou nechával na péči své ženě, a jen tehdy se po ní vyptával, když se mu peněz nedostávalo, a se nadál, že by mohlo něco býti na prodej. Pak bývalo v domě zle. Hejbalová často z domu utekla k bratrovi, a ten měl co dělati, aby ji upokojil, a domácí mír jakž takž opět zjednal. Štěstí ještě, že nebylo moc dětí; měla jen jednoho syna, Josefa, kterýž ale hodné matce své více bolestí načinil, než jiné matce zvedených dítek načinilo by deset. Táta nemravy svými chlapce zkazil. Sotva choditi a poněkud žvatlati dovedl, brával ho na cesty s sebou, dával mu jísti a píti jako starému, nechával si od něho dýmku zapalovati, a míval z toho nehoráznou radost, když chlapec ke všemu dobře se měl, aneb některý nechutný vtip starých opakoval, aniž by ostatek ještě věděl, co povídá.

Símě takového vychování počalo brzo bujně pučeti. Chlapec stal se zpuřným, surovým, trýznil koně, pak i jiná zvířata, a rval se s dětmi, kde mu které do rukou padlo. Matka plakávala a napomínala, kluk se ale ušklíbl, věda, že mu „stará“ nesmí pro otce ničeho učiniti, a táta se smál, a synka k dalším nezbednostem pobízel, říkávaje: „Je to kluk cípera! „Lítal“ se měl jmenovati, a nejen „Hejbal“. Rychlý je jako vítr, a mrštný jako

rákos “ A jindy: „Josko, jen se neboj! Pepíku, jen se nedej!“

Ve škole s ním učitel nemohl obstáti; domlouval, napomínal, i citelně káral, do černé knihy zapsal; ale to vše nepomohlo; jest-li snad někdy něco srdce jeho poněkud se dotklo, táta to doma zase odtud vypudil, a naposled, aby prý chlapce nemusel nechat týrati, ani do školy ho více neposílal, ale po světě s sebou vozil, a jen někdy pro postrach dětí svébořických nějaký čas doma nechal.

Starý Hejbal nedočkal se dozrálého ovoce ze semena, jež v synu svém zasel, a jež zmáhati se patřil. Následkem nemírného pití ranila ho na cestě mrtvice. Přivezli ho sice ještě živého domů, ale více k sobě nepřišel. Zavolali mu pana faráře, ale ten s ním ničeho pojednati nemohl. Skřípal zubama, v strašných křečích svíjel se po celý den, a v noci na to ducha vypustil, bez Boha, a aniž by s někým ze svých milých neb známých se byl rozloučil!

Joska, toulání navyklý, neměl při hospodářství a u matky žádného stání. Těkal po lesích i dolinách, zabloudil také i k vodě a ke mlýnu. Bylo to v neděli, a Jeník byl tam návštěvou. Seděl pod stinným stromem na břehu podle proudících se vln, pode mlýnem na ostrově, kterýž tam jako pestrý koberec se rozprostírá.

Jeník četl z nějaké knihy nahlas, a Mária poslouchajíc splítala jemu kytici a sobě věnec z květin zahradních a lučních, kterých měla u nohou svých veliké množství. Aniž by toho při šumění vody byli zpozorovali, přikradl se k nim Joska, a vychloustl na oba vodu, kterou byl v řece do své veliké soukenné čepice nabral, řka: „Tak-

hle, milý párku, bude vám pan farář děti křtíti.* A prvé, než se oba ze svého překvapení vzpamatovali, byl Joska již na sto kroků. Jeník se vzchopil a spěchal za Joskou, aby mu něco dal za poslouženou; ale Joska ničeho si nežádal, ale chtěje se zmizet jako vítr.

Jeník vrátiv se zpozoroval, že Mária již povstala, práci odložila, leknutím sice nezbledla, ale celá se zarděla, a k odchodu se chystá. Chtěl na Josku hubovati, ale slovo uvázlo mu v hrdle. Pohlížeje na Mária, vzpoměl si na slova Joskova, a i sám se začervenál. Mlčky vrátili se do mlýna. Joska jim nešetrně pověděl, o čem lidé dávno povídali, že by z nich mohl býti manželský párek; poznali, že nejsou bratr a sestra, ale dospívající mládenec a panna, a začali se jeden druhého ostýchat.

Joska po tomto kousku neměl doma více stání. Báł se především strýce, který mu již několikráte hlavu i hřbet napravoval, a vydal se proto, jak sám řekl, do Prahy, učit se řeznictví; zatím ale, jak se později do Svěbořic doneslo, zajel si se známými formany z Prahy až do Vídně, aby nevázaného života bez obmezení užívatí mohl.

III.

Do mlýna přijížděl jednou za čas návštěvou pan Franc ze zámku, někdy sám, někdy s paničkou, velice roztomilou, i s dítkami. Byl krajanem panímámy a proto nechtěl, aby jejich přátelství zarezavělo. Ob čas bývala panímáma také u něho v zámku, ač to často býti nemohlo, že měla hospodářství na starosti a byla vdovou. Sešli-li se,

bavívala se Mária ráda s dítkami, že, ač na léta mnohem starší, prostým, nevinným svým smýšlením předce ještě jako dítě byla.

Přátelskému poměru tomu udělil v tom čase anděl smrti nové tvářnosti. Manželka páně Francova po nešťastném porodu zemřela i s novorozencem svým. Do mlýna přišlo pozvání na pohřeb. Panímáma davši domácnost na starost Márince, šla na poslední cestu vyprovodit družku krajana svého, od něho srdečně oplakávanou.

Po pohřbu nastala důležitá otázka: Co se má státi se čtyřmi zbylými sirotky? „Komu je mám svěřiti,“ bědoval vdovec, „když po celý den prací jsem zahrnut? Kde najdou ošetření z lásky vycházejícího?“

Raděno sem i tam, až panímáma, vidouc žal a upřímnou starost krajana svého, se mu nabídla, že je s sebou do mlýna vezme, a Márince na péči dá, předpokládajíc, že jí tím jen radost způsobí, když jí možným učiní, aby s dítkami oblíbenými zabavovati se mohla.

„Ó prosím, buďtež matkou dítkám mým,“ zvolal pan Franc, „velikou tíž béřete mi ze srdce; nikdy nechci toho zapomenouti!“

Když nutné věci po pohřbu byly uspořádány, vzala si tedy panímáma dítky, a odjela v panském kočáře s nimi do mlýna, kdež od Márinky jsou vřele uvítány.

Márinka ujala se úkolu sobě svěřeného s velikou láskou; ale brzo se přesvědčila, že vychovávání dítek není žádnou hračkou. Děti byly z domu od matky rozmazleny; byla příliš citlivá, a aby dítěti prý neublížila, raději ve všem shovávala, zapomínajíc na zlaté pořekadlo, že „metla vyhání děti z pekla“. Proto si z ní děti ničeho

nedělaly, a jen přísnost otcova nezbednost jich na uzdě držela. Když tedy ruky otcovy více nad sebou necítily, ale jen laskavou péčí slabého děvčete, počaly, zvláště oba hoši, zpuřností svou úlohu její značně jí znesnadňovati. Mária nucena se viděla, jinak obracet, přísnější, rozhodnější se státi. A tak prospěla dětem — i sobě.

Že Mária i matka její s dětmi mnoho byly zaměstnány, a Mária od známé příhody na ostrově Jeníka kromě toho se ostýchala, a tudíž méně mu nadcházeno, ulevil i Jeník, a práce předstíraje, do mlýna nepřicházel. A abych pravdu řekl, více ještě, než menší pozornost ženských hnětlo ho to, že pan Franc často nyní do mlýna dojížděl, obyčejně v pěkném kočáře, maje kočího s modrou čapkou, stříbrem lemovanou. Lidé někteří sice povídali, že tak činí k vůli svým dětem; jiní ale se domnívali, že vdovec, kterému není ještě zúplna čtyřcet, snadno na nebožku zapomíná, a třebaš na panímámu, ale spíše ještě na dospívající opatrovnici svých dítek asi pomýšlí.

Ti poslední měli pravdu. Pan Franc ucházel se o Mária nejprve u matky, když velmi živými barvami všecku slávu svého postavení jí byl vyličil. Ale matka, nechtíc ho hned odbýti, mu řekla, že ji sice návrh ten velice těší a vyznamenává, že ale dceru k nikomu nutiti nebude, aby tedy s ní sám si promluvil.

Pan Franc zašel k Márince; aby si jí tím spíše naklonil, vykládal, co vše může učiniti pro matku, jak on může na vrchnosti vymoci, by mlýnu jejímu otcovskému v břemenech a dávkách pro vrchnost ulehčeno bylo, a mnoho jiných věcí ji nasliboval. Když konečně ale se zámyslem svým se vytasil, zamračila se naň Mária a řekla:

„Milý pane! já nejsem na prodej!“ a bylo po námluvách.

Pan Franc nebyl ale z lidí těch, kteříž se prvním nezdarem odstrašiti nechávají. „To mně, mně všemocnému na celém panství říci?“ divil se v myšlenkách. „Však uvidíme!“ I zakroutil si své poněkud přismahlé kníry, Márince se zkrátka poroučel, a odešel.

První starostí mu nyní bylo, aby se dozvěděl, proč Márinka odřekla. Že by na něm a jeho čtyřech dětech mohla být závada, toho sobě nepřipouštěl. „Musí míti někoho jiného za lubem,“ pomyslíl sobě, a počal se vyptávati na svého soka. Ovšem, že se snadno domakal, o čem celé Svěbořice věděly, a ihned se šíhalským úsměvem prohodil: „Od toho já si ještě pomohu! A potom uvidíme!“

Byl vypsán odvod. Byl to poslední, který se měl díti skrze úřednictvo vrchnostenské. Slovo „svohoda“ začalo se jako kuřátko z vejce proklubávati, a pan krajský komisař přišed k odvodu na panství, nechtěl již ani, ač tomu pan Franc na odpor se stavěl, aby se odvádělo jako jindy, nuceně, nýbrž dal svolat všechny, kdož k odvodu dostaviti se měli, do hospody, a tam k nim řečnil o lásce k vlasti a národu, a jak sladko za krále i vlast bojovati i umříti; a když myslel, že se dost namluvil, poněvadž mu měchy již docházely, zvolal povýšeným hlasem a slavnostně: „Nuže, jonáci svébořičtí, kdož z vás „fraivilich“ čili dobrovolně bude sloužiti vlasti i králi?“

K otázce té nikdo ani nedutal. Pan komisar se škrábe za uchem pln rozpaků; ale pan Franc vida ho v bryndě, hned jest ochoten mu pomoci a volá: „Francku, Josko, Honzo, Vencko pojdte,

půjdete „fraivilich“! A ty, Žehrováku, jehož tatík tak dobře vychovati dal, od nich zajisté zahanbiti se nenecháš když, — „tak sladko za vlast umřít!“ dodal uštěpačně.

Z hochů nikdo odporovati si netroufal; vždyť byli od maličkosti tomu zvykli činiti, co pan Franc nařídil. Mušketýr je odvedl hned pod míru, a že všichni za schopné uznáni byli, všichni — „fraivilich!“ — vojáky se stali.

Má-li v Boží přírodě přijíti nějaká bouře, bývá napřed dusno, teskno; a podobně i před bouřemi v životě společenském jakési tesknoty a mrákoty zastiňují duchy lidské. V čas odvodu již proskakovaly rozličné zprávy o vzpourách, revolucích, pouličních bitvách; a proto každý, o koho vojančina zavaditi mohla, se zachvěl, když o odvodu slyšel. Proto také odvedení toho roku nehulákali po hospodách, ale jako zmoklé slepice obcházel. Litoval jich každý. Při obecném zármutku jen jediný člověk blaženě se usmíval, poněvadž se mu podařilo tak snadným způsobem zbaviti se nenáviděného soka svého; byl to — pan Franc!

Však radoval se poněkud předčasně. Když opět do mlýna zavítal, přivítaly ho obě ženštiny chladně, a oči měly na slzách. Žádná mu výčitek nečinila, poněvadž se ho bály rozhněvati, ale pan Franc i bez hodin věděl, kolik uhodilo. A když to poznal, měl se k odchodu, a že ho žádná nezdržovala, mrzut odešel.

Mladý Žehrovský mezi tím chystal se k odchodu. Již se rozloučil se všemi sousedy i sousedkami; mnozí loučili se s ním, jako se svým, majíce oči na slzách. Ve mlýně posud nebyl; půjde tam až naposled, a rozloučí se s nimi zkrátka.

jen tak ze zdvořilosti. Vždyť od smrti paní Francovy málo ho zvaly, Márinka se mu skoro vyhýbala; kdo ví, jestli i ony nemají v tom svých prstů, že musí nyní vojákovat, tak myslil Jeník.

Do mlýna šel Jeník odpoledne, v poslední den, který ještě směl strávit doma. Přicházejí ke mlýnu, zdaleka slyšel již přes vše klepání a šramocenění strojů mlýnských hulákání svěřenců Márinčiných, Márinky ale nespatriil; u dětí byla toliko služka, kteráž jich povykování ubrániti nemohla. Jeník vešel do pokojíka, v kterém obě ženštiny obyčejně přebývaly, a zastal je obě sedící u stolu. Měly na stole kávu a bílou buchtu rozkrájenou, ale žádné asi valně do jídla se nechtělo. Sotva Jeník vstoupil, kvapně obě povstaly, aby ho uvítaly; Márinka byla jeden růměnec.

„My o vlku, a vlk v síni,“ pravila panímáma, Jeníka srdečně vítajíc. „Však již jsme myslely, že tě ani neuvidíme; pořád jen okolo, a do mlýna nikdy!“

„Však máte, panímámo, nyní zábavy dosti,“ omlouval se Jeník, „ty dítky páně Francovy ústy melou, jako by na všechna vaše složení spustil, a otáčejí se jako kameny na vřeteně ve mlýnici.“

„Těžko v pravdě jest, býti jim matkou,“ do-
tvrzovala Márinka. „Jsou jako bujné, bezuzdné koně, kterýmž já jen s těží vládnouti dovedu.“

„A ty jsi tu povinnost, Márinko, na se vzala?“ tázal se zajikavě Jeník.

„Učinila jsem tak z lásky k mamince a z útrpnosti.“

Jeník svěsil hlavu a omlčel se. Po chvílce povstal z lenošky, v kterou ho byly posadily, a počal se chystati k odchodu. „Přišel jsem se s vámi rozloučit,“ počal znova hovor, „nuže tedy s Bo-

hem, s Bohem snad navždy!“ a jal se podávati ruky ženským, ale žádná jí nepřijala.

„Proč od nás tak pospícháš, Jeníčku,“ jala se domlouvati panímáma. „Do večera ještě dlouho, a kdo ví, kdy tě zase uvidíme.“

„Může býti, že již nikdy.“

„Vždyť jsme v rukou Božích všude, ty budeš v nich i na vojně. Kdo se Boha nespustí, toho Pán Bůh neopustí. Zůstaň, Jeníčku, vždy jen hodným, jakýms posud byl, a uvidíš, že zase k nám pro potěšení naše se navrátíš,“ horovala panímáma. „Budeme se za tě co den modliti, aby tě Bůh zdravého opět nám navrátil.“

Jeník pohledl s panímámy na Márinku, jako by se tázati chtěl, zda-li i ona za návrat jeho modliti se bude. Márinka ale stála jako přimražená, oči majíc k zemi sklopené, líce zbledlé. Nepromluvila.

„Byl bych vám jen na obtíž, kdybych déle prodléval,“ řekl kvapně Jeník, jako na rozloučnou ještě jednou po pokoji se rozhlížeje, v kterém mnoho milých okamžiků strávil, a ke dveřím se ubíraje. „Bůh vás tu opatruj!“ dodal, drže již kliku u dveří v rukou.

Márinka, vidouc že Jeník hodlá opustiti příbytek jejich, rychle mu cestu zastoupila, a za ruce ho uchopivši, a v oči mu hledíc, se slzami v očích a hlasem srdce rozrývajícím pronesla: „Jeníčku, pro Boha tě prosím, neodcházej takto!“

„Což ti na mně záleží?“

„Všecko!“

„Ale vždyť lidé praví, a i mně se zdá to pravdou, že budeš brzo nevěstou pana France.“

„Co lidé praví je lež, a co ty si myslíš, není pravda. Já ho dříve litovala, ale nyní ho jako

smrt nenávidím, že on příčinou byl neštěstí tvého“.

„Což by možno bylo,“ počal znova Jeník ěaksi na rozpacích, a s Márinky na panímámu pohlížeje, jakoby ji za svědka bráti chtěl, „že by jsi mne posud ráda měla?“

„Víc než život svůj!“ kvapně dosvědčila Márinka. Ale sotva slova ta osudná z úst vypustila, jakoby nějakého zločinu se byla dopustila, celá se zarděla a oči k zemi sklopila.

Toho se Jeník nenadál, a proto všecek se pomátl, každého okamžiku barvu měnil, pak ode dveří odstoupil, Márinku s mladistvým zápalem vřele k srdci přitiskl, a zlíbal nejprvé na čele pak i v ústa.

To vše stalo se tak kvapně, jak to vypravuji.

„Ale,“ ujal se po chvílce Jeník opět slova, „proč pak jsi, Márinko, poslední čas tak odměřeně ke mně se chovala, tak že jsem o tvé přízni pochyboval a pochybností tou dnem i nocí se trápil?“

„Ale, Jeníku,“ poškádlila panímáma, „od kterého pak času se sluší na počestná děvčata, aby sama hochům nadbíhala? Proč pak ty jsi se nás stranil?“

Mezi těmi slovy pootevřel žebrák jakýs dvěře, prose za almužnu, a z mlýnice hlučně slyšán byl jednotvárný zvuk: „tak, tak!“

Jeník se usmál. Panímáma žebráka hojně obdařila, pak Jeníka vybídla, by s nimi posvačil. Zasedl za stůl, ale chuti nebylo. Srdce jeho zmítáno bylo tu pocity nejblaženějšími, že milován jest, tu bolestnými, že zítra vše to štěstí opět opustiti má. Zůstal ve mlýně až do večera, a mezi tím všichni se na tom usnesli, že Márinka si na

Jeníka počká, až přijde z vojny domů, a že se vše vynaloží, aby Jeník co možná brzo se vrátil.

U Žehrovských následující noci skoro nikdo oka nezamhouřil pro bolest, že zítřejšího dne měl se Jeník odebrati k svému pluku. Zvlášť těžké bylo loučení s matkou. Za těch několik dnů, od odvodu k odchodu Jeníkovu, očividně se ztratila. Pomoci u lidí nebylo, rozloučiti se musela. Dělavíc Jeníkovi kříž na čele pravila: „Jeníčku drahý, zůstaniž vždy hodným křesťanem a ctitelem Matky Boží, a jistě se zase shledáme, ne-li zde — tož nad hvězdami! S těží odchodu tvého přežiju.“

Jeník ruce jí líbal, za vše dobré děkoval, a jak mohl ji těšil. S ranními červánky vystoupil ještě s ostatními odvedenými druhy na vůz, který je měl do krajského města dovézt.

I rozhlížel se po vřkolí, jež červánky ozařovaly, a v duchu s každým pahorkem, s každým stromem, s každou chýší se loučil. Nejdéle prodléval okem svým při hučící řece, a pak na mlýnu, jehož vysoká střecha nad hluboký úvoz, v němž umístěn byl, vyčnívala. Zdálo se mu, jakoby z výkyře někdo mával bílým šátkem. I učinil taktéž. A hoši, jedoucí s Jeníkem, zpozorovavše to, dali se do zpěvu, aby na svůj zármutek zapomněli, a začali:

„Ode mlejna k háječku,
Cesta ušlapaná,
Kdo tu cestu ušlapal,
Ten mlynářku miloval!“

A Jeník, aby i své hrdinství ukázal, zanotil pak i svou:

„Chovejte mne má matičko,
Jako míšenské jablíčko,
Chovejte mne má matičko,
Jako z růže květ:

Jen až vy mne vychováte,
Pak se na mne podíváte,
Jak mně bude pěkně slušet
Bílý kabátek!“

IV.

Po odchodu vojenských nováčků bylo v Svébořicích smutno, zvláště v rodinách, jichž neblíže se dotýkalo. Žehrovská bez toho po delší již čas churavá, za nedlouho ulehla na dobro. Mlynářovic Mária často ji navštěvovala a tak laskavě ošetřovala, že by vlastní dcera lépe byla toho nedovedla. Nemocná vděčně obsluhy její přijímala, často s láskou mateřskou na ni pohlížel.

Nemoc se nelepšila, ale horšila. Lékař mínil, že těžko neduh tělesný hojiti, když mysl bolestí a úzkostí jest rozechvěná.

Když jednou nemocná i opatrovatelka její byly samotny, řekla Žehrovská: „Milé dítě, nebudu tě již dlouho obtěžovati“.

„Ale, matinko, co pak to mluvíte? Vždyť jste mi ještě nikdy obtížnou nebyla,“ odmlouvala Mária.

„Vím, že mi ráda sloužíš; Bůh ti to odplat! Ale já zde již dlouho nepobudu.“

„Prosím vás, neříkejte toho. Bůh vám zajisté popřeje zase zdraví, a Jeníčka přivede nazpět, abyste se s ním opět potěšila.“

Žehrovská zavrtěla hlavou. „Přála bych si toho ovšem,“ dodala po chvíli, „abych nejen Jeníka při sobě, ale i tebe po jeho boku a na místě mém v domě viděla; ale mám jakési tušení, — přesvědčíš se v životě jistě častěji, že tušení lidí na

věčnost odcházejících nebývají bez podstaty — trvám, že přání má se snad nesplní. Ale dějž se vůle Boží!“

„Maminko, vy mne zarmucujete,“ řekla smutně Mária.

„Nikoliv, nechtěla jsem tě zarmoutiti, ale jen na budoucí případy připravit. Jsem ti upřímně nakloněna. Klekni si ke mně, drahoušku můj, a já na důkaz své lásky dám ti své požehnání na místě Jana.“

Mária si poklekla vedle nemocné, a ta ruce na hlavu jí složivši, žehnala, Bohu ji odporučujíc. Mária pak slzíc povstala a zvadlé tváře i ruce ženě nemocné zulíbala.

Schýlilo se k večeru. Poslední červánky zlatily oblaky, a lesk jejich odrážel se i v jizbě, v které kochaly se spolu obě ženy. Mária, vyhledla oknem, a hádala, že zítřejší den bude krásný.

„Ano, bude krásný,“ dosvědčovala tajemně Žehrovská.

Mária odešla domů. Ráno, sotva ve mlýně vstávali, přišel posel zvěstovat, že Žehrovská v noci v Pánu skonala. Smrt, na kterou dlouho a pečlivě modlitbami, přijímáním svátostí a odevzaností do vůle Boží se byla připravovala, pojala ji v noci v náruč svou, líbezně, jemně, jako na srdce klade matka milé prvorozenátko své. Na mrtvé tváři nebožčiny usídlil se nebeský klid a mír.

Pohřeb Žehrovské odbýval se za velikého účastenství příbuzenstva, lidí domácích i přespolečných. Znali ji lidé z celého panství, ctili ji a odchodu jejího upřímně želeli, zvláště chudí, jimž byla štědrou podporovatelkou.

Za rakví krácel rychtář Žehrovský, pohřížen jsa v němý bol, podle něho mladší syn jeho Šimon. Za nimi šly, slzíce, ženy z mlýna. Každý, kdo průvod tento spatřil, živě upomenut byl také na nepřítomného Jana a na jeho poměr k Márince. Všiml si toho také pan správce, kterýž k pohřbu se nahodil. Zamračil se, a stranou odešel.

Ve mlýně bylo smutno, jako po vymření. Panu Francovi, který tam posud dojížděl, bylo tam čím dále, tím nevolněji. Výčitek mu sice nikdo nečinil ani pro Jeníka, ani pro smrt matky jeho: ale pohledy ženštin byly výmluvnější, nežli jazyky jejich. Nemoha toho déle snést, přicházel zřídka, až jednou přišel, dítky své odvezl, a pak více do mlýna nepřišel.

Zatím Jeník, sok páně správce, s druhy svými dlel u svého pluku v Italii. Psal odtud domů jen dvakrát, a to nemnoho utěšeného. V druhém psaní odporoučel se modlitbám svých miláčků doma i ve mlýně, a list končil: „Právě jsme dostali rozkaz, abychom se uchystali do boje proti rebelantským Italianům, a kdo ví, jak to dopadne. Víím, že jsem v rukou Božích všude, i uprostřed vřavy a ryku válečného: ale přece nemohu se ubrániti jakési tajemné úzkosti, která mi srdce svírá. Prosím Vás, modlete se za mne a smrtí-li splatím konání uložené mi povinnosti, vyřidte poslední vůli mou mé rozmilé Márince, aby si vzala za muže bratra i dědice mého a Vám byla dcerou upřímnou. Šimona ale prosím, aby převzal vše, co mi na světě milého bylo, a aby z bratrské lásky opatroval poklad srdce mého jako svůj vlastní. Kdybych i umřel netrapte se pro mne; vždyť vše na světě tak krátké, a na

věčnosti, v Boha doufám, sejdem se opět, abychom nebyli rozloučení nikdy více.“ — —

Sedláci, kteříž do města na trh a za jinými záležitostmi dojížděli, přinášeli odtud zprávy, jak se jich byli dověděli od těch, kdož si noviny držeti mohli, že v Itálii svedeno již mnoho bojů krvavých. Ale hoši svébořičtí jakoby byli do vody padli; zpráv domů neposílali žádných. Teprv za několik neděl psal domů Francek Brabců, jehož ale krátký dopis v Svébořicích způsobil dlouhou bolest. Psaní čtlo se po celé vsi, jen k Žehrovským netroufal si ho nikdo donést. Konečně, dovědév se o tom rychtář, sám přišel si ho vyžádat, a četl:

„Rozmilí rodičové!

Na stotiséckrát Vás pozdravuju a líbám, a doufám, že Vás těchto několik řádků při stálém zdraví vynatrefí. Já chvála Bohu jsem zdrav, ač jsem toho mnoho zkusil, nejen na rozličných pochodech obtížemi cesty, hladem, žízní, vlhkem, nečistotou, ale i také od rány, kterou mně způsobil sardinský kopiník, když jsem na forpostu stál; chtěl mne na kopí napíchnouti; ovšem, že jsem mu ale pod nosem zatopil, a ohněm tím na cestu do věčnosti posvítit! Rána má, pod bradou mi zasazená, již docela se mi zacelila, a zůstal mi po ní jen nerovný šev, kterýž s sebou, myslím, z vojny domů, a z života do hrobu ponesu.

Já jsem si svou věc dobře odbyl; ale hůře se vedlo Janu Žehrovských. Viděl jsem ho, stál u Navarry nedaleko mne, kterak zkrvácený k zemi klesá, ale pomoci jsem nemohl, nesměl; museli jsme kvapem ustupovati, a za námi vezli kanony. Bůh sám ví, jak to s ním dopadlo; více jsem se o něm nedověděl — —“

Starému Žehrovskému, čtoucímu tato slova, počaly se mžitky dělati před očima, papír z ruky mu vypadl, kolena se pod ním chvěla. Nesmírný bol zaujal srdce jeho, slzy polily mu tváře. Ale jsa neštěstím již otužen, brzo se opět vzpamatoval, a pravil slovy zbožného trpitele Joba: „Když jsme dobré věci brali z ruky Boží, zlých proč bychom nepřijímali? Hospodin dal, Hospodin vzal! Budiž jméno Páně pochváleno!“

Kdo očekával od rychtáře výbuchy vnitřního bolu, ten se v něm na dobro zmýlil.

Jsou duše, schopné nejvyššího jemnocitu, kteréž i při nepatrných nehodách bolestí se rozechvívají: ale čím častěji pohromy na ně dolehají, a čím trudněji bývá je snášeti, tím otužilejšími se stávají, tím hrdiněji útrapám hledí vstříc, až více ničeho se nelekají, a i oběť smrti snadno přinášejí. Duše takové rodí jen víra ve všudypřítomného Pozorovatele skutkův našich, živí naděje v nejvyššího spravedlivého a dobrotivého Odplatitele všeho toho, co z lásky k Němu jsme podnikli aneb strpěli.

Duší takovou byl Žehrovský. Jindy bolestí se duše jeho chvěla, když naň Bůh dopustil pohromy na poli, lukách, dobytku, když dítky mu churavěly, zlí jazykové ubližovali; ale nyní, když ztratil i Jeníka, na kterého nejvíce se spolehal, v něhož všecku naději skládal, když pochoval rodiče i manželku: stal se klidným a do vůle Boží odevzdánějším, než jím byl kdykoliv před tím. Z rozličných nehod, kterými ho Bůh navštívil, naučil se znáti cenu pomíjejícího zboží tohoto světa, a tím více přilnul k statkům, jichž ani zloděj neukrádá, ani červ neužírá, ani rez nekazí, ani smrt neodnímá.

Po smutné zprávě o Jeníkovi musela se státi v jeho mysli nějaká netušená změna. Častěji začal docházeti k panu faráři, jistě na nějaké porady; také pobyl i se zbylým synem svým Šimonem až i na úřadě; rovněž měl nějaké častější besedování ve mlýně. Nikdo nevěděl, co si z toho všeho vybrati.

Starý Veselý, kostelník, sešel se s ním na hřbitově, dal se s ním do hovoru, a aby spíše ústa mu rozvázal, začal si o neštěstích, které ho potkaly, a doložil: „Inu, svět jest přece jen slzavé údolí; ale pravda-li, že koho Bůh miluje, toho křížky navštěvuje: musíš ty u veliké lásce státi u Boha.“

„Myslím, že nás Bůh všecky jako dítky své miluje; jinak nebyl by i Syna svého za nás vydal na smrt, a to na smrt kříže,“ mínil Žehrovský.

„Ty nečetl's marně tak mnoho v bibli a v jiných posvátných písmech; vždy víš něco zbožného propovědět,“ mínil kostelník.

„Bohu za to děkuji, že jsem měl chuť i příležitosti, v posvátných písmech čítati, a se životy svatých lidí se seznámiti. Vím, jak každý své svízele snášel z lásky k Bohu, a často se ve mně ozvalo to přání, bych i já jako mučeník, a ne-li jako mučeník, alespoň jako kající vyznavač Bohu život svůj mohl přinést za oběť. A nyní, zdá se mi, že dobrý Bůh sám všecky svazky přetrhal, které mně ku světu poutaly, a že mi možným učinil, dle přání, v hloubi srdce dlouho skrývaného, Bohu se zasvětit. Dítky mi pomřely až na Šimona, a ten i při svém nedostatku tělesném, doufám, hospodářství po mně dobře zastane. Ostatek jsem svoboden.“

Kostelník s podivením pohlížel na rychtáře. Pak osmělil se, vytasiti se s otázkou: „A co hodláš činiti?“

„Nejsem sám s sebou ještě zcela ustálen. Ale vykonám pouť k hrobu svatého rodáka našeho, patrona Jeníkova a pak uvidíme.“

Veselý, co se dověděl, nesmlčel, ale pověděl sousedům a ti zase ostatním.

Když za nedlouho na to roznesly se po vsi novinky: Rychtář odevzal Šimonovi živnost, udělav si malý výminek, a vydal se na několikatýdenní pouť — vrtěli sousedé svébořičtí nad tím hlavou a někteří až i tvrdili, že se Žehrovský ze žalosti na rozumu pomátl.

Asi čtvrt hodiny od Svébořic počíná pěkný borový háj. Hned z kraje háje toho počíná malé návrší, na kterém téměř sedí ohromný balvan pískovcový, kterýž v ústech lidu má jméno „Hrádek“. Nedaleko „Hrádku“ je voznice, kudy se jezdí do města.

Jméno své má „Hrádek“ asi odtud, že skutečně má na sobě podobu jako by schválně vystaveného hradu. Jest to skála podoby okrouhlé, asi dvacet loket vysoká, při zemi i nahoře stejného objemu, stěny majíc hladké, jako by je otesal, a na hlavě trůnní ji hájek borový.

Od severní strany může se na Hrádek vystoupiti. Vedou tam úzké, do skály vytesané schody. Kráčíš-li po schodech nahoru, spatříš po pravé ruce čtrnácte výklenků, v kterých bývalo umístěno čtrnácte štací křížové cesty. Bývalo tak za

času. pokud tam ještě přebýval zbožný poustevník, kteréhož císař Josef odtud vypudil. Však chudák dlouho vypuzení toho nezelel; neb brzo na to skončil a pochován leží na hřbitově svébořickém, blíže hlavního oltáře, kam i více duchovních pastýřů svébořických pochováno bylo.

Přišel-lis na vrchol „Hrádku“, shledáš tam uprostřed malých, na písčité půdě živořících borovic, ve skále vytesaná dvě prostranství. První z nich bylo kapličkou poustevníkovou; neboť až posud dobře rozeznati lze na východní straně jeho zbytky malby, na skále vyvedené, kteréž ovšem deštěm a nepohodou časů velice jsou vyplavené, ale přece ještě s důstatek naznačují, že tu otec poustevník míval oltářík. Jízba ta nemá střechy, sstupuje se do ní po několika schůdkách dolů a bují tam vedle sebe tráva i ostružiny a jiné byliny, kteréž tu Bohu zasíti a deštěm zalívati se zlíbilo. Z jizby první může se vejíti do druhé, kteráž jest úplně ve skále vytesána a má na východ malé okénko, taktéž do skály vysekané.

Tiché místočko toto každého naplňuje jakousi posvátnou bází, poněvadž až do dnešního dne vypravuje se mezi lidem o velké zbožnosti a svatosti posledního obyvatele jeho, tak že Bůh sám ráčil býti jeho pomocníkem i mstitelem. Když totiž jednou za zimního, nehezkého počasí poustevník od mše svaté v Švébořicích do poustevny se ubíral, a jistému vozkovi vzadu na saně si přisedl a vozka schválně do koní šlehl, aby ho při rychlém trhnutí saní shodil, stalo prý se, že se koně pojednou splášili, a vozku samého se saní tak nešťastně vyklopili, že si ruku pravou, kterou koně šlehl, nadobro roztříštil. Odtud bázeň poustevníka i posvátného útulku jeho, tak že za celý

svět nikdo by se nebyl odvážil jemu ublížiti, aneb věcí jeho na „Hrádku“ se dotknouti, a to ani tehdy ne, když ho tam již ani nebylo.

Na místě tomto stánek svůj rozbil starý Žehrovský, když přišel z pouti své. Počal žítí jako poustevník, až na to, že roucha řeholního nenosil. Zde žil jako holub skalní, jedině lásce své k Bohu, kteréž vše ostatní podřizoval. Chtěl dlíti mimo hluk světa; a proto dle těla odloučil se i od svých nejbližších; ale duch jeho bděl jako anděl strážný nad celou osadou svébořickou.

Bylo to léta Páně 1849 pozdě na podzim a již bylo šero večerní. Studený vítr skučel mezi skalami i vysokými stromy, mocně jimi lomcoval, tak že praskaly, a prodral se jimi i k malým lípkám, které na pokraji lesa hrádeckého zastíňovaly mohutný dřevěný kříž s obrazem Krista Pána, v barvách na plechu vyvedeném. I setřásal z nich zbytky žlutých listů na hlavu muže, kterýž pod křížem se modlil. Klečel na klekátku před křížem a modlil se na růženci, často k obrazu Ukřižovaného, nad ním pnícího, zrakem zarozeným pohlížeje.

Byl to muž mohutně složený, přioděný dlouhým vyplaveným pláštěm s rukávy, na němž bylo od hrdla dolů zavěšeno několik límců téže látky a barvy, z nichž nejspodnější byl nejdelší a něco málo po pás dosahoval. Na hlavě měl dlouhé vlasy, hodně posněžené; vedle na klekátku ležela kulatá vydrovka.

Mrazivý vítr píchal až do kostí. Musel toho pozorovati i Žehrovský. Proto na růženci křížek políbiv, schoval ho pečlivě do kapsy; potom políbil též kříž, před kterým svou pobožnost byl konal, a sama sebe znamením kříže poznamenav,

shrnul si své vlasy od větru rozcuchané, pokryl je vydrovkou a jal se pomalu odcházeti.

Zdálo se, jako by se vítr vůli jeho protivil. Mocně se doň opíral, plášť s něho odfukoval, tak že dobře viděti bylo i to, co pod ním nosil. Byla to soukená kamizola, černá manšestrová věsta s velikými bílými knoflíky, žluté koženky po kolena sahající a vysoké černé boty.

Žehrovák zabalil se do pláště, aby ho s něho vítr netrhal, a kráčel volným krokem do lesa. I připadlo mu, aby se ještě jednou ohlédl k místu, kdež právě sladkou dobu na modlitbách byl strávil. Napíná zraků svých, zdá se mu, že u kříže stojí dvě postavy mužské. Kdo by to mohl býti? V takový nečas? Tak pozdě večer?

I vrací se zpět, aby se ubezpečil, co se tam děje. Na kraji samého lesa se zastavil. Pod lípkami u kříže stáli myslivecký mládenec Žďárský — a Joska.

„Co tu chtějí tito dva, v tak nepříhodnou dobu?“ tázal se sama sebe a doložil: „Dobrého asi nic; vždyť Žďárský je potměšilý dareba a ten Joska — Bůh ho naprav! — nezdědil po své matce ani jediného dobrého vlasu. A kde se tu vzal? Měl jsem za to, že je někde za horami v díle a on tu! Musím vyzvědět, co tam kují!“

I přistoupil blíže, postavil se nepozorován za strom a poslouchal i nahlédal, co ti tam za lubem mají.

„Musím nějak památku svého příchodu do Svěbořic oslaviti, a proto učiňmež, jak jsem pravil,“ pobízel Joska.

„Ale strýc na tě zanevře, dozví-li se, žes ty kříž podvrátil,“ odmlouval Žďárský.

„Strýc? Ten růženečkář si může zalézt do své jezevčí díry na skále, v které prý zůstává, a tam třebas ve dne v noci dřeva a kameny líbat a při tom po babsku brečet,“ zachechtal se Joska surově.

Žehrovák sebou trhl, slzy vyhrklý mu z očí. „Bože, tak hluboko již klesl!“ vzdechl sobě.

„Milý brachu,“ mínil Žďárský, „lid zde není na tak náhlý převrat ještě připraven. Mohlo by se nám zle vésti. Ve Vídni je jináč a ve Svěbořicích také jináč. Mám posud v živé paměti, co jsem musel doma svízelů snesti, když jsem, přišed ze studií z Prahy na prázdniny, s našimi nechtěl do kostela, a těm jejich náboženským pověrám se vysmíval. Konec konců byl, že mne tatík jako zvrhlého syna z domu vyhnal, a navrátiti se mi co nejpřísněji zakázal, dokud bych kajicně se nenavrátil; nač ovšem ještě dlouho bude muset čekat,“ dodal pohrdlivě.

„Jsi-li marnotratný syn, zda-li pak také vepře paseš?“ šklebil se Joska.

„Vepře sice nepasu, ale cizí dobytek hlídám přec, jen že jednám o něco méně hloupě, než činil zmíněný marnotratný syn,“ usmál se myslivec a dodal pološeptem, když se byl prvé ohledl, zda-li hovoru jejich nikdo nenaslouchá: „Jsem totiž toho náhledu, že Bůh — jestli nějaký jest — nenechal zvěře a dříví růsti jen pro pány, ale i pro chudé, najmě jsou-li oni sluhý jejich. Rozuměj, člověk chytrý dovede si při mém zaměstnání vždy nějak z bídy pomoci.“

„A ty ovšem jako chytrý člověk také jednáš?“ zachechtal se Joska.

„Jak bych mohl jinak vyjít? Nebudu se po celý čas jen po lesích toulat, a potom jako jeze-

vec v díře trčet. Jsem mlád a chci také světa užiti!“ omlouval se Žďárský.

„A toho ti Bůh zapovídá, není-liž pravda? Ty se před ním strachuješ, a proto naň pamatuješ, jak jsi se prvé podřekl. Blázinku! Byls na studiích, ale sběhl jsi z nich, to jest, nedoučil jsi se,“ popichoval Joska; „kdyby jsi se byl doučil, byl by jsi přišel k poznání, jako my, že Boha není, a že člověk nejveseleji žije, když se ho nebojí. My ve Vídni jsme se tomu naučili a byli veselí. Stavěli jsme barikády a snášeli na ně vše, co se snesti dalo. Ty se strachem nějakého toho ušáka neb kus dřeva za své prohlašuješ; ale my vnikali do příbytků bohatých a ubírali z nich i s násilím nábytek do barikád a co v nábytku drahocenného se našlo, odnášeli jsme na zpropitné do krčem, abychom se k tomu „hecu“, jak Vídeňáci říkají, náležitě posilnili a rozveselili. Byla ti to mela! Škoda, že se tak brzy skončila, a já musel z Vídne utéci, aby mne tam ti mizerní zpátečníci snad do chládku nedali! Ale musíme si za to nějakou náhradu doma udělati. Pokud ale ten náš hloupý lid ještě Boha se bojí a a takovýmto kamenům a dřevům se klaní,“ při tom ukázal s povržením na kříž, „není mnoho vyhlídek, že bychom mohli vydatně lovit. Proto dolů s tím znamením potupy,“ dodal horlivěji, „a ty milý nedoštudovaný kamaráde, ode mne nedoštudovaného budeš se přiučovati a nyní mi pomůžeš, rozumíš?“

„Varuji tě ještě jednou,“ bránil Žďárský.

„Jsi-li strašpytel, pomohu si sám!“ odvětil směle Joska, a již se vyšvihl na lípu a odtud na kříž a jal se z něho obraz Ukřižovaného odtrhovati.

V tom zašustěly pádné kroky v mechu a pod křížem postavila se zpřímená postava Žehrováka.

„Dolů, chlapče!“ zahřměl hlasem, jako když lev zařve na poušti. „Pokud já živ budu, tohoto znamení našeho vykoupení, mým nákladem postaveného, nikdo zlovolně dotknouti se nesmí!“

Žďárský, jakmile Žehrováka spozoroval, na několik kroků stranou ustoupil. Joska ale, sotva rozkazující hlas ujde svého zaslechl, jako by bleškem omráčen, s kříže k zemi se spustil.

„To jste vy, strejče, ten kulich, který pod večer z díry vylítl, aby nás poplašil?“ oslovil pichlavě rušitele svých záměrů, sotva že ze svého překvapení se vzpamatoval.

„Ano, já jsem to, vlastní bratr tvé matky, jen se na mne dobře podívej, abys mne jednou poznal, až na tě budu žalovati před soudnou stolicí Boží, že tupíš, co předkové tvoji velebili, že se rouháš kříži, pod nímž oni po lopotách života na hřbitově nyní sladce dřímají,“ horoval v citech a náboženském svém přesvědčení nejvýš uražený rychtář.

„Milý strýče,“ vece na to chladně Joska, „dost jste se mi nakázel a matky na mne našťval, pokud jsem byl ještě panem klukem. Nyní jsem dospělý a vašich výkladů nepřijímám, jimi pohrdám, a vám radím, abyste jimi posloužil opět jiným hloupým chlapcům anebo těm růženeckým, které prý do Staré Boleslavi na pouť vodíváte. Já jsem již starý pták a dle vaší noty zpívati nehodlám!“

K těm slovům hrdě hlavou pohodil a na tváři se mu rozlil jizlivý úsměch. To Žehrovského, jinak člověka velmi mírného, nyní ještě více popudilo. I vyrazil ze sebe: „Ano, jsi pták, krásný

pták, a mne jsi také nazval ptákem. Já proto, že pod večer se zde modlívám, proto ještě nejsem kulichem; ale vy, kteříž se na opuštěném místě tomto v pozdní době radíte, jste ptáci noční, kteříž se světla štítí a tmu milujete, skutky temnosti páchají!“

Žďárský, když při posledních slovech zpozoroval, že Žehrovák má i proti němu namířeno, obrátil se pohrdlivě k Hejbalovi a řekl: „Vidíš, že jsem dobře předpovídal? Pojd' raději, a nemař s tímto tu marně času, s kterým můžeme lépe naložiti. Což nevíš,“ dodal jizlivě, jako na odvetu, „že je to — bláznivý Žehrovák?“

„Já že jsem bláznivý?“ durdil se dále staroušek, „já mám, díky Bohu, svých pět pohromadě, lépe než vy. Bláznem nejsem já, ale vy! nebo o vás svědectví vydává neklamné slovo Boží řkoucí: Blázen praví v srdci svém — není Boha!“

Jako na dané znamení přehodil Žďárský pušku přes rameno, a Hejbal vzal do jedné ruky vak, s kterým domů se ubíral, a do druhé sukovitou hůl, kterou byl prvé na zem položil, a oba šlechtní přátelé z mládí s pustým chechtem odcházeli směrem k Svěbořicům, nečekajíce, co by jim starý Žehrovský ještě nasypal.

Žehrovský za nějakou chvíli pohlížel za nimi a čím více se vzdalovali, tím pokojnějším se stával, jako by hořkost, jakou mu oba mladí bezbožníci způsobili, byli s sebou i odnášeli. A když zahruli za malý pahrbek a jemu z očí zmizeli, ohledal kříž, zohýbaný plech narovnal, a pak ještě jednou před ním poklekl, aby Spasitele za oba ony nezbedy odprosil a slitování Jeho jich doporučil.

VI.

Za krátko po povědomém výstupu u kříže pod lipkami slavilo se v Svébořicích posvícení. Památku posvěcení chrámu konají v celém okolí poslední před adventem; proto také říkají lidé, že Svébořičtí skládají posvícení do truhly. Za tou příčinou bývá o posvícení v Svébořicích vždy veselo a hlučno. Není divu, vždyť radují se z milostí, kterými bývají obdařováni ve svém farním chrámu Páně, Bůh jim na úrodných polích rok co rok hojně nadílí, tak že mají přebytek, a jest před časem kajícím, kdy každý rád poslední doušek dovoleného veselí vypije až na dno.

Tak bylo také o posvícení zmíněného roku. Od oběda do večera nebylo dlouho, že dnové v ten čas jsou krátkí; a proto mnozí hostitelové i hosti, odloživše lžíce u stolu posvícenského doma, navlekli na se nějaký svrchní, teplejší šat, a s paprsky slunečními, ztracejícími se s oblohy za zapadlým slunečkem, ztráceli se Svébořičtí z návsi, a postranními uličkami mezi ploty zahradními ubírali se k jasně osvětlené hospodě: nejprv veselá mládež nedospělá, pak dospívající, kteráž mezi tím po domě i ve chlévu poklidila, naposled sousedé a a sousedky, když vše doma v pořádku byli shledali.

Hospoda jest veliké stavení při císařské silnici, na jehož obou koncích mezi vysokou zdí jsou vrata dřevěná, červenou barvou natřená, kterými formani vjíždívají aneb vyjíždívají z prostranného dvoru, vysokými senníky, chlévy a konírnami skoro kolkolem obklíčeného.

U Suků se formani rádi zastavují, poněvadž hospoda ta leží málem uprostřed dvou větších měst, a obsluhuje tam čiperná, švitorná a úslužná

paní hospodská. Proto také Suk stavení svá rozšířil, a každý podzim plní je vším, čeho k obživě lidí i zvířat třeba. Kdo nehodlá u Suků přenocovati, ani do dvora zajeti nemusí, ale zavede jen koně se silnice na upravené prostranství před hospodou, kdež mezi vysokými topoly, které polední stranu hospody jako strážníci obkličují, stojí ve dne v noci množství uchystaných koryt, vyhladlé tahouny k zakousnutí zvoucích.

Do hospody vcházelí hosté posvícenští ze silnice, dveřmi, uprostřed domu umístěnými. Odtud šlo se do šenkovny, v které se mělo tančiti. V šenkovně hned v levo ode dveří byla vysoká pec, kamž usedávaly stařeny na soud. Po stupních na pec, a blíže dveří stály děti, a když je později Suk, přišed ze dvora do světnice, odtud vyhnal, odstěhovaly se pod okna, a některé postavily se do koryt koňských, aby odtud hleděti mohly na rej ve světnici; čipernější kloučkové vylezli i na topoly pro podivanou. Jiní, kdož do světnice nesměli, tančili před hospodou na silnici, okopávajíce tam černé kameny, pokud některý přijíždějící vůz neb kočar jich nerozehnal, neb hospodský ode dveří nevyhledl; nebo pak bylo vždy, jako když do vrabců uhodí.

Panímáma hospodská se dnes jako obyčejně otáčela mezi hosty jako na obrtlíku. Francek Vejskalů jí nosil pivo ze sklepa v konvích k nalévacímu stolu, a služby Marjánka a Bětuška běhaly po světnici, jako když jimi střílí, aby hosty obsloužily, prvé než nový kousek se zahraje, aby si mohly pak s chasníky také zadupati. Vzácnějším hostům, kteří seděli v pokojíku za síni, panímáma donášela sama sklenice, když jí k tomu času zbylo.

Právě postavila několik sklenic na stůl, a chtěla odcházeti.

„Ne tak, panímámo!“ zvolal mladý sedlák Veselý, syn kostelníkův, „nesmíte pořád jen okolo stolů, ale musíte také jednou kolem světnice; prosím o taneček!“

Panímáma podala mu ruky své, on jí zavedl do kola, a již se s ní otáčel.

„Hlele!“ divila se kmotra Vaňková na peci, „panímáma dnes již také v kole! A jak jí to sluší s tím Veselých! Kdybych nevěděla, že má se starým Sukem již tři chlapce jako buky, myslela bych, že je zrovna svého tanečníka nevěstou. Hledte, jak se jí tváře červenají!“

„A což teprv nos!“ ušklíbla se kmotra Ježková!

„E jděte, vy na každém něco vidíte,“ durdila se Vaňková.

„Však nejen já, ale jiní na ní také vidí,“ odsekla Ježková.

„Chyba člověkem vládne,“ hájila Vaňková panímámu, „a tak ani hospodská bez vady není. Však pro ten trochu napití zkusí dost od starého; je prchlý, a rozvzteklí-li se, neví pak co dělá.“

„Však, když ona si panímáma zavdá,“ sočila Ježková, „také potom neví, co dělá. O pouti si rozmanitých rosolek, které starý pro hosty uchystal, tolik přihnula, že ani na seno netrefila, kamž se vždy schovává, aby jí nikdo nenašel, pokud se z opice nevyspí. Sotva do schodů vkročila, ještě ani šatů za dveře nevtáhla, již upadla a usnula na schodech. Starý ji hledal, a shledna sukně ve dveřích přiskřípnuté, a dveře uzavřené, rozsatanil se, až panímámu zbudil, a pak následovalo — Boží dopuštění.“

„Vy víte vždy jen to nejhorší,“ bránila Vaňková; „ale kterak chudým almužny dává, ke každému i tomu nejsprostšímu je vlídná a úslužná, o tom nevíte ničeho. Dojista vám také není známo, že Terince, co u ní tolik let sloužila, a nedávno odtud se vdávala, vystrojila svatbu, a i pro začátek do hospodářství téměř vším ji opatřila.“

„Dala-li, dala,“ dráždila Ježková, „však jim Pán Bůh dost nadělil, a formani hojnost zanesou; proto přece by se mohla trochu stydět před lidmi pro své pijáctví.“

„A vy byste se mohla opravdu stydět, všude ji zlehčovati,“ rozdurdila se Vaňková; „proto že vašich Honzíka nechtěla, nemusí býti ještě naprosto špatnou osobou.“

Ježková se zarděla, umlkla, a po chvílce zalezla jinam.

Veselý zatím s panímámou dotančil a zašel mezi chlapce, kteříž hlavy k sobě strkali u jednoho stolu postranního, majíce v středu svém Hejbala a souseda Štípka.

„Mně se zdá, Veseláku,“ vítal ho jeden, „že máš slepičí mhu, že tanec začínáš s panímámou, a ne s některým děvčetem, jak se na svobodného chasníka sluší.“

„Však ona je panímáma posud jako děvče, ač má skoro tři desítky na zádech“, škádlil jiný.

„A jest tetičkou mlynářovic Márinky,“ doplňoval třetí.

„A Veselák nápadníkem Márinčiným“, prozrazoval čtvrtý.

Mladý Veselý ze začervenál, a neodpovídal. Tatík mu dal zápis na živnost, aby ho od vojny vysvobodil, ale také mu za povinnost uložil, by podíly ostatním dítkám vyplatil. K tomu bylo

třeba peněz, jež od své nastávající očekával. V pravdě, že se oddával naději, že tou nastávající by mohla býti Mária ze mlýna.

„Milý hochu,“ radil soused Štípek, „s Márinkou si nelam hlavy; víš, že má nyní smutek, a pak bude nápadníků na vybranou. A kdyby i tebe voliti chtěla, nevím, zda-li by i matka její chtěla.“

„Vždyť jsem samostatným sedlákem,“ namítal Veselý.

„Ale Mária svých tisíců do tvého statku neponese.“

„Však on by mi milost pan strejček také zatlačil, kdyby jinak nebylo.“

„Pan strejček prelát?“ ušklíbl se Hejbal, „znám já ty černé ptáky! Ten by ti toho asi nasypal! Kdybys takhle byl se učil, až by ti bylo v hlavě bručelo, a pak zase s růžencem v ruce s babičkami otčenášky louskal, byl by tě dal snad vyštudovat, a mohl z tebe nyní skoro nějaký sprostý o r e m u s již být.“

Hoši se smáli, a Veselák věda, že pro ne-dbalost v učení začatých studií musel nechat, neodpovídal, a proto vhod mu přišlo, že se právě opět začala skočná. Kývl rukou na Pepičku Slukovu, která hned u dveří mezi děvčaty se krčila, a ihned na to se s ní v kole otáčel. Druzí hoši následovali příkladu jeho. Jen Hejbal se Štípkem zůstali za stolem, a hlavy strkali k sobě. Po chvíli přišel k nim také Žďárský.

„Kde jsi se tak dlouho toulal,“ vítal Hejbal příchozího.

„Byl jsem nyní na síni, mezi děvčaty.“

„A poděloval jich cukrovinkami, víd? He, zbylo ještě něco gránovi a perníkové bábě, tak

aby to k světu vypadalo, či jsi jim to všecko odkoupil?“ škádlil Hejbal.

„Ba ještě toho tam dost!“

„Tak tam nebyla ta tvá!“ hádal Štípek.

„Ba nebyla. Musím se hledět jinak odškoditi,“ ušklíbl se Žďárský; „pro nic za nic nebudu přece lesklé dvacetníky za cukroví vyhazovat.“

Oba společníci Žďárského významně se na sebe podívali, a mluvčímu přisvědčili.

„Dobře máš,“ chválil Joska, „člověk žije jen jednou, mlád jest jen jednou, a co užije, to má. Až pojďme, bude bez toho všemu konec; proč tedy netrhati růží, pokud květou? Ano, musím ti, kamarade, sdělit, na čem jsme se tuhle se Štípkem usnesli, abychom s tím životem neshnili. Poslyš!“

Na to sestrčili hlavy k sobě, a mezi tím, co klarinety vřeštěly, trouby malé i velké přizvukovaly a basa do základu bručela, mínění svá vyměňovali. Museli si dobře porozuměti; neb na konec všichni tři přátelsky ruce si podali, a Hejbal šíbalsky se usmíval. A Štípek jako na zakončení řekl: „Hejbale, ode dneška máš se jmenovati „Rejpal“; jsi chlapík, který jména nového si zasloužil, a zajisté i budoucně čest mu činiti bude.“

„Ať žije Rejpal!“ zvolal Žďárský a pozdvihoval sklenici k tukunutí.

„Ať žije žďár — i les, a co v nich dobrého,“ oplácel vetu Rejpal, taktéž sklenici pozdvihuje.

„Ať žije i štěp, a hodně ovoce ať přinese,“ dotvrzoval Žďárský.

Tukli si, na novo ruce si podali na utvrzení přátelství, a na účet toho byli veselí.

Tak tanečníkům i netanečníkům za obecného veselí hodiny rychle mýjely. Chasníci rozjařivše

se, přistupovali k muzikantům, zavdávali jim, předzpěvovali písně, by jim je zahráli. Přišel zpívat také „Rejpal“; zpíval písně ošklivě, tak že ostatní chasníci umlkli a děvčata utíkala z tančírny. Muzikanti nechtěli ho doprovázeti, že jim odhání hosty. Rejpal ale sáhl do kapsy a vyndal jim několik stříbrných dvacetníků. To pomohlo. Chasa, nechtíc se s rabiatským Joskou rváti, odešla po děvčatech — domů.

Rejpal vida, že s přátely svými osamotněl, propustil muzikanty s nařízením, by se prospali, a ráno v čas dostavili. Musejí hráti hned od rána, on bude platit.

Po odchodu hudebníků zasedli Rejpal, Žďárský i Štípek opět za stůl a popíjeli dále. K nim se přidal Veselák.

V pondělí posvícenské konaly se obvyklé zádušní služby Boží za v Pánu zesnulé osadníky. Sotva ale pan farář po mši svaté modlitby na hřbitově doříkal a starý Žehrovák na zakončení zanotoval: „Odpočiňte v pokoji, věrné dušičky!“ spustili muzikanti, dle úmluvy s Rejpalem učinné, u samých vrat hřbitovních veselý marš a dali se na pochod opět k hospodě.

Pan farář, starý dobrák, neobyčejným tím zneuctěním chvíle a místa tak posvátného, celý ztrnul a nebyl schopen slova. Mládež se kvapně ze hřbitova vytratila za muzikou, a starý Žehrovák zůstal k růženci za zemřelé na hřbitově jen se staršími sousedy a sousedkami. Nevadilo mu to, ano, čím rozpustileji se ozývala muzika, tím vroucněji se modlil, a neustál, ani když zvuky hudby v dálce docela zanikly. Uhodl, kdo asi jest příčinou neslýchané v Svěbořicích výtržnosti této a myšlenka ta vynucovala mu hojné slzy s očí,

které spadaly na uschlou travu na rovech miláčků i sousedů jeho. Stál tu dlouho mezi hroby, oplakávaje nastávající zkázu, podoben jsa Jeremiáši proroku, oplakávajícímu zkázu lidu svého.

Veselé vytrubování muzikantů nemělo dlouhého trvání. Sotva se rozmašírovaný zástup přihnul k hospodě, zaražen jest srdcelomným pláčem a nářkem dítek hospodského i čeledi domácích.

„Co se stalo? Co se tu děje?“ tázal se jeden druhého; ale nikdo nevěděl odpovědi. Hospoda byla zavřena. Po chvíli vyšel nádvorník přede dvěře na silnici a pravil: „Lidičky, prosím vás, rozejděte se dnes domů. Z pěkné hodinky nebude dnes nic. Stalo se veliké neštěstí. Panímáma je na smrt!“

„Neštěstí — na smrt — co to má znamenati?“ tázali se hosti, a krev jim při té zprávě stýdla v žilách.

„Hoši, nebyla panímáma včera zase při kuráži?“ vyzvídal jiný, jemuž náhlé a neočekávané zkrácení zábavy posvícenské nebylo po chuti.

„Před půlnocí nebylo na ní ničeho znamenati, a po půl noci se někam ztratila a nebylo jí více viděti,“ mínil jiný a ostatní přizvukovali.

Muzikanti, vidouce, že je po výdělku, roztrousili se s nástroji svými pod paží. Po nich se rozešli i ostatní, nejrozmanitější domněnky pronášejíce, co se asi panímámě stalo. Ve čtvrt hodině byla podivné noviny plná ves.

VII.

V Svěbořicích mají sice kostelík jen nepatrný na prostrannost a na práce umělecké, za to ale jest ctihodný svým vysokým stářím, vzácný

svým starobylým románským slohem a po vůkolí věhlasný svými krásnými zvony. Když se ve Svěbořicích hrana zvoní, připadá to z dálky, za měnivého vání větru, jako by slyšeti bylo rozkošnou, umělou hudbu.

Právě dnes opět jednou slavně se vyzvání; není to bezladné bití na zvony, jako bývá, když věkem sešli kostelníci neb nedospělí chlapci zvonívají, ale zvony ozývají se dle jakéhosi tempa, pravidelně dle své výšky a hloubky a v akkordu. Patrně se zvoní někomu zámožnému, který silným a obratným zvoníkům zaplatiti mohl. Ovšem, pochovávají dnes panímámu z hospody. Právě přichází dlouhý průvod od hospody ke kostelu. V čele jdou ministranti s křížkem, černým florem zahaleným a s lucernami; za nimi školní mládež po dvou, hoši napřed, děvčata za nimi; pak učitel se zpěváky a muzikanti, kteříž píseň pohřební doprovázejí; před samou rakví kráčí pan farář v černém pluvialu, rakev nese na marách k hrobu osm žen v bílých sukních, černých kabátcích a v bílých, černými pentlemi ozdobených čepcích. Za rakví kráčí Suk se svými syny, všichni smutkem oděni, pak příbuzných i známých veliké množství.

Průvod vešel do kostela, kdež měla býti mše svatá za zemřelou a pak ostatní obřady církevní; ale ani polovice účastníků se do kostela nevešla, tak že museli zůstat na hřbitově. Někteří otevřeli knížky a modlili se, jiní jen zevlovali, a ještě jiní, zvláště kteří byli stranou, dali se do povídání.

„No, dej jí Bůh radost věčnou; ale já jsem vždycky říkala, že to s tou Sukovou dobře nedopadne, jestli toho pití nenechá,“ počala Ježková s několika starými sousedkami sněmování; „a hle! proroctví mé se tak brzy vyplnilo! Ale ráda bych

přece věděla, co a jak se stalo? Tak najednou pryč! Bez nemoci, bez přípravy hned na věčnost!“

„Ba právě! Nevíme ani dne ani hodiny. Bůh to suď, kdo tohoto případu snad vinu nese. Povídá se ledacos, ale jen z půl úst. Neradno se do toho míchat, aby si člověk huby nespálil,“ mínila Kmocháčková.

„Také jsem ledacos zaslechla,“ chlubila se Ježková. „Francek Vejskalů řekl prý mezi chasou, že pantáta našel nebožku ve sklepe mezi sudy ležet, že prý ji tam mrtvice ranila a usmrtila. Usmrtila anebo — usmrtil?! Kdož to může vědět? Kmocháčková mi vzala slovo z úst, že si musí člověk dáti hubu na kolíček, aby si jí nepopálil.“

„Tak jen si dejte hubu na kolíček, když uznáváte, že neradno někoho podezřívati,“ mínila Vaňková; „nádvořník zase povídal, že panímáma ve sklepe jen omdlela, že ji pantáta odtud vynesl, holky ji pak studenou vodou obmývaly a třely, ale že přece k sobě více nepřišla.“

„Jest-li pak také nádvořník řekl, že byla panímáma zkrvácená?“ dráždila Ježková.

„O tom nevím ničeho; ale upadla-li mezi sudy, snadno se mohla poranit a pokrváceti,“ vymlouvala Vaňková. „Však ji prohlížel také pan doktor, a neshledal nic jiného, než že nebožka byla krevnatá a že ji ranila mrtvice.“

„Škoda, že jste tak stará a nevíte, že se také z dobrých tolarů dají řádné brejle udělat, kteréž ovšem jinak ukazují, než brejle ze skla,“ posmívala se Ježková.

„Však co tě nepálí, nehas!“ odsekla uražená Vaňková.

Bylo po řeči.

Zatím vycházel průvod na hřbitov a ubíral se k otevřenému hrobu. Starý Suk až posud kráčet za rakví se zrakem suchým a sklopeným; sotva ale obřady a modlitby u hrobu dokonány byly a těžké hroudy na rakev, do hrobu ponořeny, bušiti počaly, zdálo se, jako by byly nějaký kouzelný kruh kolem srdce jeho prorazily; zachvěl se a mocný proud slz vyhrkl mu z očí. Nenaříkal, ale klekl jen u otevřeného hrobu uprostřed bédujících dítek svých, a jako vyjevený na to patřil, jak vždy více hlíny přikrývá tu, kteréž byl věrnost a lásku až do smrti přísahal.

Muzikanti spustili po pohřbu hned za vraty marš a odvedli velikou část těch, kteříž jen ze zvědavosti na pohřeb byli přišli.

Sukem to nehnulo. Tu přistoupil k němu starý Žehrovák, položil mu ruku na rameno a pravil významně: „Milý sousede, pamatujte na to, abyste se na té studené hlíně nenastudil a dítkám nedospělým se zachoval. Na pláč a modlitby bude ještě — času dost.“

Suk se vzchopil a řekl: „Děkuji vám, sousede, za vaši laskavou radu i soustrast. A vy, synáčkové moji! pojdte nyní; budu a musím vám býti od této chvíle i otcem i matkou!“

Odcházel.

„Nešťastný vdovče, nešťastnější, jest-li jsi vlastní vinou ovdověl,“ mluvil Žehrovák za odcházejícím; „Bůh vás všech potěš, abyste všech zkoušek, které snad na vás seslati ráčí, k užitku svému přijali.“

„Vidíte,“ řekla Vaňková Kmocháčkové, „že Suk panímámu miloval; jinak sotva by jí tak oplakával. Vždycky říkám, že lidé prchlí mívají dobré srdce, a že Suk, třeba že se někdy podurdí,

přece je muž šlechetný. V pravdě že on smrti panímámy nezavinil.“

Kmocháčková byla zamyšlená, neodpovídala. A že bylo po pohřbu i po řeči, všichni ponenáhlu ze hřbitova se rozešli. Zbyli tam jen Žehrovský, který se ještě u hrobu své nebožky modlil, hrobník, který hrob panímámy zasypával, a kostelník, který právě dvěře chrámové byl zavřel. Byli to samí přátelé od dětinství, a proto se nemohli rozejíti, aby si něco důvěrného nepromluvili, najmě, když toho tak mnoho na srdci měli.

Kostelník, starý Veselý, zašel si k novému hrobu, kdež hrobník od díla odpočíval.

„Jde ti to dnes nějak málo od ruky,“ oslovil hrobníka Veselý; „pomáhej Pán Bůh!“

„Dejž to Pán Bůh,“ děkoval se oslovený; „ba právě, že mi to jde pomalu, a do práce se mi skoro ani nechce. Pořád mi připadá, že tu panímámu ani zahrabati nemám, ana ještě pro mou zahradu nebyla zralá.“

„Pán Bůh ví, jak se to s ní dle pravdy stalo.“

„Na lidech se toho sotva dozvíme,“ přisvědčoval hrobník; „nebo žádný prý při tom nebyl, když Suk nebožku ve sklepě našel, a tak těžko nějak podezřívati, když i lékař ve prospěch Sukův svědectví vydal. Však jestli jest smrtí její vinen, s těžkostí toho bude pykati, ana mu nechala nejen tři nedospělé dívky, ale i celou domácnost na starosti, kterou byla výborně vedla.“

„A což teprv nepokoj svědomí!“

„A k tomu tresty od Boha!“ dokládal hrobník. „V pravdě, že nerad toho hrobu dodělám, a jako mi byl můj stav někdy milým, poněvadž jsem si při něm zásluhy jako zbožný Tobiáš získati hodlal, stává se mi zvláště od smrti Žehrovské,

nebohé sestry mé, již skoro protivným. Kdybych měl syna, udělal bych to jako Žehrovský i ty, práce bych mu zanechal a šel bych na výminek.“

„Milý brachu, pomalu s tím výminkem!“ varoval kostelník; „výminek jest u šyna nevděčného malým odpočinkem; znám to, bohužel, již z vlastní zkušenosti. Dal jsem Václavovi zápis na živnost dobrou a zachovalou, abych ho vojny uchránil; ale za vše to se mi počíná špatně odměňovati. Rád by, abych se dřel, jako pokud jsem sedlákem byl, a on aby mohl dělati pána. Rady mé dbáti nechce, ale počíná se toulati s tím Hejbalovic, kterého nám žádný dobrý duch zpět nepřivedl. Kdybych kostelníkem nebyl a si tudíž něco nevydělal, vedlo by se mi asi dosti zle.“

„Tak daleko to již došlo u vás?“ divil se hrobník. „Toho Josku byl nám dojista sám rarášek dlužen. Proč nezůstal, kde chodil? Jindy bývali prašivými ovce v osadě naší toliko ten zběhlý študent Žďárský a židův náhončí Štípek; nyní dostalo se jim tedy hodného společníka v osobě zpustlého Josky!“

„Ba nejen společníka, ale hlavy!“ dokládal kostelník; „neb čeho by si byli onino dva netroufali ještě, k tomu je podněcuje Hejbal. O posvěcení zpíval v hospodě nemravné a rouhavé písně, tak že celou společnost rozehnal; k hřbitovu přivedl hudbu, tak že celou osadu pohoršil. V těchto dnech byl kříž „na drahách“ blátem poházený, a každý hádá, ač nic určitého povědět se nedá, na jednoho z čisté trojice této.“

Mezi touto řečí přistoupil k nim Žehrovský, maje oči zavhlé. Když nepěknou chválu o seštrenci svém zaslechl, povzdechl si.

„Žehrovský je zkormoucen, jako by byl také teprv dnes pohřeb strojí,“ obrátil řeč hrobník, když si ho všiml.

„Ba, jest mi neustále teskno, zvláště pro Jeníka,“ vymlouval se oslovený; „když byla vůle Boží, aby ze světa odešel, kdyby byl raději zde umřel; byl bych se mohl alespoň na jeho hrobě pomodlit. A tak ani nevím, kde tělo jeho trouchniví.“

„Což jsi posud určité zprávy od úřadů vojenských neobdržel?“ tázal se kostelník.

„Neobdržel. Po dlouhém dopisování a vyzvídání sděleno mi pouze tolik, co i Francek Brabců domů psal, že u Navarry padl, a dodáno, že mezi množstvím mrtvých zajisté také tamtéž pochován jest, ač se určiti nedá, kde?“

„Škoda, tisíckrát škoda toho hodného hochy,“ litovali oba druhové Žehrovského; „ten by tě byl nyní náležitě zastal, i při hospodářství vlastním i při správě obce, která za tebe tak zkvetla, a u vás nebylo by se smělo i na dále jináč říkati, než jako od nepaměti se říkalo, „u rychtářů“, aneb jak se nyní říká, „u představeného“.

„Buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi! naučil nás Božský Mistr se modlit,“ těšil sama sebe Žehrovský.

„Ano, kdyby nebylo naděje na odměnu v nebesích a na opětné budoucí shledání, musel by si člověk často zoufati,“ dotvrzovali oba, v rozličných strastech sešedivělí starci.

Hrobník za řečí hrob zaházel, mohylu svrchu urovnal, a ve čtyrech rozích suchými haluzkami označil.

„Tak! nyní jsem ti ustlal, že tě nikdo více nezbudí až do té doby, kdy zavzní trouba anděl-

ská, zvoucí ku vzkříšení," oslovil hrobník panímámu zakopanou, a pak doložil: „a nyní se ještě za pokoj tvé duše pomodlím.“ To když dořekl, sejmul čepici s hlavy a po přípovědi své učinil; Veselý i Žehrovský následovali příkladu jeho.

Po odchodu starých sousedů rozhostilo se obvyklé ticho po hřbitově. Jen voda, hučící nedaleko odtud přes jez u mlýna, zaznívala sama jako poslední píseň pohřební.

VIII.

Po příchodu Hejbalovu do Svěbořic bylo v této jindy tiché vísce často něco nového, z čehož mladí, nerozumní se radovali, nad čímž starší, povážlivější hlavami potřásali, a proč všichni na události starší zapomínali. Smrt panímámy Sukové, která tolik hluku nadělala, upadla ponenáhlu v zapomnutí. Ano i sama hospoda Sukova přicházela z módy.

Po smrti obratné panímámy málo kdo ze sousedů do hospody přicházel; i sám pan farář, který tam jindy začasť odpoledne na bulku se stavěl, více nepřicházel. Jen formani nadělali někdy trochu hluku a dvůr i šenkovnu častěji po starém způsobu i návyku oživovali.

Za to začalo bývatí veselo v kořalně u žida Samka. Jindy tam přicházeli „strejčkové“ jen tak náhodou, vypili tu čtvrtku neb dvě rasoviny, koupili si tabák a odcházeli. Nyní ale míval Samek často hosty nejen ve světnici, ale i ve svém pokojíku, který byl na zad domku, a měl okna do dvora. Pila se tam kořalka, ale i punč a sladké rosolky; kouřili tam tabák z dýmek, ale i dout-

níky, a v karty hrálo se o tři stoly. Z počátku scházívali se tam sice jen Hejbal, Žďárský a Štípek; ale ponenáhlu přicházeli za nimi mladý Veselý, pak i jiní synkové i mladí neb nastávající hospodáři.

Nebylo divu, že se společnost množila; v zimě není beztoho mnoho neodkladné práce při hospodářství, Hejbal uměl mnoho o světě vypravovati, Žďárský zase o svých studiích, profesorech a jich odporných vrtoších, pro které prý i studovati přestal. Jak se již řeči rozdělaly, nebylo za těžko, v proudu jich také udržeti.

Židovi besedníci dali si také jméno a sice „veselí hoši“; Samek nazýval je svými „pány hosty“.

Vůbec je dlužno pověděti, že se Samek všemožně snažil, aby „veselých hochů“ při dobrém rozmaru udržel. Všude ho bylo plno, na všechny strany sloužil, obskakoval, šprýmoval a chuti dodával. Stihla-li některého hráče nehoda ve hře, hned nabízel peníze a půjčoval, říkáje: „Mhůj Bhože! Mladost je radost. Kdo neužije z mládí, kdy bhude užít? Snad až bhude mít kholik dhětí kolem sebe?“

Vymlouval-li se ten, koho založiti chtěl, že nemá, čím by oplatil, dušoval se na to, že na něm peněz žádati nebude. „Bhožítku“, říkával, „jsem chudý žid a ničeho nemám; každý drobet obhilička je pro mně dobrodiním, každá otep slámy neb sena jest pamlskem pro mou kravku; a co vám to udělá, když mi trochu zrní neb khousek sena neb slámy dháte? Nikde toho ani nepoznáte, a přece si radost uděláte!“

Takovými a podobnými, někdy veřejně, někdy po straně vedenými řečmi, dovedl si žid „phány

hosty“ udržovati, a sobě znamenitý výdělek zabezpečiti. Netrvalo dlouho a měl skoro z každého statku nějakého zákazníka!

Samek byl židem od kosti; za výdělek všechno udělal, ke všemu se dal potřebovati, vše dovolil, ve všem posloužil. Ba nejen že sám sloužil, ale i svou hezkou dceru Ráchel k službám vybízel i ustanovil; a to byla dalším poutem, kterým kruh veselých hochů k židovu domku měl býti připoután.

Stalo se jednou, že někdo, kdo nechtěl býti jmenován, přinesl židovi zajíce a srnku, a ho požádal, by z nich besedníkům chutnou večeři upravil. Žid vše ku spokojenosti obecné obstaral a hezká Ráchel sama „pánům“ v pokojíku dávala na stůl.

Aby se také pochlubil a vážnosti ve společnosti nabyl, vzal „Rejpal“ matce doma veliký kus vepřové uzeniny a bochník vejražkového chleba, a přinesl obé na pospas. Samek snášel ihned vidličky i nože, talíře i sůl, aby si „páni“ mohli lépe posloužiti.

„Samku“, zvolal Joska vesele, vida židovu úslužnost, „nyní si přisedni k nám a budeš jísti s námi!“

„Phán Bůh ví, že nesmím,“ odpíral žid.

„Však on tě das nevezme, a kdyby vzal — nebyla by škoda,“ smál se „Rejpal“.

„Nhesmím. Mhůj nebožtík otec by se v hrobě obrátil, že se Izák jeho stal goim.“

„Co je to goim?“ vyzvídal Hejbal.

„Tho je — je — jako křesťan,“ vykotal ze sebe žid, boje se pravdu pověděti.

„A co my jsme špatní lidé, že dobrou vepřovinu jíme?“ tázal se rozdražděný Joska. „Teď, žide, jez, já chci, a ty musíš jísti, sic —“

„Ano, musíš s námi jísti,“ přisvědčovali ostatní.

Na to někteří povstali, Samka podrželi za ruce, který se ale ani valně nebránil, a Joska vzav kousek uzeniny, vecpal ji židovi do úst.

„Jak chutná?“ smál se Joska a ostatní přizvukovali.

„Dhobře!“

„Tedy jez ještě!“

„Nesmím!“

„Tak ti hubu nastrkáme.“

„Když mi strkáte do úst, tho musím. Nhutte mne!“

Když takto Samek židovské své svědomí upokojil, hoši se rozesmáli, a žida krmili. Pak mu také připili na zdraví, a on jim na řád jejich znova nalil, a — dvakrát připsal.

„Veselí hoši“ byli den co den veselejší, tatíkové jejich a matky za to tím smutnější; nevěděli si ale rady, co by měli učiniti. Na mnohých místech byli prudké výstupy domácích.

„Synu milý!“ domlouval kdysi kostelník Veselý synu svému Václavovi, „udělej to starému otci k vůli a nechod k tomu židovi, který vás na konec všecky zkazí.“

„Čím by nás zkazil?“ vymlouval se mladý sedlák; „vždyť se tam neděje nic zlého. Čítá se tam něco pěkného, aneb se o vzdálených a velkých městech vypravuje, jak to na své oči viděli ti, kteříž tam pobýli.“

„Snad Žďárský a Joska?“ otázal se pohrdlivě kostelník.

„Co máte proti nim?“ otázal se na vzájem Václav, kterýž tónem řeči otcovy se popudil.

„Co proti nim mám? Ty toho nevíš ještě? Mám proti nim, že jsou zpustlí, bezbožní lidé, že jsou karbaníci, svůdcové ženských, nezdární synové, že jsou . . .“

„Dost toho již jsem se naposlouchal,“ přetrhl Václav řeč otcovu; „nechodíte nadarmo na faru; už umíte kázati málem jako váš pan principál. Já si ale své přátely haniti nedám.“

„Dotud, pokud tě na mizinu nepřivedou,“ doplňoval starý řeč synovu.

„Co vám potom?“ odsekl Václav hrdě; „svůj výminek máte pojištěný, a nyní jsem tu já pánem, a mohu si dělati, co chci!“ To dořekl a otce opustil, více na něj nepohledna.

„Ó já pošetilec, kterýž jsem z nemoudré lásky všecky krvavé mozoly své zanechal synu tak nevděčnému! Ó Bože, čeho se budu museti asi ještě dočkati?“ bědoval uražený stařec. —

„Ó já nešťastná žena!“ naříkala plačky Hejbalová, div že jí srdce bolestí nepukalo. „Čím jsem toho jen provinila, že mne Bůh tak trestá? Muže jsem měla ničemného, a syn jest horší otce.“

„Upokoj se, milá sestro!“ těšival ji Žehrovský; „všecko na čas, Pán Bůh na věky. Zlost lidská se vybouří, ale bez trestu u Boha nezůstane.“

„Ano, to mne právě kormoutí,“ bědovala ubohá, „že Bůh hříchů bez trestu nenechá, a že tedy bude trestati i ty, kteříž by mi po Bohu nejmilejšími býti měli. A hle! Můj nešťastný muž již jest na pravdě Boží, a odešel tam bez Pána Boha; a z mého Josefa co se stane?“

„Doufej v Boha,“ napomínal zbožný Žehrovák, „a modli se za hříšného syna svého, jako činila svatá Monika, která také měla syna nezdárného, nevďěčného. Ale slzami a modlitbami toho na

Bohu zmohla, že se obrátil, a velkým učitelem Církve a vzácným světce se stal. Byl to svatý Augustin. Srdce lidské jest v rukou Božích jako vosk, kterému se jakákolivěk podoba dáti může.“

„Namodlila jsem se až do umdlení, a oči mám od slz skoro vyplakané,“ odmlouvala nešťastná žena s netrpělivostí; „ale Bůh mne neslyší, o mně, ubohé, věděti nechce.“

„Nerouhej se!“ varoval bratr, „nebo ani jediný vlas s hlavy naší nepadne bez vědomí Božího. Tážeš-li se, proč máš tolik trpěti: tážu se zase já tebe, proč i Syn Boží tolik trpěl za nás? Trpěl-li On z lásky k nám, pro usmíření a spasení naše: trp ty, milá sestro, z lásky k Němu, aby ti mohl jednou korunu trpících Jobů přirknouti.“

„Kterak mohu ale na to klidně patřiti, an můj vlastní syn mnou pohrdá, práce se štítí, nač přijde, jako velká voda bere, a tak rozpustile žije?“

„Nemůžeš-li na tom ničeho změnit, strp to z lásky k Pánu Ježíši.“

„Josef se všemu svatému posmívá, kněžím nadává, i o svaté Rodině rouhavé, pohoršlivé řeči vede.“

„Co můžeš, zamez; a co zameziti nemůžeš, z lásky k Pánu s trpělivostí snes, napomínám opět; nebo i Bůh, který o tom ví, a pomoci by mohl, to snáší.“

Takové a podobné řeči míval Žehrovský se svou sestrou, když se obyčejně v neděli odpoledne po požehnání na hřbitově scházeli. Podobně rozmlouval i s ostatními sousedy, jichž dívky na špatné cestě byly, a napomínal ku kázni, přísnosti, ale i trpělivosti a modlitbě. —

Štípková, žena nábožná, horlivá, troufala si sama jednotu veselých hochů roztržiti; ale s nedobrou se potázala.

Zašla si totiž jednou pozdě večer, když manžel se domů nevracel, do židovny, a prosila ho, aby s ní šel domů.

„Teď již domů?“ odporovali spoluhráči jeho při kartách; „to nejde! Štípek na nás vyhrál, a musí zase pustit chlup, než odejde.“

„Ano, bylo by proti všemu zvyku hráčskému, abych nyní odešel,“ omlouval se Štípek.

„Když ale zůstaneš, jest to proti všemu zvyku hodných pořádných lidí,“ odporovala žena.

„Jak? Jsme my náci darebáci?“ bouřili se besedníci.

Mezi tím přitočil se žid se sklenkou k Štípkové.

„Phrosím, panímámo, jest to nejsladší roslinka, jakou jen hrabata phijí,“ řekl a se sladkým úsměvem nabízel jí „poctu“. Štípková ji nepřijala, ale pravila:

„Nevím, jaké sladkosti by mohly míti vaše kořalky, když příčinou jsou tisíců hořkých slz.“

„Co to tu kážeš?“ osopil se rozdurděný Štípek.

„Co kážu? Že kdo se Boha bojí, rodiče své ctí, manželku svou miluje, pro zármutek jejich v noci po židovnách se nepotlouká!“ odpověděla taktéž podrážděná Štípková.

Po těch slovích hráči od hry ustali, povstali a křičel jeden přes druhého: „Štípku, takové řeči nám smí kázati tvá žena? To by ještě scházelo, abychom neměli ani zde pokoj od kázání! To je hanba pro celou společnost! Štípek je jako chlapec; nechává se od své ženy kantorovat. Fuj!“

Štípek, který „šel na čest“, velice se dopálil, a osopil se na ženu: „Ký-li ňas tě sem přinesl? Dej nám s tvými pošetilými řečmi pokoj. My už nejsme tak hloupými, abychom těm pověrám a babským strašákům věřili, o kterých ti černí žvástají, aby si s nás vlny nastříhali!“

„Muži! nemluv tak rouhavě o věcech nejsvětějších, a o kněžích, kterých by naposled ledakdos při sobě míti si přál, když se se světem loučí; ale nebývá vždy a každému popřáno,“ odporovala Štípková, pohlížeje stranou na Hejbala.

„Snad nemyslíš, že mi bude smět nějaký černý k posteli, na které budu míti pojít?“ troštoval se Štípek. „Opovaž se mi více něco takového mluvit. Já—“ dodal významně, a při tom se po všech svých kamarádech hrdě ohlížel — „já vám dávám své slovo na to, že, měl-li by již k mé posteli smrtelné nějaký černý přijíti, raději kominíka si zavolati dám, než abych faráře k sobě připustil!“

„Výborně Štípku! Sláva! ať žije!“ volali veselí hoši za velikého lomozu.

Štípková zbledla, a ani slova více nepromluvivši odešla.

Cesta Štípkové se nezdařila. Hoši se nerozešli, ale Bohu se porouhali, pomazaného Páně zhanobili, ji potupili. Ale proto radost židova z „phánů hostů“ přece nebyla trvalá.

U žida hodováno a popíjeno ještě za nějaký čas. Jednoho dne měly připraveny ryby, jako prý jen „pháni v městě jídají“, dotvrzoval žid.

Nikdo se netázal, odkud žid ryb nabral.

Celá ves to věděla, že někdo v noci panský rybníček u vsi vypustil, tak že mohl z rána každý snadno lovit.

„Kdo to učinil?“ tázal se jeden druhého ze sousedů.

„Neví se, ale zdá se, že „veselí hoši“ dalecí toho nejsou,“ mínil jeden.

„To asi hochům dobře nedopadne,“ rozumoval jiný.

A tak se také stalo. Jednoho večera z nenadání objevili se ozbrojenci u židů, a tázali se po Rýpalovi. Rýpal slyše to, čul, co ho asi čeká; i otevřev okno, jako srnec skokem byl ve dvore, chtěje přes plot vzíti do zaječích. Bylo ale již pozdě. Stráže byly nejen v síni židovny, ale i vůkol domu. Joska jest chycen, a přes všechno se zpouzení a nadávání přemožen a svázán. Svázán byl také žid i ostatní jeho hosti, a odvedeni jsou všichni ku krajskému soudu.

Žid se ovšem ze všeho vysekal, poněvadž na svůj obchod měl úřední povolení, a ostatkem se mu nic nedokázalo. Také hosti jeho to odstónali pouhým strachem, a byli zase propuštěni na svobodu. Žďárský ale byv propuštěn z vazby, musel i ze služby. Pan hrabě dozvěděl se o kouscích jeho, za potrestání jeho sice nežádal, ale také více sluhy tak nespolehlivého a nevěrného ve své službě podržeti nechtěl.

Joska a Štípek, jakožto původcové nepořádků, pro zločiny vzpoury, veřejného násilí a uražení Jeho Veličenstva dlouho byli vyšetřováni, a na konec do trestnice u sv. Václava v Praze do chládku odvezeni.

IX.

Zápletky „veselých hochů“ s úřady císařskými nezůstaly bez hlubokého dojmu na celé Svěbořice. Kdyby byl místní pan farář dovedl vhodné této

chvíle užiti, a ukázati, kam převrácené vychování a život bezbožný zavádějí, a jak smutné mívají následky již na světě tomto, a jak mnohem horší budou míti na soudu toho, kterýž vše vidí i slyší, před nímž ani vytáčky ani lže nepomohou, ani bohatství, ani moc třebaš královská neprospějí: zajisté že by byl mohl za pomoci starších, zachovalých osadníků klíící sítě ďáblovu v srdcích nerozvážné mládeže udusiti, a vše opět do starých kolejí uvést; křesťanský mrav byl by opět platnosti nabyl, a škoda učiněná mohla se napravit!

Ale pan farář Plachý nebyl mužem takovým. V předchozích klidných časech uvykl pohodlnému, téměř bezstarostnému živobytí; a nyní, když sešedivěl, ustupoval, kdekoli při konání úřadu svého na obtíže narazil; ustupoval, i když povinností bylo na svém státi, a mocí úřadu svého vystupovati.

Záhadná smrt hostinské nemile ho z klidu hledaného vyrušila; od pohřbu panímámy více do hostince Sukova nohou nevkročil. Povinností tam nebylo, a bulku zahráti si tam nemohl, aby si zároveň oněch hrůz nepřipamatoval. A od té doby, kdy se starý Žehrovský, který ve všem vyjednávání se sousedy vždy pravou rukou jeho býval, do poustevny nadobro odstěhoval, vyhýbal se i on všemu zbytečnému se sousedy se stýkání. A že maličcí ve škole, majíce pohoršení od velikých před očima, rozpustilými a drzími býti počínali, a někdy peprnou chvíli mu připravili, zanevřel i na školu, kam jindy s velikou chutí chodíval, a tak vydával stádo své svěřené v šanc vlku, kterýž je dával, a bez boje ustupoval z bojiště, kdež v boji s Bohem a pro Boha tak mnohými vavříny mohl ozdobiti skráně své!

Stal se mrzutým, nespokojeným samotářem.

Co tak obci škodil starý pan farář svou neodhodlaností na blahu duchovním, učiněn jest žid Samek opět zúmýslným škůdcem prospěchů hmotných.

Sotva se bouře v Svěbořicích poněkud utišila, počal před těmi, kdož k němu do krámu něco koupit přišli, hubovati na vládu, kteráž četníky zrovna všemohoucími činí; tvrdil, že velcí páni jiných kousků provedli, než ubohý Joska neb Štípek, a že se jim za to ještě vyznamenání dostalo, a že jezdí po velkých městech v kočářích.

Hoši, kteříž jindy s uvězněnými zajedno byli, začali přizvukovati a sami na četníky a vládu hubovati, že, jak se ukázalo, zcela bez viny do vazby dáni byli. A že byli při kuráži, Izák jim nalil punčoviny, aby tu zlost zapili, a když se hoši omlouvali, že peněz nemají, počal se Izák durditi, že od něho více ani pocty přijati nechtějí, když jim připijí na zdraví, aby na zpropadené zřízence vládní brzy zapomněli.

Žid znal své lidi; on věděl, že hoši, až je strach přejde, nezůstanou mu dlužní žádnou zavdanou. A tak se také stalo; za nedlouho začali se hoši u žida slízati na novo, a třebaž že si mírněji počínali, utráceli zase, a nebylo-li peněz, platili, čím měli, a žid bral všecko: obilí vymlácené i v klasech, slámu i brambory, železo i dříví, jáhly i mák, krupici i vejce, seno i len, kosti i hadry. A za to dával nápoje i tabák, mlsky i rozličné tretky pro ženské. A že tak činil, a všem, mužským i ženským, zavděčiti se hleděl, netrvalo dlouho, a měl skoro celou vec v kontribuci. I sousedi, kteříž mívali jindy přebytek až přes

žně, nezřídka nyní přede žněmi bývaři dlužníky židovými.

Kdežto bývalá zámožnost svébořických mizela, zboží židovo očividně se rozmnožovalo. Dříve míval domek o dvou světničkách; nyní si přistavěl i šenkovnu a udělal si ze světniček pokojíky. Také si postavil pěknou stodolu od kamene, jakož i takový chlév i přístodoly.

Žid dovedl si také pana faráře získati. Zakutilec poslal mu „štědrého večera (!)“, poněvadž mu něco v krámě dal utržiti; pan farář měl od té doby jako za svou povinnost, by u něho potřeby své kupoval. Židák začal mu posílati k přečtení vídeňskou „Presse“; pan farář stydě se, aby od žida něco darmo přijímal, od prvního židovi připlatil.

Žid měl užitek z toho kolikery; měl levnější noviny, bez kterých jakožto obchodník těžko se mohl obejít; mohl se chlubit, že je s panem farářem za jedno; a konečně mu zavázal ústa, aby se proti jeho šmejdům neozýval.

Však si Samek pana faráře také chválil. „Tho je phán!“ říkával hostům svým; „on nikoho netýrá, proti nikomu nekáže, není žhádný němcožrout.“

Co ho přece na panu faráři ještě mrzelo, bylo jen to, co vyjadřoval slovy: „Škoda jen, že se tak phoctivých lidí straní a do společností nechodí!“ Byl by si jen přál, aby pro větší oslavu židoviny někdy do jeho „hostince“ do společnosti přišel.

Za tuto nevčasnou shovívavost k sobeckému, ziskuchtivému židovi musel pan farář leckdy do kyselého jablka zakousnouti; ale od svých náhledů se neobrátil.

Navštívil ho sousední pan spolubratr i vida „Presse“ v rukou páně farářových, podivil se tomu a řekl: „Řekněte mi upřímně, důstojný pane bratře, jak si jen můžete svou vlastní hanbu kupovati a takový bídácký list podporovati.“

„Milý bratře!“ omlouval se pan farář; „důchody mám nepatrné a proto sám si noviny odbírat nemohu; musím se tedy s jiným skládati.“

„Když tomu tak,“ odporoval host, „proč nečtete raději nějaké církevní aneb aspoň vlastenecké noviny s někým ve spolku?“

„Audiatur et altera pars — nechť se slyší i druhá strana,“ omlouval se pan farář.

„Ano, audiatur et altera pars! Proč tedy čtete, co jen židé pro mamon píší a nečítáte i církevních i vlasteneckých novin, v kterých lze židů na patřičnou míru se uvádějí?“ dotíral pan spolubratr.

„Dělejte si vy, jak chcete; máte na vůli jako ruský císař,“ hájil se pan farář polo žertem, polo do opravdy; „nechme si každý svůj rozum a nehádejme se!“

Bylo po řeči.

Na žida se tedy štěstí ze všech stran smálo; skoro celé Svěbořice se pohybovaly, jak on jim notu dával. Jen Šimon Žehrovský byl proti němu; nebo pohrozil přísně všem svým čeledínům, aby se z nich nikdo k židovi choditi neopovážil, sice jinak že ho na místě propustí. Čeledínové i služky bydla Žehrovských si vážili, protože jich tam sedlák nepovažoval za otroky, kteří by se naň jen dřít museli, ale za své bližní, které láskou křesťanskou milovati má. S nimi do práce chodil, u jednoho stolu jídal, mzdu slušnou a řádně jim

vyplácel. A proto nikdo rozkazu hospodářova přestoupiti se neodvážil.

Samek myslil, že i Žehrovských časem svým se podají; a proto chtěl příhodnou dobu očekávat s trpělivostí. Ale s Žehrovskými se nadobro přepočítal. Měl toho brzy zakusiti.

Bylo to z jara třetího roku, když Jeník Žehrovských odešel na vojnu a více se nevrátil. Pan farář všem osadníkům učinil veliké překvapení, když v neděli po službách Božích takto ohlašoval: „V stav svatého manželství vstoupiti míní Šimon Žehrovský, usedlý rolník v Svěbořicích . . . se svou nevěstou, počestnou pannou Marií Podhorskou, dcerou mlynáře v Svěbořicích . . .“

Jak pan farář jméno Šimona Žehrovského vyslovil, vše utichlo, že ani dýchání slyšeti nebylo. Každý chtěl zvědět, kdo jest vyvolenou jeho. Sotva pan farář jméno její vyslovil, všichni jsou překvapeni a nikdo déle neposlouchal. V kostele ovšem k poznámkám nebylo ani místa ani času; ale sotva se lidé z chrámu Páně vyhrnuli, tu každý uzdu pustil jazyku svému, jeden chválil, jiný haněl, jak komu se hodilo.

„Ty se s tím dovedli ukrýti,“ pošklebovala se Ježková; „ani nebylo vidět, že by Šimon byl do mlýna docházel.“

„Však jsme se toho přece dozvěděli,“, vymlouvala Vaňková.

„Když starý Žehrovák to vyšlape, nemusí choditi mladý,“ mínila Kmocháčková.

„Bez toho se mu to s tou pajdavou nohou špatně kráčí,“ sočila Ježková.

„Ať si má třebas o nohu méně, jen když má srdce na pravém místě,“ chválila Vaňková. „V pravdě

že Mária po Jeníkovi nemohla hodnějšího ženicha dostatí.“

„Ale co tomu řekne Veselých? Již se trošoval, jak holky vyplatí, a sám živnost si zvelebitisící, které Mária přinese; a nyní ho Šimon předešel!“ litovala Kmocháčková.

„Ba, jest to pro Veselých hanba, že si nechal takovou kořist ujíti!“ svědčila Ježková. „Pobyl přece také trochu na študiích, je hezký hoch, nosí se jako pán a je konečně sedlákem jako Žehrovský.“

„Jen že nemá ani jedné žíly Žehrovského,“ mínila Vaňková.

„Však on si Václav Veselých najde ještě jinší holku, než je ta po Jeníkovi rozplakaná Marie ze mlýna,“ slibovala Ježková.

Ženské domluvivše, co jim na srdci leželo, rozešly se od kostela a vykládaly své rozumy zase jinde. Ve čtvrt hodině byla novina tak rozhlášena, jako by ji byl vybubnoval. Nejvíce láteřil ovšem mladý Veselý, když se o ní dověděl. Sám v kostele nebyl, aby ji byl slyšel, a dobře tak bylo; snad by byl ihned na místě posvátném pohoršení způsobil.

„Hrome! to mně udělat!“ spustil mezi svými kamarády. „Šimonovi dá přednost přede mnou? Což nejsem já pán jako on? Takového pajdu si zvolila? Dobře! Ať si ho má! Však já dostanu ještě jinší nevěstu.“

„Bodejť bys nedostal,“ svědčili hoši.

„A bude mítí také tisíce,“ doplňoval Veselý.

„Musí!“ přizvukovali hoši.

„Tisíc láter, co že musí?“ durdil se Václav.

„Nu, vždyť máš sestram vypláceti,“ chlácholili kamarádi.

„Ať si mám nebo nemám!“ troštoval se Václav. „Však já najdu k zavřenému pokladu klíč! Šimonem se ještě zahodit nedám. Je lakomec, ani si nedal fanfary udělati při ohláškách!“

„Ba, dělá to tuze po spróstu!“ pokývali druzi.

„Hoši, mám dobrou myšlenku!“ řekl Václav po krátkém rozvážení. „Když se bude Šimon ženit, ožením se i já, a okážu mu, jak se sluší po selsku veselku slaviti!“

„Sláva! ať žije ženich a je hodně v e s e l ý,“ smáli se hoši.

„Nesmějte se, já mluvím do opravdy. Než bude míti Šimon veselku, budu ji míti já také,“ chlubil se Václav. „Pojďte, zavedáme si na to u Samka.“

Hoši se nenechali dvakrát pobízeti a šli. Václav postrčil klobouk nad levé ucho, začal vesele zpívati, a hoši mu přizvukovali:

„Pro jedno kvítí,
Slunce nesvítí,
Však já tě — Marjáno
Nemusím míti!“

X.

Pávovic Anninka v Svěbořicích byla hezké, čiperné, zdravé děvče, a všem se líbila; tak aspoň o ní vypravovaly rozličné tety, které si k matce její pro dárky chodily. Sousedky zase a matky, které dcerám svým nemohly dáti statek, jako Pávová Annince, říkaly: Je sice zdravá, hezká, ale také nesmírně marnivá a pyšná. Jen aby si nízko nesedla, když tak vysoko nos nosí!

Sotva Anninka v pannu rozvíjeti se počala, scházeli se ženichové ze všech stran; každého lákala samojediná dědička pěkného, výnosného statku. Stalo se více než jednou, že o pouti neb o posvícení i pět ženichů najednou na námluvy přišlo, a že Anninka při muzice téměř lítala z ruky jednoho do ruky druhého.

Po dlouhém vybírání svolila konečně býti manželkou Josefa Mrázka, selského synka ze sousední osady. Byl pěkně zrostlý, tančil jak by se větrem otáčel, lichotil matce i dceři, a dostal z otcovského statku dva tisíce podílu.

Anninka ale nebyla šťastná. Mrázek choval se k ní brzo chladně, jako hodný mráz, hledal zábavy po hospodách, a třebas i celé noci vydržel u karet, když se hodně vysoko hralo. Tak živnost jeho počala lhnouti. Za několik roků onemocněl neduhem plicním, a po dlouhém trápení v mladém ještě věku zemřel, zanechav po sobě dědice, synka, as čtyrletého.

Útrap hezké Anninky nebyl ale ještě konec. Udělaly se jí do levého oka neštovice, a přes vše doktorování konečně přece následkem jich na levé oko oslepla. Styděla se za slepé oko své, a proto nosívala ho stále bílým šátečkem zavázané.

Lidé mysleli, že když Pán Bůh její pýchu tak pokořil, nyní na svět ani více nepomyslí, ale živnost z části pronajme, a o ostatku sama přičiňovati se bude, aby jednou synovi svému majetek po rodičích zděděný v dobrém stavu zanechala. Kdo ale takto o ní smýšlel, velice se klamal. Jako již bývá, že toužíváme nezřídka nejvíce po tom, čeho přece snadno míti nemůžeme, toužila i Anninka velice po tom, aby se zase provdala, ač o ni nyní žádný ženich ani ne-

zavadil. I rozesílala potajmu rozličné báby, aby ji vychvalovaly, a nějakého ženicha jí namluvily. Dávno měla již zaměřeno na Václava Veselých; ale ani on ani žádný jiný nabídek jejích nedbal.

Po prohláše Šimonově poznal najednou Veselých, že by se mu Anninka dobře hodila. Chválil její statek, úrodnost polí, výstavnost hospodářských stavení; shledal, že malý hoch dá se ještě vésti a matka jednooká že nedá aspoň příležitost k žárlivosti. I zašel k ní a domluvil se dočista. Bude veselka.

Václav se na mnoho dní ztratil, nikdo nevěděl opravdu kam, ale někteří hádali, že shání asi peníze na veselku; nebo doma jich nebylo a u Anninky hotových také ne.

Veselák potajmu odešel, ale veřejně se vrátil. Přijel v najatém kočáře z města právě v poledne, když lidé nejvíce přecházeli, a zastavil u statku Anninčina. Přivezl Annince na pěkné nové hedvábné šaty svatební, a ještě mnoho jiných věcí parádních. Také sám přijel jako pán oblečen, a kouřil vonné doutníky.

Odpoledne zašel k Samkovi se žádostí, aby mu proměnil tisícovku. Samek vyvalil naň oči.

„Wás Gott!“ zvolal „to je tisíc zlatých, a já ani tolik celého majetku nemám!“

„Je to přece jen bída, když musí člověk na vsi žítí,“ prohodil hrdě Veselák.

„Pravda, pravda!“ svědčil žid; „pháni, co mhají tisícovky, zůstávají ve velkých městech. Phán Veselý zajisté by také neměl tolik peněz, kdyby nebyl v městě býval.“

„Ba, že bych neměl. Ale když jsem milostpánu strejčkovi prelátovi pověděl, že se mohu dobře oženiti a jeho i svůj rodný statek povznéstí,

vytrhl mne z nouze, jak jsem vždycky očekával," vykládal Václav.

„Tho hodný phán," dotvrzoval žid.

„Ba hodný! Ale nechal se dlouho prositi a mnoho se vyptával, i od úřadu chtěl míti výkazy; to mne na něho vlastně trochu mrzí.“

„I mrzí nebo nemrzí — jen když dal!" chlácholil žid. „Tho budou veselé časy; tho prosím, phane Veselý, neráčeť na chudého Samka zapomenouti!“

„Žide, bude veselo. Musím míti veselku, jakou tak hned Svébořice neviděly! Truc na truc — někomu! A ty, Samku, budeš vesel se mnou, s námi!“ Chlubil se a sliboval Veselý.

Za děkování, lichocení a blahořečení žida Veselý odešel, ještě téhož dne do města se vrátil a za několik dnů viděti se nedal; o jeho námluvách, tisícovce a řečích u žida dozvěděla se ale ovšem ihned celá ves.

Přišla neděle, kdy měl Šimon prohlášku třetí. Sotva pan farář o Žehrovském dopověděl, ohlašoval dále: „V stav svatého manželství vstoupiti míní Václav Veselý..." Sotva ale jméno to vyslovil, ozvaly se na kůru hlučné fanfáry, tak že kněz v řeči své ustati musel. A když se utišilo a on doložil: „ohlašují se s církevním i politickým svolením jednou za třikrát“, ozvaly se trouby a zavířily kotle kostelní na novo.

Celé Svébořice byly zase jednou na nohou; neb dvě tak zámožných sousedů svatby najednou — toť přece není žádnou maličkostí pro obyvatele jinak tiché vesnice!

Ve mlýně slavili veselku v pondělí způsobem prostým vší chlouby, beze vší zbytečné okázalosti. Márinka sama tak určila. „Čím se mi více blíží

hodina sňatku,“ říkala, „tím více upomínka na Jeníka srdce mi svírá. Pořád mi připadá, jako bych naň ještě čekati měla.“

„Měj rozum,“ domlouvala jí matka její; „hroby nevydávají kořisti své nazpět.“

„Také toho neočekávám. Ale pořád jsem myslila, že Jeník přece ještě se vrátí. Nepochybuji, že kdyby byl mezi živými, aspoň nějaké zprávy o sobě by nám zaslal.“

„Bude tvému sňatku dojista žehnati s hůry; vždyť ti sám ženicha určil, a jest to mládenec hodný.“

„Ba že hodný; kdyby toho nebylo, věru, že by mně k němu ani poslední přání Jeníkovo nedohnalo, ač jsem ho nad život svůj měla ráda.“

Před oddaykami vyžádali si oba snoubenci požehnání otce Žehrovského a panímámy ze mlýna. Nevěsta byla bíle oblečena a na hlavě skvěl se jí jakožto jediná ozdoba krásný věneček. Obřadům duchovním i následující mši svaté s příkladnou vroucností obcovali. Hostů bylo jen nemnoho, a to byli nejbližší příbuzní. Mária si vyžádala, aby na místě hlučného kvasu štědře podělení byli všichni místní chudí, a stalo se jí ve všem po vůli. Všichni jí žehnali a hojného požehnání s hůry přáli.

„Dobře's tak učinila,“ chválil starý Žehrovský, „kdo v ruce chudých skládá, ukládá na úrok u Pána Boha, praví písmo. Buď vždy štědrou k trpícím, dcero má, a Bůh ti nedá v manželství nouze se dočkati.“

Jináč než ve mlýně dělo se u Veselých i u Mrázků. Takové veselky Svěbořice v pravdě dávno neviděly! Strojilo se o překot již od soboty a veselka byla teprv v úterý. Sezvány byly skoro celé Svěbořice, i kdo čelnějším byl z vùkolí; jen ze Že-

hrovských a ze mlýna pozván nebyl nikdo. Muzikanti zahráli u Veselých již hned z rána, a pak odešli k Mrázkovu statku, aby scházející se hosty fanfárami vítali. S muzikou šlo se do kostela; některé starší ženské, byvše rosolkou rozjařeny, veselé výskaly a po kolem jdoucích koláči házely. Do kostela přišla svatba již na samé poledne; sotva že ještě mše svatá mohla sloužena býti. Však Bůh sám ví, zda-li z ní kdo z hostů nějaký užitek měl; pro samé veselí málo kdo asi na pobožnost myslil, ledva kdo za blaho novomanželů s upřímnou myslí se pomodlil.

Sotva vyšli svatebčané z kostela, postavili se jim v čelo hudebníci a spustili veselý marš. Mezi tím mladší hosti také z pistolí stříleli. U kovářových, kdež jest nejuzší ulice, vedoucí do návsi, bylo zataženo. Francek Vejskalů ještě s jinými měli cestu zataženou provazem, rozličnými fábory a pentlemi ověšeném, a chodili v přepodivnou směsici uniforem oblečení před provazem jako na stráži. Příchozím hostům salutovali a připíjeli a na ženichovi chtěli, aby si volný průchod vyplatil. Dal jim po dlouhých, veselých obřadech desítku.

Na hostinu se ale nešlo hned z kostela, nýbrž teprvé tehdy, když se byli všichni u Samka zastavili, a tam sladkými lihovinami a cukrovinkami, kterých chytrý žid u velikém množství nachystal a všemožně vychvaloval, napojili a nasýtili.

Svatební kvas trval pak až do večera; po něm následoval tanec v hospodě. Nevěsta se mezi tím stále usmívala a třikrát převlékala, a vždy do jiných šatů hedvábných.

Za hluku svatby Veselákovy odstěhovala se Mária ve vší tichosti z mlýna do statků Žehrovských. Starý Žehrovák sám ve všem jí byl

nápomocen a panímáma jako zkušená hospodyně všechny nové věci po domě na patřičná místa ro-zestavila. Byl hnedle večer, než byli s prací jen z hruba hotovi.

Starý Žehrovský ubíral se spokojeně k svému příbytku na „Hrádku“. Pod lípkami se zastavil, aby tam u kříže obvyklou svou pobožnost vyko-nal. I pozoruje za šera večerního, že na klekátku již někdo klečí. Jest to nějaký invalida, zarostlý, levé oko má černým šátkem zakryté a vedle něho leží raneček.

„Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“ pozdra-vuje ho. Voják sebou trhl, opřel se o hůl, která vedle něho ležela, vstal a poděkoval roztržitě: „Až na věky. Amen.“

„Kde pak jste se tu vzal, vojáčku, v tak pozdní dobu?“ tázal se Žehrovák příchozího.

„Právě jsem přišel tou cestou od města a ne-chtěl jsem zde kříž minouti, abych se u něho ne-zastavil a za šťastný návrat Bohu nepoděkoval,“ vykládal voják.

„Kterak můžete mluvit o šťastném návratu, když jste, chudáku, jak vidím, celý zmrzačený?“ divil se Žehrovský.

„Já jsem ovšem zmrzačený; ale přece přijdu domů a spatřím zase miláčky své, na které jsem při všech svých svízelních rád zpomínal a nadějí, že se s nimi opět shledám, se kojil. Mnozí dru-hové moji zůstali na bojišti a se svými neshledají se až na věčnosti.“

„Můj ubohý syn také,“ zasténal starý. „Ale, prosím vás, nebyl jste také v Itálii?“

„Byl.“

„S kterým plukem?“

„Se zdejšíím.“

„Toť jste také bojoval u Navary?“

„Bojoval a zmrzačen byl.“

„Můj syn tam padl; neznal jste ho? jmenoval se Žehrovský.“

„Znal, velmi dobře znal. Že padl, jest sice pravda, ale že by nebyl zase povstal, není pravda.“

„Jak, vy snad o mém synu zprávy máte,“ tázal se kvapně Žehrovský.

„Mám, a ty nejlepší.“

„Prosím vás, pro Boha, řekněte jen to jedno slovo: Jest můj syn živ?“

„Živ —“

Voják se odmlčel, aby starce zpamatovati nechal, a pak sladkým hlasem vece: „Což pak mne, tatínku, vojna tak velice i vám změnila, že nepoznáváte více svého Jeníka?“

Pod Žehrovským počaly se nohy třásti, nemohl z místa. Syn popadl ho rychle v náručí, zulíbal a volně posadil na trávu.

„Ale, Jeníku, že's nám ani slůvka nepsal!“ počal starý, když se poněkud vzpamatoval.

„Nemohl jsem! Byl jsem v zajetí sardinském a tam jsem se ze svých ran u Navary obdržených vystonával. Pravice má ale je zmrzačena. Tu se na ni podívejte!“

„Ale mohl's některého kamaráda poprositi,“ namítal otec.

„V zajetí a v nemoci neměl jsem jich u sebe; a když jsem ozdravěl, ze zajetí i vojny propuštěn byl, chtěl jsem zprávu o sobě přinéstí již sám.“

„Ó kdybychom byli přece ještě čekali!“ zasténal starec. „Chtěl jsem, aby u nás zase pořádek byl v domě, a proto jsem Šimonovi i Márince domlouval, aby závěti tvé učinili zadost,“ omlouval se otec.

„A nyní, milý Jene, přicházíš již pozdě,“ pokračoval otec.

„Vrátím se!“ řekl malomyslně Jeník.

„Nikoliv! Nevím sice, co učiníme, ale povíme si to. Dobře, že jsme se sešli na místě tomto, sami a — pod křížem, pod dřevem obětním!“ těšil ho otec. „Pojď!“ řekl po chvíli, „a budeš nocohelem se mnou na Hrádku; ve Svěbořicích beztoho by si dnes odpočinku nenalezl.“

„Prosím vás, jaká to tam slavnost? Slyším již za dlouhý čas i hudbu i střelbu?“

„Veselých má dnes veselku s Annou Mrázkovou. Hýří nyní, aby jednou také bídy zakusil; nebo pýcha předchází pád!“

Oba mužové ubírali se za řeči na Hrádek. Když vystoupili na skálu, zašuměly borovice, jako by příchozích vítaly. Jeník pohledl smutně v tu stranu, kde při svitu vycházejícího měsíce červenal se střecha i věž kostela svěbořického a odkud vánek větru až k uchu jeho zanášel různé hlasy od veselky.

Usadili se s otcem k dlouhému povídání.

XI.

Uplynulo více než desíletí! Hejbal si odseděl, Štípek si odseděl, a oba dávno již zase roztahovali se po Svěbořicích; ale bývalé slávy, tak že veškerá omladina voditi se jimi nechávala, větším dílem pozbyli. Sourostencům a odchovancům jejich mezi tím narostly vlastní rohy, kterými trkati dovedli, a nebylo jim třeba ani Žďárského ani druhů jeho. Bez toho se jim rovnati nemohli.

Žďárský byv ze služby propuštěn, ledajak se

přežívoval. Zůstával u Picků, a aby se jim zavděčil, zhotovil jim na půdě hodiny, které ve světnici na stropě ukazovaly. U Hájků omaloval sochu svatého Jana, kterouž si u svého pole postaviti dali. Představenému dělával nákresy a psával. Zkrátka dělal, čím se uživiti mohl, a zvláště rád kolem ženských ocmrdoval; a že dovedl býti dvorným, a posud slušně po myslivecku se šatil, měly ho rády, a kouska toho živobytí ochotně mu dopřávaly. Za to ale mužští v lehkost ho vzali, že majetku neměl. „Co je všecka ta chamraď, která polností nemá, proti nám sedlákům?“ poučoval kdysi Nezbeda svých přátel; „jsou v obci jen nullami, a pány jsme my!“ A tento náhled i ostatní za svůj přijali.

Proto neváženo si také Hejbala i Štípka. U Hejbalů bývalo před lety dobře, a statek býval vychválený; ale již nebožtík otec Joskův ho ucucal, a Joska to dotrhl. Když přišel z kriminalu, shledalo se pro soudy a nehospodářství tolik dluhů, že Joska po smrti své nešťastné matky statek musel prodati, a jen malý domek ze zbytku koupiti si mohl. Ze se z mládí práce štítil, musel nyní více se přičiňovati, což mu velmi protivno bylo.

Také Štípek valně sešel, a kusy pole od chalupy prodati musel. Dával se také u sedláků najmouti, zvláště k seči; nejraději ale s Joskou a ještě s několika stejně smýšlejícími lámal stavební kámen v blízkých lomech, že si tam mohl promluvit, seč plíce stačily, a z nejsvětějších věcí i citů nechutné posměchy činiti, a nikdo ho nekáral, ano ostatní i přizvukovali, a když se mu něco zvláště podařilo, hlučnou pochvalou ho odměňovali.

Kdežto takto Svébořičtí „demokraté“ mívali své jednání v lomě, a Josku se Štípkem za své

předáky uznávali, byla selská „aristokracie“ tamější posud bez hlavy. O rozumy ale nebylo zle: měřily se podle toho, jak mnoho korců rolí, luk a lesů kdo měl. A byť pro mnohé dluhy ani všecko to mluvčímu nepatřilo, čím posud vládl, směl se přece troštovati, pokud bylo čím. Nejraději byl by prvním v obci býval mladý Veselý, že se měl nejvíce čím chlubit; ale za nedlouho po své svatbě musela žena jeho svůj statek prodati, aby se tak dluhy na obou statcích váznoucí mohly vymazati; a také se rozneslo, že milost pan strejček prelát, dovědév se o lehkomyšlnosti synovce, peníze mu půjčené na statku pojistiti si dal. a že tedy Veselý vlastně ani ze statku svého mnoho svého již nemá.

Však nebylo Veselého třeba; Suk měl rozumu sám dost, a jeho syn Karel měl ho až nazbyt. Pokud chodil ve venkovském městě do škol, a u prostých nábožných lidí bydlel, byl tichý, mírný, nábožný, tak že milo bylo, na mládenečka se podívati. Byl-li ale jindy tichým a poněkud nesmělým, stal se s ním od té doby, co v Praze študovati počal, nejúplnější převrat. Tichost ustoupila prudkosti, nábožnost nápadné lhostejnosti u víře, nesmělost vyzývavosti.

Když dal Suk Karla do studií, by z něho jednou pána měl, vzpomněli si někteří sousedi po něm, že by mohli ze svých synů také pány míti. Dokud byli studenti menší, uznávali všichni Karla Sukova jako za svého staršího ve Svěbořicích. Když ale Karel z Prahy přišed, „ples“ ve Svěbořicích a v tatíkově hospodě zařídil a hedvábný odznak, který student Sluka pro pořadatele zhotoviti dal, na zadní šos svého kabátu si za-

věsil: rozhněval se Sluka, a když domů přišel, otci to žaloval.

„Mlč,“ těšil ho spolu uražený tatík, „po druhé se ti to nestane.“

I obešel si úřady, a do několika týdnů roznesla se po Svěbořicích novina, že u Sluků budou míti šenk.

A tak se také stalo. Svěbořice zmohly se přičiněním Slukovým šťastně na hospodu druhou. Z velké světnice udělal ihned šenkovnu, a sám s rodinou odstěhoval se zatím do světničky na síni. V letě postavil si novou budovu při cestě a v ní uvelebil také prostranný taneční sál.

U Suků scházivali se „páni“ svěbořičtí, k Slukům začali choditi tamější „nully“.

Ale ať si nikdo nemyslí, že se „nully“ nechali od „pánů“ zahanbiti. „To by ještě scházelo,“ provolával jednou v letě Joska, „aby se nám ti břicháči vysmívali! Což nejsme my baráčníci i podruzi také z nich? Nemám-li tolik hlíny, jako oni, mám zdravé ruce, kterých oni potřebují a které skály lámou a peníze vydělávají. Sluko, nalej mi ještě do dvou plecháčů; nebudu tu jako bídák seděti!“

Sluka přinesl dva mázové pleháče, pivem naplněné, a postavil je před Josku. „Hoši, píte!“ pobízel kamarády své; „Štípku, přijmi poctu! Žďárský, neupejpej se! Vrabče, Sykoro, Štočku, — jen s chutí! Včera jsem fasoval, ať to třebas padne!“

„Však, co po nás zůstane

Kdo ví, kdo to dostane —“

počal Štípek vesele prozpěvovati a společníci mu přizvukovali.

„Hrome, Štípku, ty pořád člověku připomínáš jen tu s tou kosou,“ durdil se Joska a udeřil při tom pěstí na stůl. „Naposled samým pamatováním na smrt ještě jako růženečkář zemřeš!“

„Ba, toho se nedočkáš,“ odpíral Štípek.

„Však ona tvá stará, kdyby to šlo do opravdy, by ti neslevila, a ten nový černokněžník by se ti od postele nehnul, až bys byl jeho,“ smál se Joska.

„Myslím, že to mají ti dva již o vás ujednáno,“ přikládal polénko Žďárský; „tak bez příčiny vaše na faru často nedochází a se Žehrovákem na poutě nechodí. Jistě si vás chtějí vymodlit.“

„Mordie, kamarádi, již dost,“ rozhorlil se Štípek. „Mou starou nechte na pokoji, jest ženou věrnou; a co se toho černého ptáka týká, vezte, co jsem již častěji propověděl, že na tom trvám posud a trvati budu až do smrti: Než kněze, raději komínika si zavolám!“

„No, no, Štípku, jen se tak nedurdi,“ chlácholil Joska. „Tu máš a zavdej si z mého. Hoši, připíjte Štípkovi na zdraví!“

„Ať žije! na zdar! sláva!“ ozývalo se ze všech stran.

Mezi tím co takto „nully“ truc na truc „pánům“ se bavili, a vždy živějšími se stávali, bylo hlučno a veselo také u Suků. Zítra je neděle a bude výlet „Sokolů“ sousedních tří měst do skal svébořických k rozbitému hradu. Na tu prý „národní“ slavnost sjedou se také vůkolní sedláci na koních a říká se tomu banderium. Veselých pojedou v čele sedláků svébořických, že má nejpěknějšího jízdního koně v celé vsi. Proč by ho také neměl, když má milostpána strýčka preláta, který

přes všecku opatrnost svou úsilovným prosbám krve své vždy odolati nedovede?

Konají se všemožné přípravy k uvítání hostů, kteří zítra také do Svěbořic přijdou i přijedou. Suk je starostou a musí se ukázati; vždyť má nadělení Božího a jeho Karel bude prvním řečníkem! Jak to páni v městech dělají, to dávno ví od svých hostů, a co by nevěděl, ví Karel; vždyť je na prázdninách — z Prahy!

Ráno, když skřivánci vstávají, vstává i starý, již shrbený Veselý, koná pobožnost domácí a pak jde zvonit klekání; vstává i mladý Veselý, zakleje na pacholka, že mu dosti pěkně vraníka nezapletl, a chystá se odjezdu. Když starý zvoní na ranní, mladý již je v čele jízdy. Když staří zbožní obcují nejsvětější oběti, jsouce oděni v šat sváteční, mladí hulákají po cestách, zpívají písně a střílí z obecních hmoždířů, kterých jim Suk zapůjčil. Proč by se neveselili, když nemusejí do práce a pokdy mají? proč by do kostela chodili, když páni z města také nešli? proč by nestříleli, když je to „národní“ a nic to nestojí?

Na rozbořeném hradě scházejí se zvědavci od Božího rána, jako by si byli řekli, že dnes od druhého přikázání církevního upustí všichni. Když se slunečko vrcholu své denní dráhy přibližovalo, přibližovali se také středu dnešní slavnosti městští hosté ze tří stran. Bylo je z daleka lze pozorovati dle prachu, v který se byli zahalili, a z hudby, která je provázela.

Jeden sbor postupoval Svěbořicemi. Na mnohých statcích měli fábory i věnce, a ze všech stran voláno jim „na zdar!“ Jen u Žehrovských bylo vše jako jindy a nikdo se ani u okna neukázal.

Před sborem jelo banderium s Veselým v čele. Za banderium přišli „Sokolové“. Byli oblečeni, jako by byli z bandy Garibaldiovy utekli: lehce, jako by v žilách jejich kolovala jižní krev; měli červené košile, plátěné spodky i kamizoly, vysoké černé boty a na hlavách kloboučky s péry. V čele jich kráčel hrdě Karel Suků, máje místo košile červené fialovou, což znamenalo, že jest „Sokolů“ náčelníkem. Kolem nich mladší omladiny svébořické celý zástup, za nimi nezbytně slečinky z města — snad markytánky!

Starší sousedé svébořičtí průvod přehlíželi, stojíce před hospodou Sukovou.

„No, pantáto, to můžete míti radost z toho Karla vašeho,“ začal Pelant řeč; „tomu to sluší, býti komandantem.“

„Však, aby z něho jen něco řádného bylo,“ potákal Suk s radostí; Francka jsem musel záhy oženiti, že se s tou hloupou Marjánou tak zapletl, a Vencku jsem z téže příčiny dal raději na vojnu, aby mu tam trochu hlavu napravili. Karel zdá se ale býti zcela z jiných. Ve študiích vytrval, a bohdá jich i šťastně dokončí, abych nemusel želeťi velikého nákladu naň učiněného.“

„Ba, co ti děti stojí,“ přisvědčoval Brdský, „a když člověk se pro ně dost nalopotil, málem by mu naposled již ani ten žvanec nepřály ze statku, který jim zanechal. Tuhle Veselý se nafukuje na bujném koni, a tatíka, který mu dobrou živnost zanechal, snad by ani na trakaři odvésti nenechal.“

„Joska Hejbalů div prý matku svou nepral, jak s ní zacházel; však si to chudinka již odbyla,“ dokládal Duba.

„Každý není tak šťasten, jako Žehrovák,“ míní Pelant. „Zkusil sice dost, ale nyní na stará kolena má za to vděk. Šimon ho chtěl mít mermocí doma, aby se neřeklo, že snad ho dosti nemiluje; když ale starý svou oblíbenou poustku opustiti nechtěl, dělá mu pomyšlení, aby mu stáří jeho osladil.“

„A v čem nemůže muž, pomáhá žena,“ pravil Duba.

„Ale stálým, a nejvydatnějším opatrovníkem, společníkem i pomocníkem jest Jeník,“ doplňoval Brdský. „Co tím pletením košů vydělá, vše domů starému přináší, a co nepotřebují, chudým rozdávají. A že byl na vojně, naučil se rozličným posluhám, které jindy ženské konají, a starého chová, jako matka dítě.“

„No, no, Brdský! jen to hnízdo Žehrovských tak tuze nechval!“ odmlouval Nezbeda: „však nejsou tak hrozně hodni. Tuhle na dnešní slavnost nepřidal Šimon ničeho; celá ves je okrášlena, jen farář a Žehrovský jsou z jiných. Když jsme ho k účastenství zvali, odbyl mne hodně zkrátka, že prý jsme neměli na oslavu Božího Těla, on zase že nemá na takovéto slavnosti.“

„Co pak je to něco špatného?“ tázali se sousedi.

„Pravil, že jsou to zúmýslně pořádané slavnosti na odvádění lidí od Boha,“ poštíval Nezbeda.

„Však mu marně neříkají kněží s k á p o d š í v k a“, smál se Duba.

„Ba právě,“ dotvrzoval Nezbeda; „drží na ty kněžské pověry, jako jeho táta i bratr.“

„Nechte těch řečí,“ rozsoudil Suk, „ať si každý věří a dělá, co mu libo; co nám po tom? Pojdte a podíváme se, co ti mladí tropí.“

I ubírali se za sborem, právě odešlým. Na hradě zpívali, hudba hrála, a také mezi hudbou někdo z pistole střílel. Hráli to kus „Pustovojtovna“, v kterém se také stříleti má.

Sousedí došli na hrad, právě když Karel vystupoval na řečniště. Řečniště bylo upraveno z chvoje na vystupující skalce; u něho stáli všichni tři praporečníci se svými prapory. V bývalém dvoře hradním byla nejpestřejší směsice lidstva; pobožené zdi hradní byly věnci, chvojí i fábory ozdobené.

Karel narovnal si zlaté brejle na nose, zatočil si chmýří pod nosem a začal:

„Slavné shromáždění!

Letošního roku jest tomu právě čtyry sta a třicet roků, co slavný náš hrdina národní, Prokop Veliký, za vlast a svobodu bojuje padl. Padl s ním, jak se zdálo i myšlenka, za kterou krev svou vycedil. Myšlenky jsou ale neúmorné, věčné; mohou býti potlačeny, ale nikoliv umořeny. Při počátku sedmnáctého století nadchli se jimi opět věhlasní mužové, aby je v život uvedli; ale ani tenkrát nestalo se po přání jejich. Tisíce nových mučeníků padlo v bitvě na Bílé Hoře, načež přišli jezuité, aby ubohý český lid opět v pouta jali.“

Páni „Sokolové“ volali „výborně“!

Karel pokračoval:

„Nastala dlouhá doba duchovního spánku; mnozí se domnívali, že národ náš mohou pocho-
vati v nenasytném žaludku sousedů našich Němců; ale my nebyli jsme mrtvými, ale jen ospalými. Nyní nastala doba, abychom, probudivše se, s celým úsilím hlásili se k svatým právům svým. Staří naši jsou ale v pověrách a předsudcích vychováni, a proto s nemnohými výminkami jen po

skrovnu práv svých se domáhají. Činíme-li ale tak my, musíme místo vděku snášeti nejrozmanitější útrapy.“

„Pánové!“ pokračoval povýšeným hlasem Karel, „pravíme-li, že chceme svobodu předků našich, říkají nám: ztřeštěnci, nerozумы, nedoukové —“

„Výborně!“ provolal jednotlivý mužný hlas. Karel si ale posměchu toho nevšímal, nýbrž pokračoval:

„My ale, bratři milí, ukážeme, že nejsme ztřeštěnými, ale že s rozvahou i rozumem budeme slavných otců svých následovati; ukážeme, že jsme hodnými syny těch, kdož za vlast i svobodu bojovali, život pokládali, že jsme vyučenými nástupníky Husů, Žižků —“

„A začnete zase slavné kostely a hrady bořit a nevinné kněze a mnichy pálit, co?“ tázal se opět onen mužný hlas.

„Prosím, aby mne nikdo z řeči nevytrhoval,“ ozval se Karel, všecek rozpálený.

„Nepřišli jsme sem takových nechutných lží poslouchat,“ odpíral opět onen hlas z lidu.

„Kdo mi takové urážky smí zde činiti?“ tázal se Karel vztekem celý zsinalý.

„Jednooký Žižka, který se za své následovníky stydí,“ odpověděl hlas z lidu.

Přítomní, kteříž s napnutostí tento výstup sledovali, vidouce řečníka, jednookého Žehrovských Jeníka ve vojenský plášť zahaleného, dali se do hlasitého smíchu. Karel za všeobecného hluku s řečniště sestoupil a byla by se snad veliká mela stala, kdyby neočekávaná příhoda všemu rychlý konec nebyla učinila.

Mezi řečí Karlovou ozývaly se neustále výstřely z hmoždířů u Svébořic. Najednou vyvalí se nad Svébořicemi hustý, černý dým, který rychle se šířil; a hned na to bylo viděti i jasné, červené a žluté plameny.

„Hoří, hoří!“ zavzněl hlas mezi přítomné. Bylo, jako by do vrabců udeřil. „To je Žehrovských stodola,“ hádali někteří. „Hoří již i stavení, a hle, již opět oheň přeskočil,“ upozorňovali jiní.

Za pět minut bylo na náhradí pusto a prázdno; vše uteklo k ohni.

XII.

Úřad pastýře duchovního zastával ve Svébořicích po smrti starého pana faráře již od nějakého času mladý pan farář Svoboda. Miloval osadníky své, ne sice pro jejich nemravy, ale pro jejich duše nesmrtelné; a proto chtěl jim pomáhati, seč jeho skrovné prostředky stačovaly.

Nezasloužili většinou lásky jeho; ale on se chtěl přičiniti, aby mu jí odpírati nemohli.

Že trnitou cestu nastupuje, zvěděl hned, když faru obdržel. Poslal psaní panu starostovi Sukovi se žádostí, aby mu osadníci svébořičtí příležitosti k dovozu poslali. Ale Sukové vydali heslo: „Když si ho sem patron s biskupem ustanovili, ať si ho sem také odvezou“, a na tom také celý obecní výbor přestal a svému nastávajícímu pastýři duší svých ani neodepsali.

Žehrovský Šimon, dozvěděl se o tom, poslal, co poslati mohl sám, a i v sousední obci povozy najal, že nikdo ze sedláků svébořických pro bázeň ostatních jeti nechtěl, a pana faráře i s věcmi

přivezl. Svého duchovního správce také nikdo ze svébořických neuvítal, až na Žehrovské a starého kostelníka, kteří mu před ves vstříc vyšli a vřelými, srdečnými slovy požehnaný příchod do osady mu přáli. Také mu pověděli, proč svébořičtí tak nepřátelsky se k němu chovají.

„Tak tedy ohniska vzpoury proti Bohu jsou dvě hospody zdejší, není-liž pravda?“ tázal se přichozí pan farář. „A v jedné jsou uražení „páni“ a v druhé panují spustlí „chudáci?“

„Tak jest,“ zněla odpověď.

„Ale slyšel jsem od svých známých,“ tázal se pan farář dále, „že také zdejší žid mnoho pokazil a že zde má velikou stranu.“

„Ano, pokazil, bohužel, mnoho!“ vykládal starý Žehrovák. „Mám hlavu bílou a neslušelo by se mi někoho posuzovati a odsuzovati. Ale mám za to, že nám ho sem Bůh na potrestání přijíti nechal. Za pár grošů kupuje ve městě lihu, nadělá z něho na vědra všelikého pití, má tabák, střížné zboží i kupecké věci, a tak, že nikdo poctivého obchodu zde nezavedl, dovedl se u nás udělati nezbytným. Na splátku bere, co mu kdo přinese, a tak nám skoro celou ves pokazil. A aby nikdo trestů Božích báti se nechtěl, roztrušují náhončí jeho, Hejbal, syn nešťastné nebožky sestry mé, Štípek, Žďárský a ještě někteří druhové jejich símě nevěry a zkázy mravní do srdcí posluchačů svých.“

„Nezapomeňte, tatínku, pověditi velebnému pánu našemu také o Sukových,“ připomínal Jeník.

„Však také povím, ale je to dlouhé, kterak od neblahé smrti nebožky Sukové duch lhostejnosti u víře v domě tom, jindy zachovalém, se rozhostil,“ omlouval se starý; „povím jindy a

jinde všecko. Teď ještě pro útěchu panu faráři musím dodati, že židova hvězda ve Svěbořicích počíná hasnouti. Syn jeho Jakub jest marnotratník a hrubián a tedy pravý opak otce svého; mnoho lidí již nezpůsoby svými otci odrazil. Také se v sousední osadě usadil kupec křesťanský a mnoho lidí již k němu chodí, kteří jindy u Samka kupovali. Konečně na Samka Pán Bůh také těžkou ruku svou položil. Následkem dny zchroml, a nemůže nyní tak šmejdit jako prvé.“

Pan farář výklady mlčky poslouchal a mezi tím pěšky do domu farního s novými svými přáteli dorazil.

„Také jsem se dozvěděl,“ začal zase řeč, když starý Žehrovský umlkl, „že osadníci zdejší chtěli míti farářem spíše pana administrátora zdejšího, než mne; není vám příčina toho povědoma?“

„I to dovedu pověditi, ač s žalem tak činím,“ pověděl Žehrovák. „Měli ho naši „páni“ rádi, že s nimi popíjei, jim lichotil, s nimi, jak říkají, „vlastenčil“! Chtěli ho hosté Slukovi i židovi, že proti jejich nevázanosti nekázal a o dobrý, křesťanský mrav ani slovem ani životem valně se nepřičiňoval.“

„Jak podivno,“ mluvil Svoboda sám pro sebe, „že, jak nás tomu i dějiny i zkušenost i příklad svěbořických učí, i ti nejprůkřejší protivy se vyrovnávají, lidé i těch nejprotivnějších povah ihned za jedno jsou a se spojují, jedná-li se o to, proti kněžstvu, Církvi, Bohu, něco podniknouti! Ovšem, ovšem,“ dodal po krátkém přemýšlení, „jako k Bohu vede spojení v lásce, tak do záhuby vede jednota v zášti!“

Pan farář, obeznámiv se z těch a takových rozprávek náležitě s poměry místními, a seznav

neduhy osady své, začal i na vyléčení jich pomýšleti. Ovšem nedařilo se, a člověk, méně v pomoc Boží důvěřující, mohl snadno zmalomyslněti aneb osadu tu opustiti a za jinou vyměnit. Ale panu faráři Svobodovi zdálo se býti úkolem muže Bohu zasvěceného důstojným, dle sil k nápravě této osady zanedbané i svedené přispívati.

Práce nebyla lehká, neduhy nebyly malé; ano tím většími se ukazovaly, čím bedlivěji věrný duchovní k nim přihlížel. Seznal, že nákaza tak hluboko je zažraná, že nepomůže, leč žhavé železo utrpení, kterým Bůh rány duše vypaluje. Byl přesvědčen, že v mnohých věcech jen s hůry pomoci dodělati se lze; a proto za ni se modlil a věrné své Žehrovské za modlitbu v této záležitosti prosil.

Co na něm bylo, dal se opatrně ale bez bázně do díla. Věděl, že sv. František Xaverský, patron jeho křestní, kamkoli mezi pohany i spustlé lidi přišel, nejprvé dítek vřele se ujímal a skrze ně cestu k srdcím rodičů si klestil. Proto začal velmi bedlivě přihlížeti ku škole a nenechal se ani netečností ani neuctivostí nového pana učitele másti. A nepřivedl-li učitel dítky v čas do kostela, docházel si pro ně sám, a s láskou k Bohu, k návštěvě domu Božího, jakožto předsíně života nebeského je nabádal; s nimi se modlil i zpíval i hrál. Mnohé dítky byvše od rodičů jináč vedeny, ovšem že mu mnohou trapnou chvíly připravily; za to ale jiné posud nezkažené tím více ho milovaly.

Lidem dospělým připravoval hody duchovní v chrámu Páně. Služby Boží konal v určité hodiny na vlas, tak že nikdo dlouho na ně čekati nemusel a s všemožnou okázalostí. Kázal velmi opatrně, aby nikoho zbytečně nepodráždil, ale slovy vybranými líčil krásu i velebnost učení křesťan-

ského o Bohu, povolání člověka a vzorných mravech svatých křesťanů. Počet posluchačů z počátku pranepatrný očividně se zmáhal, anž i z osad vůkolních lidé na krásná a dojemná kázání do Svěbořic rádi docházeli.

K těm, kteříž nemohli pro chorobu do kostela, přicházel i bez pozvání návštěvou, třebaž někdy zamračené obličej ostatních domácích pozoroval.

Takto působě, získal si přízeň lidí posud zachovalých, vzbudil obdiv ale i také větší nenávisť nepřátelů kříže i Ukřižovaného.

Netrvalo dlouho a Svěbořice rozdělily se ve dvě strany, stranu „farářových“ a stranu „vlastenců“. „Farářovců“ přezdíváno všem těm, kdož služeb Božích se účastňovali a slov farářových dbali; „vlastenci“ si říkali všichni Slukovci i Sukovci. Po nějaký čas stáli „vlastenci“ jako bez vůdce proti „farářovcům“, jako mračno před bouří, bez blesků i hromu, ale hrozivě; čím více ale farář půdy nabýval mezi posud nerozhodnutými, tím více popouzel protivníky své, až tito kolem Karla Suka, jakožto náčelníka svého, se shlukli.

Podnětem k tomu stal se výlet „Sokolů“ na zbořený hrad. Žehrovák, farářovec, Karla Suka a tím celou stranu vlastenců urazil, a farář Žehrovské po vyhoření statku na faru do příbytku vzal. To bylo k neodpuštění. Kdysi večer udělali před farou kocovinu, několikrát vletěl i kámen do oken, pokřikovali naň, když ho spatřili, ano někteří až i do kostela přišli, tam při kázání nohama šoupali, hlasitě frkali a se hřmotem odcházeli.

Pan farář Svoboda ale dělal, jako by si toho nevšímal a tak tichostí svou nepřátely odzbrojoval. A upozorňoval-li ho někdo z jeho věrných na

uličnické kousky takové a zlou vůli pachatelů, říkával jako Božský Mistr: „Otče, odpusť jim, neb nevědí, co činí!“

Zatím všímal si kněžských povinností svých s tím větší horlivostí, najmě upřímnou péči měl o hodné Žehrovské. Byloť jim útěchy svrchovanou měrou třeba. Statek i se všemi hospodářskými stavěními shořel. Že bylo vše ode dřeva a dlouhým parnem vyschlé a nad to ještě vítr vanul, v málo okamžicích po vypuknutí ohně bylo vše v jednom plamenu. Sotva že dobytek ze stájí mohli vyhnati a lepší věci z domu vyházeti. Však by to byla Žehrovská málem životem zaplatila. V zmatku nevěděla o své Márince a hledajíc ji ve stavení hořícím, byla by sama uhořela, kdyby ji i s dítětem jejím Jan s nasazením vlastního života jisté smrti nebyl vyrval. A Šimon ubohý tolik se přičiňoval při ohni, že vícekrát na něm šaty se vzňaly a lidé vodou ho polívati museli. A když bylo po ohni následkem přílišného namáhání i nastuzení na smrt se roznemohl.

„Ach já ubohá žena,“ bědovala, rukama lomíc, nebohá Žehrovská, „co si jen počnu s dětma svýma? Příbytek nám shořel nad hlavami, a muž mi na smrt stůně! Kdo to dá vše opět do pořádku? Ach, kéž by má ubohá maminka ještě žila, aby mně aspoň radou podporovala!“

„Nebudte jen tak příliš malomyslnou,“ nabádal pan farář; „vždyť máme ještě někoho, kdo na nás ani v nejhorších útrapách nezapomíná, a jemuž říkati máme: Otče nás, jenž jsi na nebesích!“

„Odpusťte, velebný pane! hoři ženy ubohé, i nehněvejte se na mne, že vám za dobrodiní

vaše uši nářkem naplňuji,“ prosila mnoho zkoušená žena.

„I nehněvám se nikterak,“ vlídně odpíral pan farář, „ale jen vás napomínám, abyste v Boha doufala, že vás jistě neopustí. Vždyť ještě tak sama ve světě nestojíte! Máte tu ještě starého pantátu, upřímného, věrného.“

„Ano, takovým jest,“ odpověděla snacha, „ale jest již příliš chatrným, a nemohu ho tak velikými starostmi obtěžovati.“

„Pak tu máte svého hodného, a posud statného svata Jana,“ doplňoval pan farář.

Žehrovská se při vyslovení jména toho zachvěla a se omlčela. Pak pravila:

„Jan se na mne hněvá.“

„Proč by se hněval?“

„Patnáct téměř roků je z vojny doma, a nikdy nepřekročil prahu domu, v kterém jsem po ten čas hospodařila, vždy se mi vyhýbal, a mimo pozdravení na mne nepromluvil,“ namítala Žehrovská.

„Tomu se divíte? Já ho za to chválím. Nebyla jste mu osobou cizí, jako každá jiná žena; a proto dojistá, aby sobě i vám nepokoje nedělal, vám se vyhýbal; bude-li ale třeba, dojistá že se osvědčí,“ sliboval farář.

„Proč by se pro nás namáhal? Nikdy od nás ničeho nepřijal, ani podílu žádného nechtěl, tak že jsem to, velebný pane, často v noci oplakala; nebo myšlenky naň, kterak on tak nadějný jinoch, nyní jako mrzák pletením košů chléb svůj si vydělává, jinak šťastné manželství s mým mužem hroznou mukou naplňovaly.“

„Nebudte bláhová a věřte slovu mému. Jeník je muž veskrze šlechetný, a potřeba-li bude, ne-

opustí vás," domlouval farář. „Ostatně váš manžel se snad pozdraví, a třeba že se mnoho proměškalo, s pomocí Boží dáte si přece vše opět do pořádku.“

Tak a podobně těšival farář své hosty a všemožně jim v starostech jejich šel na ruku. Ale předpovídání jeho o uzdravení Šimonovu neměla se uskutečnit. Šimon toho sám na sobě pozoroval, na smrt po křesťansku se připravoval a když dítkám svým požehnal a se s nimi rozloučil, prosil hlasem slabým, aby k němu zavolali i starického otce a bratra.

Posel vydal se na cestu na Hrádek, a žádání ihned se dostavili.

Šimon díval se na oba příchozí nějakou dobu, jakoby slova teprv odvážití chtěl, a pak pravil: „Jene můj drahý a bratře věrný! Když ty jsi se s námi loučil, učinil's mne dědicem všeho statku svého, a já ho přijal. Spravoval jsem ho dle nejlepšího vědomí i svědomí svého, manželku svou беру si za svědka. A nyní, když já se loučím, odevzdati chci zase tobě poklad tvůj nazpět. Přijmeš ho ode mne?“

Jan byl překvapen, ale řekl přece ihned: „V čem ti mohu po vůli učiniti, buď jist, že učiním.“

„Odevzdávám ti tedy vše jak mám, manželku i dítky i se statkem jejich bez vší výminky. Jsem přesvědčen, že jim budeš vždy i otcem i — manželem milovaným. Přijímáš?“

„Přijímám!“

„Nuže tedy, drahá družko má," řekl manželce své, „oplač mne, ale ve všem od této chvíle řiď se dle upřímného dědice mého. Chceš i ty?“

Marie, bolem přemožená neodpovídala. Starý Žehrovák slze vzal ji za ruku, přivedl ji i Jana

k Šimonovi a ten vložil jim sám pravici do pravice. „Tak nyní pokojně umru,“ doložil s namáháním, „když vidím i manželku i děti své zaopatřeny!“

Na to se všemi se rozloučil, a je pak prosil, aby ho opustili. by ještě o samotě s panem farářem pomodliti se mohl.

Umřel ještě téže noci. Jestli pravda jest, že poslední city člověka umírajícího v tváři zobrazené zůstávají, umřel Šimon velmi šťastně; nebo tvář jeho vypadala, jako byla oživena a nebeský klid byl na ní rozlity.

XIII.

Byl masopust osudného roku 1866. V obou hostincích svébořických bylo živo; tu i tam hudba začala hráti k tanci již před večerem, a „páni“ i „nully“ chtěli býti veselými. „Páni“ zprvu málo se měli k tanci, ale spíše seděli ve vedlejším pokojíku, a místo tance popíjeli. Byli celí zabaveni vypravováním o vojně s Pruskem a Italií, o kteréž tehdaž pověsti v novinách již proskakovaly.

Nezbeda, že sám na vojně byl a až na strážmistra u dragounů to přivedl, měl první slovo, a jako rozený generál předkládal celý bitevní plán, jak by Prušáci zrovna čepicemi od našich mohli býti přemoženi a ze země vytlučeni. Někteří mu přizvukovali, že tak jim lichotilo slyšeti o vojácích našich; povážlivější vrtěli hlavami, a otcové synů k vojně schopných se lekali.

„Ej, co!“ rozhodl „pan“ Veselý, „nač si již nyní starostí připouštěti? Dnes je masopust, a ten musíme užiti!“

Na to hluboce se zahleděl do sklenice, která před ním stála, pak vstal a odešel do kola. Mnozí následovali ho. Nezbeda popíjel statně dále, aby mohl ještě více vykládati, a pak lhal, až se mu od huby prášilo, a zase zaléval, aby se neprášilo, a to tak dlouho opakoval, až více jazykem hýbat nemohl. Potom zalezl stranou a v krátkce na to z hluboka chrápal.

Ostatní bavili se skoro až do rána tancem, hrou v karty a pitím. Ráno měl málo který všech svých pět pohromadě. Nezbeda spadl ve spaní s lavice pod stůl, a chrápal tam dále. Rozjaření tanečníci ho tam ráno našli.

„Hoši, udělejme si melu, a tomu našemu černokněžníkovi truc. Kdo jde se mnou?“ tázal se „pan“ Fousek.

Hlásilo se jich několik. Vybral si Francka Černého, podruha, který u Suků nádvorníka dělal, a za trochu kořalky všecko udělal.

Odešli.

Asi za čtvrt hodiny bylo slyšet po návsi blížiti se odměřené cinkání, jakoby šel farář „s Pánem Bohem“. V hospodě se vše utišilo, a zvědavci odešli se podívat, kam pan farář odchází. Cinkání bylo slyšeti vždy blíže. V nejbližších okamžicích zaznívalo již na síni. Všichni zůstali zaraženi. Tu se dveře šenkovny otevrou, napřed vchází Francek se svítilnou a zvonečkem, za ním „pan“ Fousek, maje na sobě černou sukni ženskou, bílou košili svrchu a v ruce nějaký bílý závitek, s kterým žehnal.

Kamarádi jeho propukli v pekelný chechtot, když ho poznali. Jedličku a Houdka, který od Podhorských byl mlýn koupil, obešel mráz, když ten rouhavý průvod spatřili.

„Nejsem farářovcem,“ vece mlynář, „ale tohle je trochu mnoho. Bůh se nenechává posmívat, a proto nechci býti svědkem takovýchto skutků.“

„Máte pravdu, sousede,“ odpovídá truhlář Jedlička, „pojdme domů!“

Odešli, aby se nikdy více v místa tato nevrátili.

Fousek s Franckem tropili ale svou komedii dále. Přišli až do pokojíka k Nezbedovi, vzbudili ho, ze závitku oplatek vytáhli a v ústa mu cpali, a ještě jinak faráře nápodobující, Bohu a svatým věcem se rouhali.

Hanebné toto jednání záhy doneslo se panu faráři. Zaplakal nad takovou spoustou hořce. Byl na tom zažalovati to u soudu, jakožto potupení náboženství; ale zase jinač si rozmyslel. „Co tím způsobím?“ rozumoval. „Je-li již nyní roztržka tak veliká, bude po odsouzení vinníků ještě větší. Odevzdám tedy při svou Bohu, aby On učinil dle soudů svých.“

A tak také učinil. Dělal, jakoby o ničem nevěděl, aneb pověstem nevěřil. Ale v postních kázáních vybízel k upřímnému pokání, dokazuje, že nečiní-li člověk pokání pokud může, nemívá času ani příležitosti je činiti, když by sám chtěl. Taktéž vyzýval k úctě nejsvětější Svátosti, a k odprošování Syna Božího v ní za všechny urážky, kterých se Mu dostává právě v této Svátosti, kteráž přece jest tím nejskvělejším důkazem ne-skonale lásky Jeho k nám. Zvláště si dal ale záležeti na dítkách, aby jich hodně k přijmutí Beránka velikonočního připravil; také je potom slavným způsobem k svatému přijímání přivedl.

Snahy tyto zdály se býti marnými; Nezbeda sám přišed ze zvědavosti na případné kázání,

odešel s lomozem a na zpáteční cestě své kněze i proklaté pikle i pověry jeho proklínal.

Ale Bůh nebývá posmíván.

Z jara přišlo skutečně k válce, ku které Prušáci potajmo dávno a výborně byli připraveni. V druhé polovici června valily se mimo nepatrné potyčky skoro bez překážky dlouhé, černé řady Prušáků jako proudy rozzuřené lávy do žírné vlasti naší.

V Svébořicích leželo veliké množství našich myslivců, bělokabátníků i husarů. Pokud byli Prušáci ještě daleko, bylo veselo. Vojenská hudba hrála, vojáci skákali i na silnici a v největším prachu a výskali, až se to z lesů a skal ozvěnou zpět ozývalo. Dělali si chudáci veselost; ale mnohému zajisté úzko bylo kolem srdce, když vzpomněl na domov, a že snad v nejbližší příštích dnech nebude více mezi živými!

Tu jednou v noci ozve se bubnování a troubení na poplach. Vše jest rychle na nohou. „Co se stalo?“ táže se druh druhá. Neměli zůstat dlouho v pochybnostech. Prušáci užili temna nočního, rychle postoupili, aby se zmocnili přechodu přes řeku u Svébořic tekoucí. Vystavené stráže myslivců dali znamení, že se nepřítel přiblížil, učiněn poplach, a v málo minutách zaznívá komando „pochod!“ a bělokabátníci pospíchají proti nepříteli.

Střílelo se za nějakou dobu; naši museli veliké přesile ustoupiti. Vracejíce se, vybízei posavadní hostitele své, aby se z obydlí svých vystěhovali, že se tudy Prušáci z rána jistě ku předu ubíratí budou, a že se tu strhne nějaká rádná bitka, poněvadž blízké návrší obsazeno jest několika bateriemi našich děl.

Kdo kde byl, rychle nejlepší své věci skládal, aby je do lesa s sebou odvezl. Tam měl každý namířeno maje za to, že v stínu skal a stromů nejspíše slídivým zrakům prušáckých pobertů unikne.

Sběhly se při tom chvatu mnohé směšné kousky, kterým by se člověk jindy z plna hrdla zasmál. Dnes ale nebylo nikomu do smíchu; každého tížila starost o zboží i o život.

Prušáci postupovali hned, jak se rozednilo. Když přicházeli k Svébořicům, uvítání jsou pravým deštěm granátů dělových. Byli asi na takové uvítání připraveni; neb sotva granáty do řad jejich dopadati počaly, rozstoupili se daleko od sebe, a skrývali se za staveními i stromy.

Granátů nastríleno do vsi veliké množství; jeden zapálil Fouskův statek, tak že ihned vzplanul jasným plamenem; několik jich padlo až i do kostela. Něco Prušáků bylo sice zabito; ale celkem netrvala bitva dlouho; neboť část Prušáků, dříve než se toho kdo nadál, vpadli lesem bateriím našim v bok, sestavili se ve válečný šik, a počali prudkou střelbu na dělostřelce. Tito vidouce se tak silně ohroženými, v největším kvapu ustoupili.

Jeden sbor Prušáků oddělil se totiž dávno přede dnem od těch, kteří postupovali silnicí, a vkradli se v oblouku lesem našim až do boku. Naši, majíce se z té strany pro skály za dosti kryté, útoku toho nebyli se ani nadáli!

Po šarvátce u Svébořic a ústupu našich, postoupili Prušáci až do města, zanechavše ve Svébořicích toliko nepatrnou posádku.

Ve vsi bylo toho dne jako po vymření; veliká většina svébořických byla odstěhována do lesa; a když i tu jim kule hvízdati začaly nad hlavami,

uschovali se ustrašení do slují skalních. Ve Svébořicích zůstalo jen několik duchů odvážných, aby zvěděli, co a jak se tam díti bude. Mezi střelbou byli uschováni ve sklepech.

Mezi těmi, kdož doma zůstali, byl také starý Suk, který své hospodářství a své mnohé zásoby opustiti nechtěl, ač mu z mnohých stran bylo domlouváno. „Jsem zde pánem,“ říkal, „a budu si majetek svůj hlídati.“

Zůstal tedy, a s ním z celého domu toliko nádvorník jeho Francek.

Zbylí ve Svébořicích Prušáci počali podle způsobu svého v cizím hospodařiti. Prolízali domy od střech až do sklepů, a „rekvirovali“, co se jen unésti, snísti neb vypíti dalo. Hostinec Sukův ovšem že nezůstal ušetřeným. Druhého dne z rána obstoupili ho četní vojáci záložní i markytáni, pak se někteří rozešli po prostranném dvoře, a počali se do dveří dobývati.

„Co tam hledáte?“ zahřměl na ně Suk po německu, a zároveň jim šel cestu zabránit.

Nezvaní hosti Suka si ale ani nevšimli, a jali se dveře vylamovati.

„Pantáto!“ prosil Francek, „jsme tu jen dva proti tak mnohým. Nechte jich, vždyť snad toho tak mnoho nevezmou. Proti moci není pomoci!“

„Mlč!“ okřikl ho Suk, „já se od těch chlapů olupovati nenechám!“ Řekl, a již jednoho markytána, který sekerou zámek urážel, mocným ramenem uchopil, a na několik kroků odmrští.

„Vari!“ řval, „zde jsem já pánem a nenechám se olupovati.“

„Pro Boha vás prosím, pantáto!“ chlácholil Suka Francek a zároveň mu ruku zdržoval, v které

měl klacek, s kterým chtěl proti pobertům se brániti.

Suk se mu vyškulbl mocí, tak že se mu při tom vesta na prsou rozhalila, a spatřiti tam bylo velikou tobolku. Také pěkné zlaté hodinky vyskočily mu při tom z kapsy.

Markytánům se zájiskřily oči. Dva chlapi přiskočili ze zadu a chytali mu ruce; jiní snažili se klacek z ruky mu vyrvati, ač se tomu všemožně bránil. Jiní pustili se do nádvorníka, aby pánu svému pomoci nemohl.

Bitka s nádvorníkem byla kratší. Přemohše ho, přivázali mu ruce k bidélku tak, aby jimi vládnouti nemohl a dva vojáci odvedli ho ze dvoru a odvedše ho po silnici asi hodinu cesty, zbili ho naposled a tam ho zanechali.

Když se Francek domů opět navrátil, bylo v hospodě všude ticho; nikde ani živé duše. Dveře byly všechny zotvírány, a kde co zač bylo a odnešeno býti mohlo, bylo to tam.

I jal se věci rozházené jak mohl opět pořádati.

Na dvoře byla veliká kaluž krve. Francka obešel mráz po celém těle. Vejde pod kůlnu a tam se mu teprv zježily všechny vlasy na hlavě. Na rozcuchaném seně ležel Suk, jak byl dlouhý, hlavu maje roztríštěnou, ruce křečovitě sevřené, šaty na sobě rozedrané, oloupen jsa o vše, co vzácného při sobě nosil.

Patrně ho na dvoře bránícího se zabili a mrtvého potom sem do kolny na seno hodili.

Francek nechal všeho a celý vyděšený vyběhl na náves, hledaje, komu by děsnou novinu pověděl. Nebylo tu nikoho, leč u Žehrovských. Obcházel tam starý Žehrovský s Janem jako dva

andělé strážní. Francek více posuňky než slovy svými přiměl jich k tomu, že s ním šli do hospody.

Starý vida, co se stalo, na chvíli se zamyslel a oči zalily se mu slzami. „Nešťastný vdovče,“ dodal pak pro sebe, „nešťastnější, jestli jsi vlastní vinou ovdověl a nyní snad odplatu zaslouženou přijal! I tvá žena umřela podobně!“

Žehrovák Franckovi zakázal, aby se nebožtíka ani nedotýkal, prvé než ho komise obhledne; že ale v panujícím zmatku nikoho dodělati se nemohli a ubožec již silně zapáchal, jest večer na hřbitov přenešen a zde po vykonaných od pana faráře církevních obřadech, tak jak zabit a nalezen byl, pochován bez zpěvu, zvonění a aniž by synové jeho přítomni byli bývali.

Oběť života lidského, kterou válka vyžádala v Svěbořicích u Suků, nebyla ale jedinou. Za voji bojujících ocelí a prachem, přivalil se jiný nepřítel smrtonosný, byla to — cholera. Již skoro ve všech vřkolních obcích oběti své byla udávila, jen ve Svěbořicích posud nikdo se nerozstonal.

Fousek, vrátiv se z útěku, počal spáleniště své opět upravovati. Štípka měl u sebe v práci, který huboval a svět posuzoval jako vždy jindy. Tu najednou při práci se omlčí, zastaví a popadá se za život; za chvílku ale pracuje dále. Sotva ale začal znova pracovati, opakují se bolesti v životě způsobem ještě prudším. „No, no, což se o mně čerti pokoušejí?“ vyrazil ze sebe surově, když bolest opět ulevila. Po třetí nebylo mu ale více do žertu. Upustil lopatu a zavrávoral. Štípková, která nedaleko pracovala, přiskočila a pobídla ho, by s ní šel domů.

Odešli.

Štípková s nouzí muže svého dotáhla domů; seslábl, jako by z bláta byl učiněn a nohy pod ním klopýtaly. Cholera za několik minut bujně síly jeho podvrátila.

Štípek počal bédovati; žena uložila ho do postele, rozdělala oheň, by mu teplé obklady dávati a nohy na teplé cihle ohřívati mohla, přinesla mu také hořký likér k užívání; ale zdálo se, že je vše marno; bolestí přibývalo, křeče se množily.

„Pošlu ti pro pana faráře, chceš?“ táže se laskavě Štípková.

„Dej mi s ním pokoj, nepotřebuji ho!“ vyrazil ze sebe Štípek.

V tom přiběhly obě dcery Štípkovy domů z práce; již o všem věděly.

„Holky, klekněte si tuhle pod křížem, a prostě, aby nám Pán Bůh tatínka uzdravil na těle i na duši!“ poroučela Štípková, a při tom vyndala z truhly slušný krucifix, který před mužem uschovaný míti musela, a postavila ho na stůl.

Holky daly se s pláčem do modlitby a Štípková muži stále posluhujíc modlila se hlasitě s nimi.

„Mlčte, poroučím, mlčte,“ nařizoval Štípek s namáháním, „stává se mi ještě hůře!“ Na to upadl do mdlob.

Štípková vidouc to, klesla na okamžení vedle holek na kolena a rukama lomíc, volala hlasem, srdce rozrývajícím: „Pane Ježíši Kriste, kterýž jsi nám slíbil, prostě a bude vám dáno, pro svatých pět ran Tvých Tě prosím za duši ubohého muže svého. Hle, život svůj přináším za oběť za spásu jeho!“

Štípek pohnul sebou. Manželka jeho přiskočila k němu, aby mu posloužila. „Ženo, hrozné věci se mnou se dějí,“ zabědoval, „prosím tě, zkaž pro pana faráře.“

Štípková, ač bolestí srdce přeplněno měla, zaplesala v duchu svém a ihned starší dceru na faru odeslala. Zatím muže měla k modlitbě a vzbuzování lítosti. „Pro Boha živého tě prosím, ženo milá, proč pan farář nepřichází?“ zabědoval za krátkou chvíli ubožák, „já nechci umřít bez smíření s Bohem!“

Štípková poslala i mladší dceru, aby si pan farář pospíšil.

Přikvapil a dal se ihned do konání posvátného úřadu svého. Vyzpovídal i Štípkovou, že se jí na nic udělalo. Byl také nejsvrchovanější čas. Za půl hodiny po odchodu kněze Štípek skončil a do rána umřela na cholera i manželka jeho. Byly to ty dva jediné případy smrti na cholera na celé osadě svébořické, tak že lidé zbožní měli dlouho látku k přemýšlení o podivných soudech a nevyzpytatelném milosrdenství Božím!

XIV.

Po smrti otcově nechal Karel Suk studií a ujal se osiřelého hospodářství. Nač by jinde poslouchal, když může doma panovati?

A pána dělati dovedl! Bylo přede vším na čem; nebo ač hospoda vojnou mnohé ujmy utrpěla, nebyla přece škoda taková, že by v něčem citelný nedostatek byl nastati musel. Aby se ale zboží zděděné tím více množilo, pomýšlel Karel na to, aby důchody z hospody rozmnožil. I zdálo

se, jako by Praha v malém do Svébořic se byla odstěhovala.

Karel pořádal bály, besedy, výlety, tak že z veselí téměř nevycházel. Ve velké světnici na zimu také divadlo postavil a nacvičil některé ochotníky ve hře divadelní; ano až z města slečinky přicházely do divadla Karlova hrát.

Také přistavěl při hospodě do dvora nový pokojík, dal ho pěkně vymalovati, a zařídil v něm čítárnu. Byly tam vyloženy všechny české noviny až na ty, které se s katolickým náboženstvím srovnávaly; těch netrpěl.

„Náboženství jest pro sprostý lid, aby poslouchal,“ říkával; „člověk vzdělaný obejde se dobře bez něho.“ Tím člověkem vzdělaným mínil ovšem sebe: a mnozí, chtěje se mu rovnati, začali tedy s tím, že poslední zbytky víry zahazovali, aby nebyli za hloupé považováni.

Suk nedbal také ani na pátek ani na svátek, půst mu byl jako masopust. „Na takové kněžské smýšlenky já nic nedám,“ říkával; „člověk chce býti živ, a může-li se tančit a dovádět v Praze, proč by nemohlo býti také tak v Svébořicích.“

Zvláštními podporami byli mu páni, kteříž nedaleko Svébořic železnici stavěli. Ti se také, jak říkali, dávno z kněžských pověr.vyzuli, a proto, jako každý řádný „aisnboňák“ povinen jest činiti, s nasazováním života vydělávali a s ubíjením života utráceli.

Když se dostavěla železnice, vzpomněli si páni, kteříž blíže Svébořic a železnice krásný dvůr „Dubce“ mají, že by mohli postaviti cukrovar a tak vyráběním cukru a levným ho rozvážením mnohem více vydělati, než jak posud z polí i luk se těžilo. Při stavbě továrny a později při cukro-

varnictví bylo opět množství pánů „vzdělaných“, a ti skoro naskrz stali se hosty Sukovými.

Na pana faráře přikvačily takto zlé doby, kterých nebyl očekával. Nadál se, že osadníci jeho po tak mnohých pohromách a odstrašujících příkladech zmoudří; ale nestalo se tak. Pravda-li, že koho Bůh potrestati chce, slepotou ho raní, museli si Svěbořičtí velikého potrestání zasloužiti, že tak samochtíc záhubě své spěchali vstříc!

„Běda tomu, skrze koho pohoršení pochází,“ nabádal Žehrovský sousedy své, „lépe by mu bylo, aby mu byl kámen mlýnský uvázán na krk a aby byl ponořen do propasti mořské.“ Ale nikdo z „pánů“, kteříž u Suka se scházeli, řečí jeho nedbal, ano jimi pohrdali, že Žehrovský byl známým farářovcem. Řeči a nabádání jeho měly účinek jen ten, že si „vzdělanci“ a „páni“ vymýšleli rozličných věcí, aby ten, který jako věrný pastýř ovečky své pásiti chtěl, o čest byl oloupen, by takto s podvrácenou vážností i síla slova jeho zničena byla.

Starý Veselý odvážil se opět jednou důrazně syna svého zapřisahati, by si hospodářství svého hleděl a společníků svých opustil. „Neučiníš-li tak, přijdeš na mizinu, dlužníci ti statek prodají.“

„Ať prodají!“ odpověděl nehodný syn; „však já přece zase sedlákem budu, až strýc prelát umře.“

„Jen aby si se nepřepočetl, milý synu,“ varoval starý; „můj pan bratr není tak na hlavu padlý, jak ty si myslíš.“

„A co myslíte, že jsem já tak na hlavu padlý, abych vaše výklady, které vám beztoho farář do uší nahučel, poslouchal?“ řekl „pan“ Veselý a otce opustil.

Tak i podobně dělo se také jiným povážlivějším, kteří hejřily napomenouti se opovážili. Žádný z nich nechtěl býti „otrokem kněží“, jak říkali, ale chtěli býti „vzdělanými“ a „vlastenci“, jako „páni“. Proto místo kostela chodili do hospody, místo mše svaté měli divadlo, místo kázání deklamace, necudné žerty a oplzlé písně, místo života svatých zamilovali si lehkomyšlné romány a jisté „vlastenecké (!)“ noviny. Ano, tak daleko to došlo, že i oráči brali si noviny na pole, a když brázdu zorali, zase do novin nahlíželi.

Následky takovéhoho živobytí byly brzo i v rodinném životě zjevný. Čeládka zlenošila, děti okrádaly rodiče své, aby i sobě vyrazení, jaká u starších vídaly, popřátí mohly. Dcery se fintily, jak to na slečnách z města vídaly, a pan farář míval nyní často v křestní matrice okénka, což jindy nejvýše zřídka se stávalo, to jest: rodily se ubohé děti nemanželské, ku kterým se otec ani nepřihlásil.

Když pan farář jednou v kázání se o tom zmínil a na velikou odpovědnost před Bohem ukazoval, tak se pan Suk, kterého mezi tím i za starostu obce zvolili, rozdurdil, že ho po společné úradě v hospodě do novin dali.

Bylo tam takto:

„Farizejství kněží oura. Farář Fr. Svoboda v Svěbořicích oblíbil si od nějakého času počestným občanům a osadníkům Svěbořickým nadávati za příčinou, že se tam prý nějaké nemanželské dítě narodilo. Kdyby nebyl pokrytcem, upamatoval by se, kdo teprv před krátkým časem ještě ve faře zrovna vedle jeho pokoje příbytek měl, a snad by mu pak i napadlo, kterak možno, že jistý druh lidí nemanželské dítě zplodí, a pak tolik odvahy nemá, aby se k nim hlásil...“

Pan farář listu podobného směru ani do ruky nevzal; aby ale přece zvěděl, co se o něm píše, posláno jest mu dotyčné číslo z Prahy poštou. I zaslal odvolání tamtéž, v kterém dokazoval, proč a za jakých poměrů některé sousedy, najmě rodinu Žehrovských po požáru do domu svého přijal; avšak ctná redakce listu „vlasteneckého (!“ odpověděla v „listárně redakce“: „Necítíme se povolanými, abychom jakéhokolivěk druhu ospravedlnění vašich do svého listu přijali. Náš list neslouží jesuitům, ale jich protivníkům.“

Panu faráři nezbylo, leč u císařských soudů očištění se domáhati, aneb při svou Bohu odevzdati; učinil to poslednější, a Bůh sám stal se mstitelem jeho.

Pisateli hanopisu na pana faráře svébořického slehly během jednoho téhodnu dvě děvečky s dítkami, v cizoložstvu zplozenými, a během téhodne následujícího také manželka s dítkem manželským. Děvečky domáhaly se nejprvé soukromě, pak i u soudu podpory pro dítky své. Když jednou celá záležitost před soud zanešena byla, přihlášily se ještě i jiné žadatelky s podobnými prosbami. Co z toho pošlo pohoršení a mrzutostí domácích, snadno si každý pomyslí.

A to ještě nebylo všecko.

Pan prelát Veselý byl v Pánu zesnul a odkázal v závěti své chudým svébořickým tisíc zlatých, s tím ustanovením, aby peníze ty se uložily na úroky a aby úroky ty každoročně ve způsobu almužny v jisté památné dny rozdělovány byly.

Peníze ty vykonavatel závěti místnímu úřadu správně odevzdal a přece chudí almužny nedostávali. I činěny jsou k reklamacím páně farářo-

vým od císařských úřadů přiměřená opatření a vyšetřování.

Suk stal se nevrlym; najednou se mu radovánky znechutily a začal se lidí straniti. „Člověk má na světě tolik starostí, tolik trudných chvil, že věru ten život nestojí za babku,“ stěžoval si přátelům svým. „A ten černokabátník mi již nadobro život otravuje. Ale však já otrávením nezhygnu; to je smrt příliš sprostá a trapná; to by se mi lépe líbilo umřítí smrtí moderní, takhle na kolejích železničních! Člověk to má alespoň zkrátka odbyto.“

Nikdo ale se nenadál, že by opravdu na smrt pomýšlel. Ale že Boha se spustil, ďábel opanoval a zastřel duši jeho, tak že se ani zločinu tak hrozného a nenapravitelného nelekal.

Večer v letě popraskového roku 1873 byl v nové hospodě při cukrovaru v Dubcích pln podivného, hrůzného rozmaru. Pil rychle sklenice piva za sebou, oheň podivný mu šlehal z očí a když se hodně napil, se všemi se rozloučil, jako by to naposled býti mělo.

Když vyšel z hospody ubíral se k nádraží; hlídači tamějšímu nařizoval: „Matěji, ať dobrý pozor dáte na vlaky! Také vždy bedlivě prohlížejte trať, abyste neměl odpovídání.“

Hlídač vyslechl ho klidně, vida že je Suk v stavu hodně podnapilém, a jen tak aby vůbec něco odpověděl, řekl: „I nemějte, pane starosto, žádného strachu; vždyť je to můj chléb, abych bedlivě hlídal.“

„Nu, tedy s Bohem!“ řekl Suk a odešel.

Po desáté hodině téhož dne vracely se obě sousedky Straková a Vrbická z města; měly tam

mnoho řízení a byly se zdržely. Aby si nadešly, daly se po trati železničné, poněvadž již vlak byl přejel.

„I hlele,“ zvolala Straková radostně, „mně se zdá, že na mne tamhle náš Karo již čeká; to asi můj muž jde mi také naproti a nebude daleko. Karo, Karo!“ volala, ale Karo se nehýbal.

I přistoupila rychle k domnělému Karovi, chtěíc ho po srsti pohladiti; ale hrůzou jatá ihned odskočila. To, co měla v šeru nočním za schouleného psíka, byla vlasy obrostlá hlava lidská.

„Pro Ježíše Krista,“ zvolala vyděšená, „toť hlava lidská! utečme odsud, zde se staly nějaké hrozné věci!“ I utíkaly a křičely obě ženštiny, co nohy i hrdla stačily.

Mužové jejich skutečně jim toutéž cestou přicházely naproti. Ženy nižádným způsobem nechtěly se nechat zadržeti, ale vyděšené spěchaly k domovu. Muži odhodlanější došli až k naznačenému místu a shledali, že tam leží hlava Karla Suka od trupu oddělená, a našli dále i ostatní tělo jeho.

Karel Suk po zhýralém životu sám nad sebou ortel vyřkl i vykonal!

Po půl noci přišel Nezbeda bouřit na faru a žádal, by mu byl otevřen kostel (!), že tam nosiči složí mrtvé tělo Sukovo. Pan farář zamítl žádost jejich a odkázal je na kostnici.

Druhého dne přišel pobočník starostův „pan“ Nezbeda zase, přinesl úmrtní, prohlídací list, do něhož od okresního lékaře i soudního adjunkta (!), přátelů to Sukových, připsati si dal, že se má mrtvý se všemi církevními obřady pochovati. Pan farář nenechal se ale zastrašiti, vědom jsa si povinností farářských. Suka jakožto veřejného, ne-

napravitelného rouhače a nevěrce a zúmyslného samovraha beze všech obřadů zahrabati kázal na místě, pro samovrahy určené.

XV.

Milý čtenáři! Znal-lis Svébořice před rokem 1848 a přišel-li bys tam nyní, ručím Ti za to, že by si se tam dojista více nepoznal. Dělo se mi nejínak loni, když jsem tudy putoval. Přicházel jsem od města pěšky, abych se více v půvabu rozkošné krajiny té pokochati mohl. Spatřil jsem „Hrádek“, místo, kdež jsem mnoho dětských snů problouzníl, a vítr, o vrcholy borovic se opírající, tajemně mi šuměl nad hlavou pozdravení, jako by mi vyprávěti chtěl o obyvatelích posvátného místečka tohoto, dávných i nedávných. Nalezl jsem tam vše v nejlepším pořádku, pečlivou rukou urovnané, jako by teprv nedlouho odtud někdo se byl odstěhoval.

Pomodlil jsem se také pod křížem Žehrovských; je zcela nově natřený, prací to rukou Žďárského. Slzy mimoděk tlačily se mi v oči, připomínajícímu sobě nevystihlé milosrdenství Toho, který nechtěl smrt hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl!

Na další cestě k Svébořicům padla mi nejprvé do očí nově upravená věž kostela svébořického; a tu již začaly i harmonické zvony se ozývati, nejprvé bez ladu, pak jeden po druhém v akkordu. Pospíšil jsem, abych došel starého muže, v dlouhý tmavý kabát oděného, chtěje se dozvěděti, komu to tak krásně zvoní.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ pozdravím ho.

„Až na věky. Amen,“ odpověděl a prohlížel si mne od hlavy do paty.

„Komu pak to, pantáto, tak krásně zvoní v Svěbořicích?“ táži se.

„I umřel můj starý kamarád, Žehrovák; právě mu jdu na pohřeb. Měl vám krásnou smrt. Chodil po pobožnostech až do poslední chvíle. Ve středu večer teprv přišel z pouti ze Staré Boleslavi a ve čtvrtek ráno našli ho ve světničce jeho mrtvého. Hlavu měl opřenou o klekátko, u kterého posud klečel a v ruce držel malý křížek s růžencem. V obličeji prý vypadá, jako by sladce dřímal.“

„Já myslel, že zůstával na „Hrádku“, namítám, „a vy tvrdíte, že umřel ve světničce.“

„I zůstával ovšem až do nedávna; když se mu ale Jeník odtamtud do nového statku odstěhoval, zastesklo se mu tam asi, a pak snadněji povolil spojeným prosbám svého syna, své hodné snachy i svých roztomilých vñoučat, a odstěhoval se také do statku, kdež mohl míti lepší obsluhu. Však ho měli všickni rádi, div ho na rukou nenosili.“

„Jak pak se vede mladému Žehrovskému?“ vyzvídám dále.

Stařeček vida, že mne Svěbořice se svými památkami zajímají, dal se do povídání všeho, co věděl; byl výminkářem ze sousední osady, a proto nebylo mu nesnadno, spolehlivých zpráv podati.

„Jeník je ve všem hodný muž, jako byl tatík jeho, dej mu Pán Bůh radost věčnou! Zkusil dost na vojně, a když je nečas, veliké prý bolesti v zmračených svých údech trpí. Není ale mrzoutem, nýbrž vždy veselý myslí. Ani tehdy, když se starým na Hrádku přebýval, nikdo ho smutným neviděl, ač se společnosti vyhýbal a spíše nemluv-

ným byl. Nyní, zdá se, že je zcela šťastným. Dostal konečně tu, kterou již jako chlapec miloval, dívky po bratrovi ho milují jako svého otce, a na všem, co do ruky bere, spočívá požehnání Boží.“

„Prosím vás, kdo pak jest zde nyní obecním starostou,“ zapřádám zase řeč, když mému vypravovateli nitka řeči se přetrhla.

„Starostou? Tím je nyní Žehrovský. Po neblahé smrti Sukově stal se starostou mladý Sluka, který, že ve všem po Sukovic se opičil, chtěl také starostou býti, a k své škodě toho také dokázal. Kdyby se byl raději lépe učil a doštudoval, mohl býti nyní třebaš také v Praze, ale jinším člověkem, než jakým tam je. Po smrti Sukově ukázali se teprv hrozné nepořádky v obecním hospodářství, a za vladaření Slukova jich ještě přibýlo. Co mu ale hlavně vaz zlámalo bylo to, že nadační peníze, které nebožtík pan prelát Veselý na chudé a školu v Svěbořicích odkázal, zpronevěřil. Živnost mu padla na dluhy a na zapravení soudů, a on sedí nyní v trestnici u sv. Václava v Praze; rodina jeho je na mizině, a on až vyjde, je hotovým žebrákem.“

„Prosím vás, jak pak se má mladý Veselý?“ táži se, že řečník o Veselých zavadil.

„Veselý? I Božítku, tomu se stalo, jak si zasloužil. Pokud nebožtík pan strejček dával, dělal pána a ještě dluhy. Ženinu živnost již dávno udávil, a i chlapce, kterého měla s Mrázkem, o podíl po otci oklamal; živnost jeho mu před pěti lety prodala městská záložna ve veřejné dražbě. Troštoval se sice vždycky, že bude zase sedlačit; ale nedopadlo mu! Dluh, který měl pan strejček na statku vtělený, odkázal on dítkám jeho a Veselý sám je nadobro na mizině. Zůstává nyní

i s rodinou svou ve městě v domku pod zámkem na půdě a chodívá po trhu mezi vepři, jakoby tam ještě něco pohledávati měl, a žena jeho chodila v letě na panském řepy okopávat.“

Za řeči přišli jsme do vsi. Nápadné mi bylo pěkné nové stavení blíže kostela, byla to škola.

„Což dítek tolik přibylo, že tu mají tak veliké stavení?“ tážu se zvědavě.

„I přibylo, zvláště když tu s tím cukrovarem začali; ale v domě tom není toliko škola, ale i obecní úřadovna a obecní čítárna. Žehrovský se o to postaral, že důchody obecné, které se jindy obyčejně rozkramařily, za jeho řízení obráceny jsou na vystavění slušné cesty přes Svěbořice, a na tento dům. V čítárně může zde každý občan čísti, a zdarma; starší díla půjčují se za mírnou náhradu také domů. A neodbírají se zde více spisy ničemné, jako za časů Sukových, ale jen noviny a knihy hospodářské, v pravdě poučné, vzdělávající a nezávadné.“

„Aj, toť mne velice mile překvapuje,“ s radostí chválu vzdávám.

„Ano líbí se to nyní každému,“ posvědčoval průvodce můj. „Žehrovský při poslední hromadě pravil, že chce, aby Svěbořice byly „národními“ a „vlasteneckými“, ale ihned dodal, že nehodlá národ a vlast milovati planými slovy, nýbrž náležitými skutky; a provedl také v smyslu tom, čemu se nyní těší každý. Také vyzýval, aby takovou lásku k národu a vlasti vštěpovali starší mladším, tak aby dle příkladu samého Spasitele, kterýž národ svůj židovský a vlast svou nejprve miloval, každý nejprve o blaho duchovní i tělesné své rodiny pak své rodné obce se staral, a tím celé vlasti čest činil, která

ovšem z rodin a obcí se skládá. To že je právě národní a vlastenecké.“

Při řeči takové, věru, že mi srdce plesalo. Nadál jsem se, že když taková hlava obcí vládne, všechno zdar v ní se uhostí.

Zatím vešli jsme na náves; umínil jsem si starého Žehrováka také na poslední cestě doprovodit. Na návsi nemohl jsem se poznati. Statky, jindy zámožností venkonceм oplývající, vydávaly svědectví o smutných časech. Ač bylo po žních, světlilo se skrze stodoly; okna u stavení leckdes byla rozbitá a papírem zalepená. Všude nelad a nedostatek.

Staroušek, pozoruje překvapení mé, bez pobídky hovořil dále: „Neračte se diviti, že tolik spousty je viděti. Všecky statky, až na Žehrovského, jsou na mizině; některé byly v dražbě pronajaté, jiné rozprodané, a bývalí sedláci, kde se který na statku ještě udržel, nejsou více pány živnosti, ale jen šafáři. Aby se pole snadněji prodati mohly, rozdělila záložna celé lány na částky, povolila kupcům roční splátky, a tak se stalo, že bývalé „nully“ svébořické, které ale obecným proudem unésti se nenechaly, a nějaký groš umačkaly, skoro za tolik, co jindy během šesti roků nájemného „pánům“ dáti musely, nyní tentýž pozemek si zaplatily. Za to račte se podívati za humna, jak se baráky a chalupy rozmnožily a zvelebily!“

„Támhle vidím docela jeden statek nedostavený a bejlím zarostlý, čím pak ten je?“ tážu se dále.

Ten patřil — Pán Bůh mu odpusť, již je na pravdě, Boží — Fouskovi, co se Pánu Bohu ve svate Štátosti rouhal. Od toho masopustu stihalo

ho neštěstí za neštěstím; nejprv vyhořel ve válce, pak se rozstonal, dlužníci naň doráželi, až mu i vše rozprodali. Naposled zůstával v obecné pastoušce. Panu faráři bylo ho líto, chtěl, aby se s Pánem Bohem smířil; ale nedošlo k tomu. Když ho tam navštívil, slova z něho nedostal; ku každé otázce jen jazykem zavrtěl, a vydával ze sebe zvuk, jakoby říkal „lalala“. Po odchodu páně farářovu více nepromluvil, a tak bídne skonal.“

Přišli jsme před statek Žehrovských. Jest celý z kamene, veskrz břidlicí krytý a čistě bíle natřený; pod kólnami byla hospodářská náčiní v nejlepším ladu a skladu. Před okny je pěkná zahrádka s květinami i zeleninou; kolem dvoru, čistě umeteného rozkládá se na polední straně rozkošná, bohatá zahrada ovocná. Všude viděti lze zámožnost bez přepychu. Dům Žehrovských vypadá jako zámček mezi chatrčemi.

Právě vynášejí starého hospodáře z domu. Napřed ministranti s křížkem a lucernami, pak četní zpěváci, kteříž dojemně pějí velebný žalm miserere, za nimi pět kněží v rouchách obřadních; rakev nesou starší sousedi; za rakví kráčí Jeník s Márinkou a čtyrmi dítkami v nejhlubší smutek pohřížení; pak lidu veliký počet.

Když přišli do kostela, vystoupil pan farář na kazatelnu, aby k shromážděným promluvil. Nemohl jsem se zprvu pro veliký počet účastníků do chrámu Páně dostat. Teprv skoro ku konci dotlačil jsem se skrze plačící zástup konečně tak daleko, že jsem mohl slovům kazatelovým rozuměti.

„Ano, rozmilí osadníci,“ končil kněz řeč svou, „jako nerozborná skála stál drahý nebožtík náš uprostřed bouří, které na naši ubohou osadu

přikvačily, upevněn jsa u víře ve všudypřítomného Boha, posilován křesťanskou nadějí v neklamná slova Pána Boha, podněcován svatou láskou s hůry. Patřil na to, kterak neopatrní otcové mládež nedbale, bez Boha vychovali, kterak ziskuchtiví, zlí lidé k nemravnému životu sváděli, kterak špatná společnost a bohaprázdné spisy ubohou naši osadu po celý věk lidský znemravňovaly; dočkal se ale i toho, jak Bůh pyšných pokořuje, a pokorným dává milost, jak Bůh třebas ne vždy hned, na místě, ale jednou jistě tresce hanbou světskou, bídou a opuštěností od lidí již zde na světě. Jaká bude ale odměna teprv po smrti?“

„V Pánu zesnulý hleděl bídy lidské všemožně umenšiti, a kam ruka jeho nedostačovala, tam zasahovala přímluva jeho u Boha.“

„Život drahého zesnulého jest nám jako obrazem, na němž naznačeny jsou barvami živými dvě cesty: „Či s Bohem, či bez Boha?“

„Mám sice za to, že drahý nebožtík slávy Boží již požívá; neb před odchodem svým kajicně se vyzpovídal, a i pouť svou, proň již dojista velice obtížnou, s obvyklou zbožností vykonal. Že ale Bůh nejvyšš spravedlivý i na andělích skvrny a nedostatky nalezá, žádám vás, byste zvláště při nejsvětější oběti se mnou za pokoj duše jeho se modlili, a i jinak v modlitbách duše jeho pamětlivi byli, aby i on, a na přímluvu jeho i my všickni jednou na Bohu našli jsme soudce milostivého. Amen.“

Posvátné obřady se dokonaly; přistoupil jsem, abych i já na rakev do hrobu nebožtíka hodil hrst země, z kteréž vzácný stařec jednou jako zrno zaseté, při vzkříšení oslavený, vystoupiti má.

Odcházejícímu od hrobu a ze hřbitova vířily rozličné myšlenky v hlavě. Události obce svébořické pokoje mi nedaly, až jsem se péra uchopil a zde jich naznačil. Stálou pobídkou byla mi i mnohoslibná i výstražná slova důstojného, mnoho zkoušeného, ale vytrvalého pana faráře, jež při řeči pohřební, starému rychtáři konané, s velikou váhou pronesl: „**S Bohem, či bez Boha?**“

Václ. Štulce. — 8. Dědictví sv. Petra a 20. den měsíce září 1870. Od Bílého. — 9. Katolíci, nedejme se! aneb: Víra katolická světlo, nevěra tma. Od Ed. Brynych.

Ročník 1871.

1. Proticírkevní boj. Od Václava Honejska. — 2. Kosa na kámen čili: Milujme se, nedejme se! Od Ant. Syrůčka, koop. v Borové. — 3. Radosti a žalosti papeže Pia IX. Od B. M. Kuldy. — 4. Úvahy o sv. Janu Nepomuckém. Od T. Nováka. — 5. Novověká osvěta při rozličném světle. Od Václ. Honejska. — 6. Ohavnost spuštění na místě svatém v Římě, spáchaná 20. září 1870. Od Desoldy. — 7. Upřímné slovo našim vlasteneckým dělníkům. Od téhož.

Ročník 1872.

1. Pout do Celly Panny Marie. Od J. Souhrady. — 2. Děje a osudy Mistra Jana Husi, započaté Václ. Štulkem a dokončené Dr. Borovým. (4 sv.) — 3. Ze železnice povídka. Od J. Souhrady. — 4. Bystručtí a Polučtí. Povídka od Jos. Ehrenbergra.

Ročník 1873.

1. Blahoslavená Anežka Česká Přemyslovna. Od Jenče — 2. Pomni, abys den sváteční světil! čili: Zdali zbohatnem prací v den sváteční? Sepsal Ed. Brynych. — 3. Víno a ocet v jednom sudě. Od Josefa Ehrenbergra. — 4. Fanny Pittarová, čili: Šťastný návrat do Církve katolické. Od Konráda. — 5. Čtyři doby v historii české. Na oslavu devítistoletého jubilea diecése Pražské od Dra. Borového. — 6. Lilie Šumavská. Napsal Jos. Souhrada.

Ročník 1874.

1. Vypsání devítistoletého jubilea založení Pražského biskupství, slaveného léta Páně 1873. Sebral a vydal B. M. Kulda. Stran 306, krámská cena 82 kr. — 2. Mařenka. Obraz ze života. Napsal Jos. Souhrada. Stran 68 krámská cena 18 kr. — 3. Pokročilý rolník. Od Brynych. Krámská cena 20 kr. — 4. Čeští vystěhovalci. Obraz ze života. Napsal Jos. Souhrada. Krámská cena 18 kr.

Ročník 1875.

1. Lze-li Boha upříti? Od Jana Podlahy, faráře ve Stálci. Stran 152, krámská cena 40 kr. — 2. Dům Starých a palác Nových. Obraz ze dnů našich. Sepsal Josef Souhrada. Stran 64, krámská cena 15 kr. — 3. Odpustky na soudě, čili mladý rozum o staré věci. Od J., vždyť se znám E. Stran 42, krámská cena 12 kr. — 4. Bedřich kníže ze Švarcenberku, kardinál-arcibiskup Pražský. K oslavě

25leté památky nastolení Jeho věnuje Katolický spolek tiskový v Praze. Napsal Dr. Klement Borový. Stran 76, krámská cena 36 kr. — 5. „Pán raní — Pán hojí.“ Obrázek ze života vesnického. Sepsal Josef Souhrada. Stran 52, krámská cena 15 kr. — 6. Menší pečeť kapitoly Vyšehradské. Obrázek dějepisný z 12. století. Napsal Josef Ehrenberger, sídelní kanovník na Vyšehradě. Stran 35, krámská cena 12 kr.

Ročník 1876.

1. Listy o Bosně, zemi a národu. Napsal Antonín Mužík. Cena 24 kr. — 2. Za páté, nezabiješ! čili Marnot podepírat, co se držet nedá. Od kan. Josefa Ehrenbergra. Cena 12 kr. — 3. Ježíš ve světle pravdy a ve světle zdravého rozumu. Obranný spis zvlášť oproti rouhavému pojednání Alf. Štastného: „Ježíš a jeho poměr ku křesťanství.“ Od Jana Václ. Podlahy, faráře v Stálci. Cena 60 kr. — 4. Krejčův novinář. Obraz ze života naší doby. Napsal Vojtěch Pakosta. Cena 18 kr. — 5. Večerní zábavy. Sedmero obrázků ze života, Napsal Josef Souhrada. Cena 18 kr. — 6. Lidé dle starého a nového rázu čili Jak bývá na výminku. Fotografie. Napsal Josef Ehrenberger, sídelní kanovník na Vyšehradě. Cena 28 kr.

Ročník 1877.

1. Před oddavkami. Obraz ze života pro život. Napsal Josef Souhrada. Cena 18 kr. — 2. Sedlák a statkář. Obraz ze života. Od kanovníka Josefa Ehrenbergra. Cena 28 kr. — 3. Pijavky na zdravém těle. Obraz ze života naší doby. Napsal Vojtěch Pakosta. Cena 12 kr. — 4. První valný sjezd katolíků mocnářství Rakouského roku 1877. Dle stenografických zápisek s přehledným seznamem všech katol. spolků v Čechách. Cena 50 kr. — 5. Mrzákovy zápisky. Obraz ze dnů našich. Napsal Josef Souhrada. Cena 30 kr.

Ročník 1878.

1. Obrázek z pouti Svatojanské Dle události vypravuje Josef Ehrenberger, sídelní kanovník na Vyšehradě. Cena 15 kr. — 2. Bohatství bez ctnosti. Obraz ze života naší doby. Napsal Vojtěch Pakosta. Cena 20 kr. — 3. Císař Karel IV., Otec vlasti. Sepsal J. Kř. V. Sešit I. Cena 30 kr. — 4. Císař Karel IV., Otec vlasti. Sepsal J. Kř. V. Sešit II. Cena 26 kr. — 5. Proč císař Karel IV. Otcem vlasti sluje. Sepsal J. Kř. V. Sešit I. Cena 24 kr. — 6. Domkář mudrlant. Obraz ze života venkovského. Nakreslil Eduard Brynych. Cena 24 kr.